

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEOLİBERAL DÖNÜŞÜMÜN SU YÖNETİMİ
POLİTİKALARINA YANSIMASI BAĞLAMINDA
KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ: İNGİLTERE-
GALLER VE TÜRKİYE

Elif Sude KARAFİL

Danışman
Doç. Dr. İbrahim ARAP

2023

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEOLİBERAL DÖNÜŞÜMÜN SU YÖNETİMİ
POLİTİKALARINA YANSIMASI BAĞLAMINDA
KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ: İNGİLTERE-
GALLER VE TÜRKİYE

Elif Sude KARAFİL

Danışman
Doç. Dr. İbrahim ARAP

İZMİR – 2023

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Neoliberal Dönüşümün Su Yönetimi Politikalarına Yansıması Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Analiz: İngiltere-Galler ve Türkiye” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../...

Elif Sude KARAFİL

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Neoliberal Dönüşümün Su Yönetimi Politikalarına Yansıması Bağlamında
Karşılaştırmalı Bir Analiz: İngiltere-Galler ve Türkiye**

Elif Sude KARAFİL

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Kamu Yönetimi Programı

Su yönetimi; kaynakların bilinçli kullanılması, korunması, sürdürülebilirliği ve planlanması gibi birçok faktörü içeren bir kamu politikasıdır. Su kaynaklarında arz talep dengesinin giderek bozulması ve çevresel etkiler su kaynaklarının etkin yönetimini gerekli kılmaktadır. Su hizmetleri özel sektör eliyle, kamu-özel ortaklıklarıyla veya kamu tekelinde yürütülebilmektedir. Uluslararası kuruluşların da etkisiyle her ülke sosyo ekonomik yapısı doğrultusunda farklı su yönetimi modellerini benimsemektedir.

Bu çalışmanın amacı neoliberal politikaların su yönetimine etkisini Türkiye bağlamında incelemektir. Bu nedenle özelleştirmeyi başarılı bir şekilde gerçekleştiren İngiltere-Galler ile Türkiye; neoliberal politikalar sonrası değişen su yönetimi yapı ve işleyişi çerçevesinde analiz edilmiştir. İngiltere-Galler ve Türkiye'nin su yönetimi modellerinin benzerlik ve farklılıkları araştırılmıştır. Veri toplama tekniği olarak belge analizi kullanılmıştır. İngiltere-Galler ve Türkiye su yönetiminin analizi için hukuki belgeler, politika belgeleri, araştırma raporları tarihsel dönemlere ayrılarak incelenmiştir.

Elde edilen verilere göre Türkiye'de merkezîyetçi bakış açısı hakimdir ve merkezi idare su yönetiminde baş aktördür. Ancak entegre bir su yönetimi modeli oluşturulamamıştır. Su yönetiminde etkinliğe öncelik verilmediği, kararların söylem düzeyinde kaldığı görülmektedir ki bunun en somut örneği

25 yıl önce politika belgelerinde yer alan Su Kanunu Taslağının 2023 yılına gelindiğinde halen yasalaşamamasıdır.

Anahtar Kelimeler: İngiltere-Galler, Neoliberal Politikalar, Özelleştirme, Su Kanunu, Su Yönetimi.

ABSTRACT
Master's Thesis
A Comparative Analysis of the Reflection of Neoliberal Transformation to
Water Management Policies:
England-Wales and Turkey
Elif Sude KARAFİL

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Public Administration
Public Administration Program

Water management is a public policy that includes many factors such as the conscious use of resources, conservation, sustainability and planning. The deterioration of the supply-demand balance in water resources and environmental impacts necessitate the effective management of water resources. Water services can be carried out by the private sector, public-private partnerships or public monopoly. With the influence of international organizations, each country adopts different water management models in line with its socio-economic structure.

The aim of this study is to examine the impact of neoliberal policies on water management in the context of Turkey. For this reason, England-Wales and Turkey, which have successfully carried out privatization, are analyzed within the framework of the changing water management structure and functioning after neoliberal policies. The similarities and differences between the water management models of England-Wales and Turkey were investigated. Document analysis was used as data collection technique. Legal documents, policy documents and research reports were analyzed by dividing them into historical periods for the analysis of water management in England-Wales and Turkey.

According to the data obtained, a centralist perspective prevails in Turkey and the central administration is the main actor in water management.

However, an integrated water management model has not been established. It is seen that efficiency in water management is not prioritized and decisions remain at the level of rhetoric, the most concrete example of this is that the Draft Water Law, which was included in policy documents 25 years ago, has still not been enacted by 2023.

Keywords: England-Wales, Neoliberal Policies, Privatization, Water Law, Water Management.

**NEOLİBERAL DÖNÜŞÜMÜN SU YÖNETİMİ POLİTİKALARINA
YANSIMASI BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ:
İNGİLTEREVE TÜRKİYE**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv

GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE**

1.1. SU YÖNETİMİ	7
1.1.1. Tanım	8
1.1.2. Su Yönetimi ve Sorunlar	8
1.1.2.1. Su Kaynaklarının Durumu ve Tüketimi	9
1.1.2.2. Su Krizi	15
1.1.2.3. Kurumsal Kapasite	15
1.2. NEOLİBERALİZM VE SU YÖNETİMİ	17
1.2.1. Neoliberalizm: Temel Savlar ve Amaçlar	17
1.2.2. Su Yönetiminde Neoliberal Dönüşüm	19
1.2.3. Suyun Kamusalılığı, Metalaşması ve Özelleştirme Yöntemleri	20
1.3. KÜRESEL SU POLİTİKALARININ GELİŞİMİ	26
1.3.1. Küresel Su Politikalarının Gelişiminde Uluslararası Aktörler	31
1.3.2. Küresel Su Politikalarının Gelişiminde Ulusal Aktörler	40

İKİNCİ BÖLÜM
SU YÖNETİMİ ENTEGRASYONUNU VE ÖZELLEŞTİRMELERİ
BAŞARAN ÜLKE: İNGİLTERE-GALLER

2.1. İNGİLTERE’DE KAMU ÖRGÜTLENMESİ	43
2.2. İNGİLTERE-GALLER SU YÖNETİMİ	47
2.2.1. İngiltere-Galler Su Yönetiminin Tarihsel Dönemleri	51
2.2.2. Özelleştirme Öncesi İngiltere-Galler Su Yönetimi	53
2.2.3. Su Yönetiminde Özelleştirmeye Geçiş Süreci	54
2.2.4. Reform Çalışmaları ve Yasal Düzenlemeler	55
2.2.5. Su Yönetiminin Özelleştirilmesi	56
2.2.5.1. İngiltere Çevre, Gıda ve Köy İşleri Bakanlığı (Department Of Environment Food&Rural Affairs of UK-DEFRA)	57
2.2.5.2.Özelleştirme Sonrası Modelin Yeni Unsurları: Düzenleyici Kuruluşlar	58
2.3. MEVCUT SU YÖNETİMİ POLİTİKALARI	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE’DE SU YÖNETİMİNDEKİ DÖNÜŞÜM VE İNGİLTERE-
GALLER MODELİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. TÜRKİYE’DE SU YÖNETİMİ: TARİHSEL ARKA PLAN	66
3.1.1. Geleneksel Su Yönetimi “1920-1960 Arası Dönem”	69
3.1.2. Su Yönetiminde Geçiş Dönemi “1960-1990 Arası Dönem”	71
3.1.2.1. Reform Çalışmaları	73
3.1.2.2. Yerel Yönetimlere Bağlı, Bağımsız Bütçeli Otoritelerin Kurulması	75
3.2. SU YÖNETİMİNDE NEOLİBERAL DÖNÜŞÜM “1990-2010 ARASI DÖNEM”	78
3.2.1. Ambalajlı Suların Türkiye’de Piyasaya Açılması	80
3.2.2. Su Kanunu Taslağının Oluşturulması	81
3.3. GÜNÜMÜZDE SU YÖNETİMİ	86

3.3.1. Tarım ve Orman Bakanlığı	91
3.3.2. Su Yönetimi Genel Müdürlüğü	94
3.3.3. Devlet Şu İşleri Genel Müdürlüğü	96
3.3.4. Türkiye Su Enstitüsü	97
3.3.5. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	98
3.4. GÜNDEM: SU KAYNAKLARININ KORUNMASI	99
3.4.1. Cumhuriyet Tarihinde Bir İlk: I. Su Şurası	100
3.4.2. I. Su Şurası’na İlişkin Değerlendirme	104
3.4.4. Dünyada Bir İlk: “SU ENDEKSİ”	110
3.5. İNGİLTERE-GALLER VE TÜRKİYE SU YÖNETİMİNE DAİR DEĞERLENDİRME	111
SONUÇ	119
KAYNAKÇA	123

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devleti
ASKİ	Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi
ASU	Ankara Su İdaresi Genel Müdürlüğü
BM	Birleşmiş Milletler
BT	Birleşik Krallık Telekomünikasyon Şirketi
BUSKİ	Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi
CCW	Su Tüketici Konseyi
ÇEKÜL	Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
DB	Dünya Bankası
DEFRA	İngiltere Çevre, Gıda ve Köy İşleri Bakanlığı
DESKİ	Denizli Su ve Kanalizasyon İdaresi
DKM	Doğa Koruma Vakfı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
DWI	İçme Suyu Müfettişliği
EA	Çevre Ajansı
EU	European Union
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FFC	Sel Tahmin Merkezi
GASKİ	Gaziantep Su ve Kanalizasyon İdaresi
IMF	Uluslararası Para Fonu
IWRA	Uluslararası Su Kaynakları Birliği
İSKİ	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
İZSU	İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi
KUMSEKA	Kumburgaz-Selimpaşa-Kamiloba Belediyeleri Su Birliği
NRW	Galler Doğal Kaynaklar
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OFWAT	Su Hizmetleri Ofisi
SÇD	Su Çerçeve Direktifi

SPD	Su Politikaları Derneği
SUDER	Ambalajlı Su Üreticileri Derneği
SUEN	Türkiye Su Enstitüsü
SYGM	Su Yönetimi Genel Müdürlüğü
TEMA	Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliğı
TÜÇA	Türkiye Çevre Ajansı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneğı
UN	United Nations
UNCED	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
YİD	Yap-İşlet-Devret
WWC	Dünya Su Konseyi
WWF	Dünya Doğayı Koruma Vakfı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Gelişmiş, Gelişmekte Olan ve Az Gelişmiş Ülke Örneklerine Göre Suyun Sektörel Kullanımı	s. 11
Tablo 2: Özelleştirme Yöntemleri	s. 23
Tablo 3: Su Politikalarına İlişkin Uluslararası Gelişmelerin Tarihçesi	s. 27
Tablo 4: Günümüze Kadar Gerçekleştirilen Dünya Su Forumları	s. 34
Tablo 5: İngiltere-Galler'de Hizmet Veren Su ve Kanalizasyon Şirketleri	s. 56
Tablo 6: Su Yönetimine İlişkin Hukuki Belgelerin Kronolojik Listesi	s. 67
Tablo 7: Türkiye'de Su Sektörünün Değişen Hacmi	s. 81
Tablo 8: Su Hukuku ve Politikası Çalışma Grubuna Ait Uygulanacak Stratejiler/Politikalar	s. 107
Tablo 9: İngiltere-Galler Su Yönetimi ve Türkiye Su Yönetiminin Karşılaştırılması	s. 115

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Su Kullanımının Sektörel Dağılımı	s. 10
Şekil 2: Su Kaynaklarının Azalmasına Etki Eden Faktörler	s. 13
Şekil 3: Yağmur Suyu veya Sulamaya İhtiyaç Duyulan Alanlardaki Değişim (1961-2008).	s. 14
Şekil 4: Su Yönetiminde Küresel Politikalar Üreten Uluslararası Aktörler	s. 31
Şekil 5: OECD Su Yönetişimi İlkelerinin Değerlendirilmesi	s. 39
Şekil 6: İngiltere’de Yürütme Organizasyon Şeması	s. 44
Şekil 7: İngiltere Kamu Yönetimi Teşkilatlanması	s. 45
Şekil 8: Kamu Hizmetlerinin Gördürülmesine Yönelik Analiz	s. 47
Şekil 9: İskoçya Su Sektörü Yapılanması	s. 49
Şekil 10: İngiltere-Galler Su Sektöründeki Dönüşümün Tarihsel Dönemleri	s. 52
Şekil 11: Atık Su ve Su Temininden Sorumlu Su Şirketleri	s. 54
Şekil 12: İngiltere-Galler Su Sektörünün Yapılanması	s. 59
Şekil 13: Çevre Ajansı Organizasyon Şeması	s. 61
Şekil 14: İSKİ Modelinin Getirdiği Yenilikler	s. 77
Şekil 15: Türkiye’de Su Yönetimi Yapılanması	s. 90
Şekil 16: Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetiminden Sorumlu Birimler Teşkilat Şeması	s. 93
Şekil 17: I. Su Şurası Yürütme Kurulu Organizasyon Şeması	s. 102
Şekil 18: I. Su Şurası’nın Hedefleri	s. 103
Şekil 19: İngiltere-Galler Su Yönetimi ve Türkiye Su Yönetimi Benzerlikleri	s. 116

GİRİŞ

Su; ekolojik döngünün ve her canlının hayatını devam ettirebilmesi için vazgeçilemez unsurların başında gelmektedir. Özellikle son yıllarda su stresi, suyun fiyatlandırılması, suyun bilinçsiz kullanımına bağlı olarak kaynakların azalması çok sık gündeme gelmektedir. Dolayısıyla su yönetimi kaynakların sürdürülebilirliği için elzem bir konu haline gelmiştir. Gerçekleştirilen Su Forumları, Konferanslar ve kurumların ortaklaşa gerçekleştirdiği faaliyetlerde su yönetimi tüm boyutları ile ele alınarak yol haritaları oluşturulmuştur. Türkiye’de 2021 yılında I. Su Şurası gerçekleştirilmiş, 2023 yılında “Su Verimliliği Seferberliği” başlatılmış; kentsel, endüstriyel, tarımsal ve bireysel su verimliliği için farklı hedefler konulmuştur. 2023 yılı itibariyle su stresi ve su kaynaklarının azalması her devlet için yeni stratejileri gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla su yönetiminde benzer veya farklı politikalar gündeme gelmektedir. Çalışmada karşılaştırma açısından örnek ülke olarak İngiltere-Galler seçilmiştir. Çünkü İngiltere-Galler 1980’li yıllarda başlattığı özelleştirme politikalarını başarı ile gerçekleştiren bir ülke olarak değerlendirilmektedir. İngiltere-Galler ile karşılaştırmalı biçimde Türkiye’de su yönetimi reformları incelenmiş, iki ülke arasındaki benzerlik ve farklılıklar belirlenmiştir.

Tezin birinci bölümünde su yönetimine ilişkin kavramsal çerçeve ele alınmaktadır. Ek olarak devletlerin politikalarına yön veren uluslararası kuruluşların su yönetimine yaklaşımlarına da ilk bölümde yer verilmektedir. Özellikle 1980’li yıllarda neoliberalizmin kamu politikalarına nüfuz etmeye başlaması ile birlikte ortaya çıkan reformların su yönetiminde meydana getirdiği değişim incelenmektedir.

İkinci bölümde Birleşik Krallık özelinde İngiltere-Galler örneğinin seçilmesinin nedeni neoliberal su yönetimi modelini temsil eden ve kıyaslamaya imkân veren en iyi örnek olmasıdır. Bu bağlamda su yönetimi modelinin başlangıçta ne şekilde olduğu ve süreç içerisinde nasıl, hangi yöne evrildiği incelenmiştir. İngiltere-Galler’in birlikte değerlendirilmesinin sebebi ise su yönetimi ile ilgili yasal düzenlemelerin İngiltere-Galler olarak birlikte ele alınması ve su yönetiminden sorumlu kimi kurumların İngiltere-Galler olmak üzere her ikisini kapsayacak şekilde görevlendirilmesidir. Gelişmeler dahilinde süreç belirli dönemlere ayrılarak incelenmiştir. Neoliberal politikaların su yönetimine yansımaları, karar alma

mekanizmalarının işleyişi ve denetim mekanizmalarının etkinliği ele alınmış, su yönetiminde kurumsallaşma ve kurumsal kapasite kavramlarına yer verilmiştir. Ayrıca bağımsız idari otoriteler incelenmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise Türkiye’de neoliberal politikaların yansımaları dahilinde su yönetimindeki değişim, karar alma mekanizmalarının işleyişi, denetim mekanizmalarının etkinliği, su yönetiminde kurumsallaşma ve kurumsal kapasite ile su yönetiminde etkili olan küresel ve ulusal aktörlere dikkat çekilmiştir. İngiltere-Galler ve Türkiye su yönetimi neoliberalizm sonrası meydana gelen değişiklikler bağlamında karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Literatür Taraması

Geçmiş yıllara ilişkin su yönetimi ile ilgili kitap, makale, tez, bildiriye ulaşılmıştır. Lisansüstü çalışmalar dahilinde su yönetimi ile ilgili elliye yakın yüksek lisans ve doktora tezinin bulunduğu görülmektedir. Su yönetiminin çok paydaşlı ve farklı bakış açıları ile incelenen bir konu olmasına bağlı olarak su ürünleri anabilim dalından çevre mühendisliği anabilim dalına, kamu yönetimi anabilim dalından işletme anabilim dalına birçok alanda incelenmiştir. Su yönetimine dair kapsamlı bir doktora çalışmasının kamu yönetimi anabilim dalında, 1996 yılında Hasan H. Can tarafından hazırlandığı görülmektedir. Türkiye’de Su Yönetimi başlıklı bu çalışma oldukça geniş bir kapsamdadır. Bahsedilen tezde ele alınan konular; su kaynakları ve kirlilik, GAP’ın tarihçesi ve gelişimi, farklı ülkelerde su yönetimi politikaları, Türkiye’de o dönem itibarıyla yer alan havzalar ve mevcut durumları, sulak alanlar, merkezi ve yerel idare kurumları, Türkiye’nin sınıraşan sular ile ilgili taraf olduğu anlaşmalar yer almaktadır. Bir başka çalışma ise 2010 yılında kamu yönetimi anabilim dalında Osman Duran tarafından hazırlanan doktora tezidir. Türk su yönetimi kamu yönetimi reformları bağlamında ele alınmıştır. Tezde savunulan temel nokta suyun insani bir hak olduğu ve devletin yurttaşların suya erişimi noktasında bu hususu temel bir kamu hizmeti olarak görmesi gerektiğidir. Ek olarak kamu hizmeti alanını etkin kılacak şekilde mevcut modelin değiştirilmesine de atıf yapılmaktadır. Aynı yıl Feyza Nazan Tuluay tarafından hazırlanan küresel su yönetimi politikaları ve Türkiye’de suyun özelleştirilmesi konulu yüksek lisans

tezinde uluslararası aktörler ve Türkiye’de neoliberal su politikalarının kurumsal, yönetsel ve hukuki olarak yeniden yapılanması incelenmiştir.

2015 yılında Mohammad Hasan Ochqun’ un kamu yönetimi anabilim dalında yüksek lisans tezi olarak hazırladığı çalışmasında Türk su yönetiminin kurumsal yapısına ilişkin durum analizi yapılmış, tespit ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. 2018 yılında Reşide Adal Dünder tarafından hazırlanan Karşılaştırmalı Su Politikaları Analizi: Ortaklık Kavramı Etrafında Bir Değerlendirme başlıklı doktora tezinde Büyük Britanya, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Fransa ve Almanya gibi ülkelerin su yönetimi modelleri incelenmiştir. 2017 yılında Esra Ünlü tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde Su Çerçeve Direktifi’nin Türkiye’nin su politikalarına hangi boyutlarda ve ne şekilde etki ettiğini analiz etmeye yöneliktir. 2019 yılında Gökhan Gönüllük; yüksek lisans çalışmasında Türkiye’de su yönetiminde merkezi idare ve yerel idare ilişkileri bağlamında analizlere yer verilmiştir. Ayrıca bahsedilen tezde su politikalarının merkezi idare ile yerel idarenin ilişkilerini nasıl düzenlediğine dair yorumlar getirilmiştir. Ancak son dönemlerde bu sava ek olarak reformların “merkezde yerelleşme” şeklinde sonuçları olduğuna da dikkat çekilmektedir. Benzer şekilde aynı yıl su bilimleri anabilim dalında Awol Kedir Jewaro tarafından hazırlanan Etiyopya Oromiya Eyaleti’nde Su Yönetimi: Sorunlar ve Çözüm Arayışları” başlıklı yüksek lisans tezinde küresel örgütlerin su politikalarıyla Oromiya eyaletindeki mevcut su yönetimi yapılanması karşılaştırılmış, eyaletteki sorunlar ve mevcut durum belirlenmiş ardından da çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Ayrıca birçok dergide konuya ilişkin makaleler kaleme alınmıştır. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi’nin 2011 yılında yayımlanan 22. sayısında Güzelsarı ve Tuluay’ın “Küresel Su Yönetimi ve Suyun Ticarileştirilmesi” başlıklı makalesi, Taşkın’ın 2009 yılında Memleket Siyaset Yönetim Dergisinde yer alan “Osmanlı Sakalarından Modern Sakalara: Ticarileşen Damacana Sektörü” makalesi, Peker ve Yılmaz’ın 2013’de Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi’nin 1. sayısında yer alan “Su Kaynaklarının Türkiye Açısından Ekono-Politik Önemi Ekseninde Olası Bir Tehlike: Su Savaşları” başlıklı çalışmaları gibi birçok eser literatüre katkı sağlamıştır.

Tayfun Çınar ve Hülya Özding'in editörlüğünde hazırlanan ve su yönetimine ilişkin farklı konuların ele alındığı makalelerden oluşan “Su Yönetimi: Küresel Politika ve Uygulamalara Eleştiri” başlıklı kitap da su yönetimi alanındaki çalışmalar için rehberdir.

Literatüre ve araştırmacılara katkı sağlayan bildiri ve raporlarda yayınlanmıştır. Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği (TMMOB) tarafından yürütülen su politikaları kongreleridir. Türkiye’de Su Yönetimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri (2008), TMMOB Su Raporu (2009) bahsedilen çalışmaların önemli çıktılarına örnektir. Sivil toplum örgütlerinin desteğiyle yürütülen “Su Hakkı Kampanyası” dahilinde Akgün İlhan tarafından Yeni Bir Su Politikasına Doğru Türkiye’de Su Yönetimi, Alternatifler ve Öneriler başlıklı bir kitap hazırlanmıştır. Küresel örgütlerin su politikalarından ve hukuki belgelerden, Türkiye’deki su yönetimiyle ilgili kurumların detaylı incelenmesinden, farklı ülkelerin alternatif su yönetimi arayışlarından, yasal düzenlemeler açısından Türkiye ve farklı ülkelerin kıyaslanması bakımından çalışma geniş kapsamlıdır.

Bu tez belirli açılardan geçmiş yıllarda tamamlanan çalışmalardan ayrılmaktadır. Bunlardan biri doğrudan iki ülkenin su yönetiminde neoliberal politikaların etkilerinin incelenmesi ve süreç içerisinde benzer işlevli kurumların görev ve sorumluluklarının kıyaslanmasıdır. Bir diğeri ise su stresine dikkat çekmek için oluşturulan ve dünyada bir ilk olan su endeksi kavramıdır. Tezde Cumhuriyet tarihinde bir ilk olan I. Su Şurası da detaylıca incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de su yönetimi modelinin işlevsel ve yapısal yönden değişimini ortaya koymaktır. Bu amaçla İngiltere-Galler su yönetimi modeli ile karşılaştırarak her iki ülkenin benimsediği politikaların benzer ve farklı yönlerini incelemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda her iki ülkenin reform çalışmalarında başat faktör olan neoliberal politikaların su yönetimine etkisi incelenmiştir. Küresel su politikaları ve suyun ticarileştirilmesi noktasında merkezi idare dahilinde yer alan kurumların güçlü ve zayıf yönleri, olması gereken ile olan arasındaki farklar, dönüşüm çerçevesinde ele alınmıştır. Politikalar ile birlikte şekillenen kurumlardaki

yapısal dönüşüm incelenmiştir. Bu bağlamda İngiltere’de yaşanan özelleştirme süreci ile Türkiye’de su yönetiminin özelleştirilmesinin benzerlikleri ve farklılıkları incelenmektedir. Türkiye, İngiltere’yi mi rol model aldı, yoksa farklılaşarak yeni bir modele mi evrildi sorularına cevap aranmaktadır. Tezde I. Su Şurası’nın hedef ve çıktıları da incelenmiştir. Araştırmada belge analizi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Su tüm canlılar için yaşamın sürdürülebilirliği açısından vazgeçilemez bir unsurdur. Tarihsel süreç içerisinde suyun kullanımı kamu politikalarında gündeme getirilmeye başlanmıştır. Özellikle 2000’li yılların başından itibaren hızlı nüfus artışı, değişen toplumun yeni dinamikleri, teknolojik gelişmeler gibi önemli olgular hem küresel hem de yerel ölçekte su sorunlarının yaşanmasına neden olmuştur. Su kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılması, başarılı politikaların uygulanabilmesi; akılcı ve işlevsel bir su yönetimi sistemi ile mümkün görülmektedir. Bu noktada belirlenen hedef ve göstergeler çerçevesinde suyun korunarak kullanılması ve eşit şekilde dağıtılması dikkat çekilen hususlar arasındadır. Zaman içerisinde suyun ticarileştirilmesi ve suya erişim hakkının bir kamu hizmeti olarak görülmesi, meydana gelen değişiklikler su yönetiminin farklı açılardan değerlendirilmesini gerekli kılmıştır.

Araştırmanın Kapsamı

Çalışma, Türkiye’deki su yönetimi yapılanması ve İngiltere-Galler su yönetimi modelini kapsamaktadır. Türkiye’de Su Kanunu taslak çalışmalarında İngiltere’den uzmanlarla çalışılması İngiltere-Galler su yönetimi modelinden faydalandığını göstermektedir. Su yönetiminde; neoliberal politikaların getirdiği yeni kurumlar ve uygulamalar, İngiltere’nin süreç içerisindeki yol haritası incelenmiştir. Türkiye’de de merkezi idare kurumları arasında olan sorunlar, eksiklikler ve başarılı örnekler incelenmiştir. Kısaca çalışmanın kapsamını; neoliberal dönüşüm sonrası değişen devlet politikalarının su yönetimine yansması, merkezi idare kurumlarının işlevselliği ve değişimi oluşturmaktadır.

Karşılaştırma Çerçevesi

Çalışmada su yönetiminde neoliberalizmin yarattığı dönüşüm Türkiye ve İngiltere-Galler açısından araştırılmıştır. Su yönetimi bir süreçtir. Dolayısıyla su yönetimi; planlama, izleme, denetim ve koordinasyon fonksiyonları çerçevesinde incelenmelidir. Neoliberalizm sonrası ise devletlerin kamu politikalarında köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler özellikle şu alanlardadır:

- Kurumlar,
- Politikaların İşlevselliği,
- Kamu Hizmetinin Gördürülme Şekli (Bakış Açısı),
- Denetim Mekanizmaları,
- Yaptırımlar.

Dolayısıyla İngiltere-Galler ve Türkiye su yönetimi modelinin karşılaştırılması bu çerçeve dahilindedir. Bu bağlamda çalışma; karşılaştırmalı bir politika analizidir.

Araştırmanın Özgünlüğü

Bu çalışmanın en önemli noktası özelleştirmeleri başarılı bir şekilde gerçekleştiren İngiltere-Galler modeli ile Türkiye su yönetimi modeli dahilinde merkezi idaredeki değişimin karşılaştırmalı bir şekilde incelenmesidir. Ayrıca dünyada bir ilk olan Su Endeksi uygulamasının ve Cumhuriyet tarihinde ilk olan I. Su Şurası'nın analizlerinin yer aldığı ilk yüksek lisans tezi olması itibarıyla literatürdeki diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Küreselleşmenin hız kazanması ile birlikte gelişen sanayi, teknolojik yenilikler, nüfus artışı gibi birçok faktör beraberinde su kullanımında talep artışını getirmiştir. Su kaynaklarının giderek azalması, suyun kıt bir kaynak olması farklı çözüm arayışlarını da beraberinde getirmiştir. 1970’li yıllarda çevre temelli yaklaşımların öne çıkması ile birlikte suya erişim bir hak olarak tanımlanmıştır. Ancak zamanla kapitalizmin etkisiyle, suyu bir hak olarak değerlendiren yaklaşımdan uzaklaşarak su bir meta olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu yaklaşım doğrultusunda su fiyatlandırılabilir, ticarete konu edilebilir bir meta olarak görülmektedir. 1990’lı yıllarda ise devletlerin kamu reformlarının temelini oluşturan neoliberalizm su politikalarında da yansımaları bulmuştur. Zaman içerisinde bir diğer tartışma konusu ise su hizmetlerinin gerçekleştirilmesindeki yöntem olmuştur. Ülkeler gerek kamu-özel ortaklıkları gerek ise yerel yönetimler eliyle bu hizmetlerin devamlılığını sağlamıştır. 1990’lı yılların en önemli değişimi olan su özelleştirmeleri zamanla bazı ülkelerde çok büyük toplumsal hareketler ile eleştirilmiş, protesto edilmiş ve sürecin sonunda kamuya dönüş kararlarının alındığı görülmüştür (Ekoloji Ağı, 2011).

1.1. SU YÖNETİMİ

Su, yaşamın gerekliliği için vazgeçilemez ve ikame edilemez bir unsurdur. Özellikle Sanayi Devrimi, küreselleşme politikaları tüketim ve üretim alanında birçok yeniliği gerekli kılmıştır. Kapitalist üretim çerçevesinde şekillenen yüksek kâr elde etme amacı, fazla verim sağlama ve özelleştirme politikalarının çevreye etkileri tartışma yaratmaktadır. Herkesin temiz suya erişim hakkının olduğu fikrinin yaygınlaşması suya olan talebi arttırmıştır. Su talebi arttıkça su kaynaklarının kıt bir kaynak olması sebebiyle su yönetimine verilen önem giderek artmıştır.

Sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın temel gereksinimlerinden olan su, ekonomik bakış açının değişmesi doğrultusunda bir piyasa unsuru haline

getirilmiştir. Değişen kamu politikalarının su yönetiminde de etkileri görülmektedir. Bahsedilen olgulardan hareketle ilk olarak su yönetimi kavramı tanımlanmalıdır.

1.1.1. Tanım

Su yönetimi temel itibariyle kaynakların etkin, verimli ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak amacıyla farklı paydaşlarla işbirliği çerçevesinde planlanan bir süreçtir. Başka bir ifadeyle su yönetimi; su kaynaklarının mevcut ve gelecekteki sorunlara çözüm bulabilme noktasında kaynak kullanımını sürdürülebilirliğinin temini, kaynakların geliştirilmesi ve yönetilmesi faaliyetlerinin bütünüdür. Duran' a (2010) göre su yönetimi hayvancılıktan tarıma, içme ve kullanmadan endüstri ve enerji üretimi alanlarında su kullanımı için üretimin ülke koşullarında hali hazır duruma getirilmesini, kullanım şartlarının belirlenmesini ve hizmetin sunumunu içeren süreçtir. Aynı zamanda planlama boyutuyla kaynakların geliştirilmesi sürecini de kapsamı sebebiyle geniş bir çerçevede ele alınmaktadır.

Bir başka kaynakta su yönetimi şu şekilde tanımlanmaktadır: Su kaynakları yönetimi; suyun insanlara yeterli kalitede, düşük maliyetle, ihtiyacın olduğu zamanda ve yerde sunumu, sosyal, ekonomik ve çevresel ihtiyaçları karşılaması olarak ifade edilmektedir. Su; tarım, sanayi, ormancılık, enerji, ulaşım, kentsel ve bölgesel gelişme ile çevre koruma gibi pek çok alanda oluşturulan politikalarla doğrudan bağlantılıdır (Kalkınma Bakanlığı, 2014a).

1.1.2. Su Yönetimi ve Sorunlar

Su kaynaklarının etkin, verimli ve ekonomik çerçevede yönetimi kaynakların azalması ve tüketimin artması bağlamında öne çıkmaktadır. Su kaynakları yönetimi, suyun insanlar tarafından nicelik ve nitelik olarak verimli şekilde sosyal, ekonomik ve çevresel faydalar içinde kullanımı olarak tanımlanmaktadır. Buna göre; su çok amaçlı kullanımının yanı sıra sürekli kullanıma tabidir (Meriç, 2004: 29). Su yönetiminin zaman içerisinde devletlerin bir politika alanına dönüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda yönetim anlayışında yaşanan değişimin su hizmetleri sektörüne yansımaktadır. Su yönetimindeki değişimin temelleri 1970'li yıllara

dayanmaktadır. Yapısal reformlar bu alanda da etkisini göstermiştir. “su krizleri, su savaşları” söylemleri giderek aratmıştır. Çünkü suya ihtiyaç duyulan alanlar evsel kullanımdan sanayiye, tarımsal kullanıma giderek artmakta ve farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma işbirliği ve koordinasyon ile bilgi akışı sağlanarak tasarrufa dönüşmektedir. Ancak 2023 yılı Raporu’nda su ve sanitasyon alanında ilerlemenin kaydedilmediği vurgusu yapılmakla birlikte ortaklıklar ve işbirliği hususlarına dikkat çekilmektedir. Raporda 2023 yılında, Birleşmiş Milletler (BM)’nin 1977’den beri suya adanan ilk büyük konferansı gerçekleştireceği de belirtilmektedir (UN, 2023).

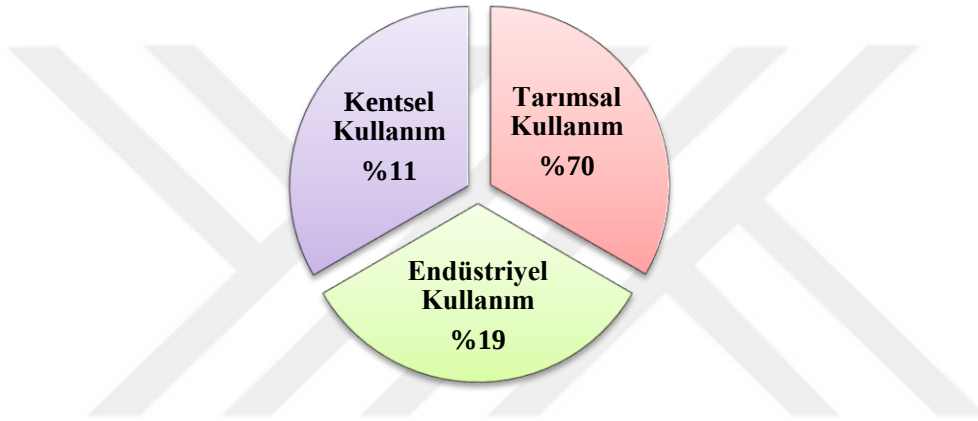
Sonuç olarak tüm bu tartışmaların çıkış noktası suyun kamusal bir mal olarak nitelendirilmesinden uzaklaşılması, böylece metalaşması ve piyasalaşmasıyla ilgilidir. Tezin bu kısmında konuyla ilişkisi bağlamında son olarak suyun kamusal bir mal olarak nitelendirilerek bir kamu hizmeti olarak görülmesinin ardından özelleştirmeye giden süreç incelenecektir.

1.1.2.1. Su Kaynaklarının Durumu ve Tüketimi

Su insanlara bir hayat kaynağı oluşturmalarının yanı sıra önemli bir yaşam ortamıdır. Giderek artan nüfus artış hızı, sanayileşme gibi birçok faktöre bağlı olarak bireylerin su talebi artan potansiyeldedir. Ancak dünyadaki su kaynakları sabit kalmakta ve buna bağlı olarak giderek ihtiyaç noktasında önem kazanmaktadır (Peker ve Yılmaz, 2013: 58). Su kullanımının sektörler arası kullanım istatistikleri göz önünde bulundurulduğunda ülkelerin gelişmişlik düzeyinin bu noktada önemli bir faktör olduğu öne çıkmaktadır. Bu alandaki istatistiki bilgilerin büyük bir kısmı Food and Agriculture Organization of The United Nations (FAO-Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü) bünyesinde yer alan AQUASTAT verilerinden elde edilmektedir. Uluslararası kuruluşlar yayınladığı raporlarda AQUASTAT sayısal verilerini kullanmaktadır.

FAO'nun en fazla veri elde ettiği sistem olarak da bilinmektedir. Aquastat amacı bakımından bölgesel, ulusal ve küresel düzeydeki ilgililere suyun sektörel dağılımı, su kullanımının önemi ve su yönetimi ile ilgili çeşitli bilgilendirmeler yapmaktır (FAO, 2023a). Özellikle teknolojik gelişmelere bağlı olarak su tüketiminin kullanım alanlarına göre farklılaşması konunun önemine ilişkin hassasiyeti arttırmıştır. Şekil 1'de gösterildiği gibi su kullanımı temel olarak üç ana başlık altında sınıflandırılmaktadır.

Şekil 1: Su Kullanımının Sektörel Dağılımı

Kaynak: Türkiye'de Suyun Durumu ve Su Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar: Çevresel Perspektif, 2014: 11.

Gelecekte su kullanımına dair bir değerlendirme yapıldığında su kullanımının sadece temel ihtiyaçlar düzeyinde kalmadığı birçok sektörde yaygın bir şekilde kullanım alanı olduğu görülmektedir. Bu sebeple su ekonomik, verimli ve etkili bir kullanımını öngören su yönetiminin modellenmesi kaçınılmazdır.

Günümüzde su kaynaklarının azaldığına birçok aktör tarafından önemle dikkat çekilmektedir. Bürokratlar, yerel halk, medya, sivil toplum örgütleri gibi pek çok aktör konuya ilişkin bir farkındalık yaratma çabası içindedir. Ayrıca yürütülmekte olan projelere katılımın yüksek olduğu görülmektedir. Su kaynaklarının giderek azalmasına dikkat çekilen çeşitli görüşmeler ve toplantılar düzenlenmektedir¹

¹ WWF Türkiye yönetim kurulu başkanı Uğur Bayar yüksek kriz altındaki illeri belirterek krize dikkat çekti. (Sözcü, 2021). Milletvekili Gülizar Biçer Karaca 22 Mart Dünya Su Günü'nde

Dünyada su kaynaklarının hızla tükendiğinin ve yakın bir gelecekte yaşanacak olan su krizlerinin, su savaşlarına ortam hazırlayacaktır. World Wide Fund for Nature (WWF- Dünya Doğayı Koruma Vakfı) bilgileri ışığında dünyanın büyük bir kısmı sulardan oluşmasına karşın tatlı su kaynakları (kullanılabilir/içme suyu) tüm suların sadece %2,5’lik bir kısmını oluşturmakta ve bu miktarın yaklaşık olarak %70’i buz ve kar kütlelerinde yer almaktadır (WWF, 2021). Bu açıdan değerlendirildiğinde aslında başlıca sorunlardan biri su kaynaklarındaki kısıtlılıktır.

Hızlı nüfus artışı, tarım alanlarındaki artış, verimsiz sulama yöntemleri ve bütünleşmiş su yönetiminin oluşturulamaması gibi birçok faktör sorunun boyutunu görebilmek açısından önemlidir. Tablo 1’de suyun sektörel kullanımı göz önüne alındığında ülkelerin gelişmişlik düzeyinin önemli bir etkisi olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Gelişmiş, Gelişmekte Olan ve Az Gelişmiş Ülke Örneklerine Göre Suyun Sektörel Kullanımı

ÜLKELER	Nüfus (Milyon)	Nüfus Yoğunluğu	Tarımsal Su Kullanımı (%)	Sanayi Su Kullanımı (%)	Evsel Su Kullanımı (%)	Toplam Su Çekimi (m ³ /yıl)	Kişi Başına Düşen Su Çekimi
İsrail	8.2	373.5	54.2	3.125	42.66	2.3	279.5
Somali	14.5	22.88	99.4	0.06	0.45	3.2	226.1
İngiltere	66.7	273.9	14	12	73.95	8.4	126.2
Fransa	64.8	118.1	11.7	68.65	19.57	26.4	407.7
Kanada	36.7	3.718	7.4	78.85	13.73	35.6	969.1
Türkiye	81.1	103.3	84.8	4.915	10.2	58.9	726.9

yayımladığı raporda ve yaptığı röportajlarda Türkiye’nin su stresi yaşayan ülkeler grubuna girdiğini dile getirerek Su Yasası çıkarılmasının önemini vurgulamıştır. (İklim Haber, 2020).

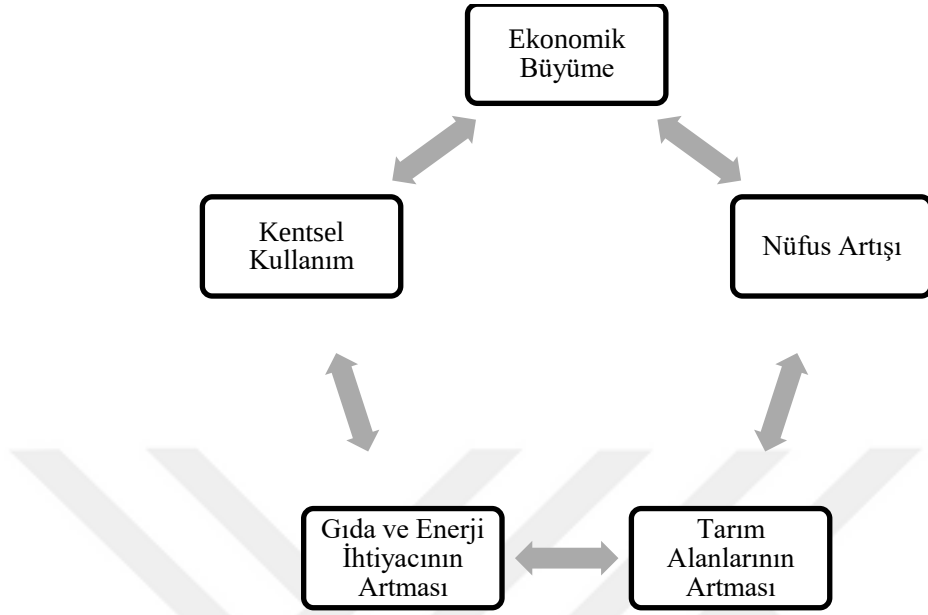
Mısır	96.4	96.3	79.1	6.968	13.87	77.5	803.6
Japonya	127.5	337.3	66.83	14.25	18.92	81.4	638.8
ABD	325	33.06	39.66	47.2	13.14	444.3	1367
Çin	1456	151.3	64.4	22.32	13.28	598.1	411.7
Hindistan	1338	407.2	90.41	2.234	7.359	761	568.5

Kaynak: FAO, 2017. AQUASTAT Database. AQUASTAT Web sitesi (E.T. 23.01.2021.)

Suyun sektörel kullanımı bağlamında Tablo 1’de yer alan veriler, ülkelerin su kullanım miktarları ile gelişmişlik düzeyi arasındaki ilişkiyi vermektedir. Tablo 1 detaylı bir şekilde incelendiğinde gelişmiş ülkelerin toplam su çekimi içerisinde endüstriye ayırdıkları payın daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Dolayısıyla teknolojik gelişmelere bağlı olarak artan su tüketimi varsayımının (özellikle Sanayi Devrimi’ne kadar uzanan süreç göz önünde bulundurulduğunda) ne derece doğru olduğu gözler önüne serilmektedir. Bununla birlikte gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelerde sulu tarımın yaygın olarak kullanıldığı, gelişmiş ülkelerde ise susuz tarımın tercih edildiği görülmektedir.

Su kaynaklarının azalması farklı faktörlere de bağlıdır. Gelişmişlik düzeyinin beraberinde getirdiği unsurlar bu noktada ele alınmaktadır. Şekil 2’de su kaynaklarının azalmasına sebep olan faktörlere yer verilmiştir.

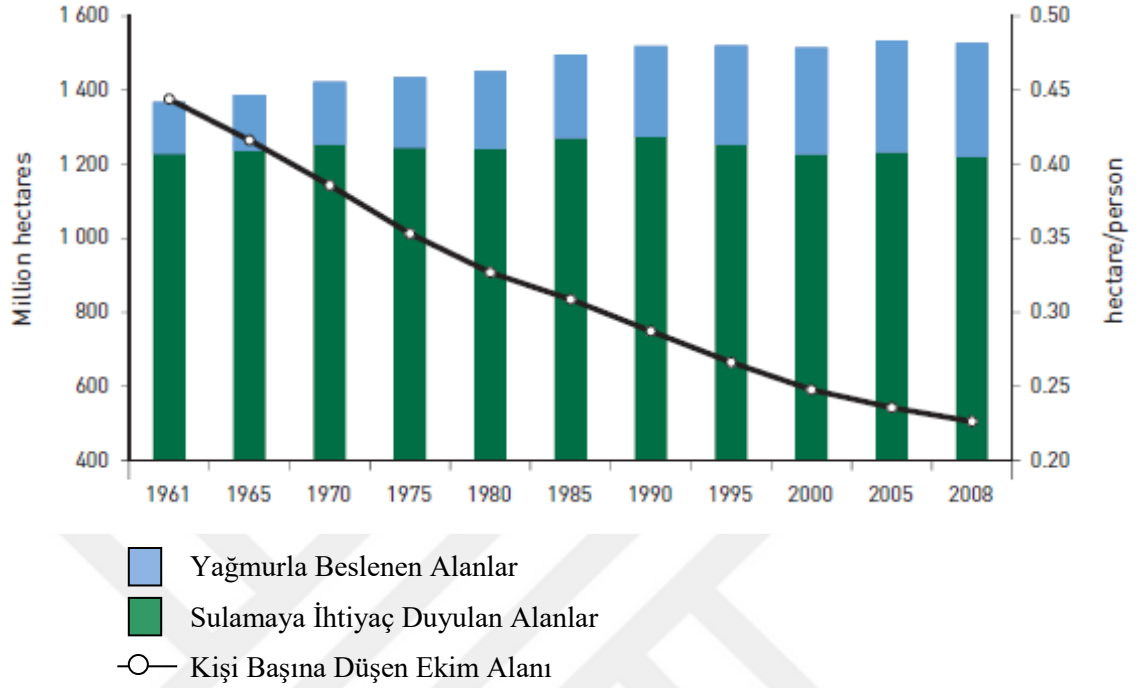
Şekil 2: Su Kaynaklarının Azalmasına Etki Eden Faktörler

Kaynak: <https://www.wwf.org.tr/> adresinden derlenmiştir.

FAO'nun verilerine göre son 50 yıl içinde dünya üzerinde tarımsal alana ayrılan alanlar %12 oranında artmış durumdadır. Bununla birlikte küresel anlamda sulama yapılan alanlar yaklaşık olarak 2 katına çıkmıştır. Nüfusun hızla artmasına bağlı olarak kentlerin giderek büyümesi, enerji ve gıda talebinin artması su temini konusunda önem arz etmektedir. Şekil 2'de de görüldüğü üzere bahsedilen tüm gelişmeler birbiriyle bağlantılıdır. Dolayısıyla her faktör diğerini etkilemekte ve genel itibarıyla de su tüketimini arttırmaktadır.

Şekil 3: Yağmur Suyu veya Sulamaya İhtiyaç Duyulan Alanlardaki Değişim (1961-2008).

Kaynak: FAO, 2011: 24.

Şekil 3; tarımsal alanların büyümesinin su kullanımının artışındaki yerini göstermektedir. Diğer bir faktör olan ekonomik büyüme ve ilişkili olarak teknolojik gelişmeler de su sektörüne duyulan talebi oldukça arttırmıştır. Örneğin; Avrupa’da suya olan talebin yaklaşık %55’lik bir kısmı sanayiden gelmektedir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde talep artışı en çok tarımsal üretime hâkim olmada ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla su stresi her ülke için farklı boyutlardadır.

Türkiye açısından suyun durumuna ilişkin bir araştırma yapıldığı takdirde doğru olduğuna inanılan bilgilerin yanlışlığı göze çarpmaktadır. Çünkü Türkiye bilinenin aksine su fakiri bir ülke olmaya adaydır².

² WWF verilerine göre Türkiye’de yılda kişi başına 1519 m³’lük su miktarı düşmektedir ve bu noktada Türkiye su stresi yaşayan bir ülke konumundadır. Ayrıca 2030 yılında nüfusun 100 milyona ulaşacağı öngörüsünden hareketle bu miktarın 1120 m³’lük bir orana tekabül edeceği anlaşılmaktadır (WWF, 2021).

1.1.2.2. Su Krizi

İklim değışikliği, kuraklık ve buna bağlı olarak su ile ilgili sorunlar sıkça öne çıkmaktadır. Kaynakların yönetilememesi, çevresel faktörler, kaynak kullanımının planlanamaması faktörleri başta olmak üzere su kaynaklarının azaldığına dikkat çekilmektedir. Tarımdan sanayiye, eğitimden sağlığa birçok alanı etkilemesi muhtemel olan su krizlerine karşı acil önlem alınması gerektiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla dünya; su kullanımını akıllı hale getirmeli ve bu konuda herkes üzerine düşen görevi bilmelidir (UNICEF, 2023).

Su krizlerine ilişkin farklı varsayımlar da söz konusudur. Burada esas olan su savaşlarının sebep ve sonuçlarının incelenmesi, detaylandırılmasıdır. Su savaşları gerçekçi mi yoksa söylemsel bir kriz mi olduğu incelenmelidir. Bahsedilen savaşın temeli nitelik olarak su kaynaklarının azalması ve artan nüfusa yetemeyeceği fikri midir? Yoksa suyun ticarileştirilmesi kapsamında temiz suya erişim hakkı kısıtlanan veya pahalı ücretlerle karşı karşıya kalan halk ile suyun metalaşmasıyla birlikte rant sahibi olan kesim midir? (Öngür, 2009: 74). Eğer su savaşları suyun özelleştirilmesine destek verenler ile yerli halk arasında yaşanan çatışmayla başladıysa başarıyla sonuçlanan örnekleri Bolivya'da, Güney Afrika'da görülmüştür (İlhan ve Yüce, 2012). Ancak su savaşları; suyun birçok faktöre bağlı olarak gerçek anlamda azalması ve giderek artan nüfusuna yetmeyeceği olarak ifade edilmektedir. Örneğin; 22 Mart Dünya Su Gününde BM tarafından yayınlanan BM Su Kalkınma Raporu'nda en çok dikkat çekilen nokta su kaynaklarının yönetiminde ortaklaşa karar alma, işbirliği ve su kullanımında iyileşme olmadığı takdirde 10 yıldan daha kısa bir sürede küresel bir su krizi yaşanmasının kaçınılmaz olduğudur (UN, 2023).

1.1.2.3. Kurumsal Kapasite

Kurumsal/idari kapasite kavramı netleşmiş bir tanıma sahip olmamakla birlikte, kamu kurumlarının kendilerine tanımlanan görevleri gerektiği gibi yapabilmelerini engelleyen etken ve sorunların önüne geçilebilmesi amacıyla yapılan çalışmaları ifade etmektedir (Kutlu, 2013: 460). Kurumsal kapasite; iyi eğitimli ve kalifiyeli personelin işbirliğini gerektirir. Su yönetimi bağlamında ülkeler, kalkınma

planlarının bir parçası olarak su kaynaklarını değerlendirme ve yönetme için eğitim ihtiyaçlarını belirlemelidir. Bu doğrultuda gerekli eğitimler ve eğitimli personeli elde tutacak koşullar incelenmelidir ve ihtiyaç halinde ajanslarla işbirliğine adım atılmalıdır hususu Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED)'de ifade edilmiştir (UNCED, 1992). Kamu kaynaklarının finansman sağladığı hizmetlerde ulaşılmak istenen öge halktır, harcamalar kamu kaynaklarından yapılmaktadır. Zaman içerisinde gelişen, yenilenen iç ve dış etkenler kurumsal kapasiteye ilişkin farklı dönüşümleri de zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine yönelik araştırmalar yapılmakta ve farklı sonuçlar değerlendirilmektedir. Kurumsal kapasiteyi güçlendirme hedefleri; kurumların iç dinamikleri, kendi çevresel koşulları, içinde bulunulan siyasal yapı, kültür ve aynı zamanda dünyadaki birikimi içselleştiren evrensel bakışı dengeli bir şekilde sürece dahil eden kurumların başarıya daha çok yaklaştığını göstermektedir (Kocaoğlu, 2019: 124). Ayrıca bireylerin kuruluşların ve toplumun serbest bırakılması zaman içinde kapasiteyi güçlendirerek geliştirir, uyum sağlar ve fark yaratır (OECD, 2006).

Kurumlar mevcut durum ve politikalarından hedefledikleri durum ve politikalara ulaşabilmek için ilk olarak kurumun iç ve dış etkenlerini belirlemelidir. Özellikle kamunun sahip olduğu (su gibi) kıt kaynaklar üzerindeki harcamaları bu çerçevede incelenmeli ve düşük kullanımdan nasıl yüksek verim alınabileceğine ilişkin politikalar üretilmelidir. Örneğin teknolojik gelişmeler kurumsal kapasiteyi doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla kurum çalışanların bu değişime uyumu sağlanmalı ve etkililik, verimlilik, ekonomiklik gibi farklı açılardan analizler yapılmalıdır. Devletler kendi yönetim yapılarını organize etmek, geliştirmek ve yenilemek durumundadır. Bu sebeple doğru bir planlama ile faaliyetlerine devam etmeli ve sahip olduğu kaynakları bu yönde değerlendirmelidir.

Son olarak küreselleşmenin de etkisiyle hız kazanan iletişim teknolojileri, kaynakların kullanımının medyada oldukça sık yer alması gibi gelişmelerin sağladığı imkanların kamu kurumlarındaki beklentiye büyük oranda arttırdığı görülmektedir.

1.2. NEOLİBERALİZM VE SU YÖNETİMİ

Sermaye birikimi; 1970-1980 yıllarında küreselleşmenin etkisiyle devletlerin yönetim şekillerinde bir yeniden yapılanmaya neden olmuştur. Yapısal reformlar olarak nitelendirilebilecek olan bu değişim aynı zamanda kamu hizmetlerinin de yeniden düzenlenmesine sebep olmuştur. Bu doğrultuda temel hak olarak görülen sağlık, eğitim gibi kamu sektörünün devamlılığı esas aldığı birçok hizmet alanında bir metalaşma süreci başlamıştır. Bu sürecin temelinde “hak olarak nitelendirilen hizmet öğelerinin bir ihtiyaç olduğu” fikrinin yaygınlaşması yatmaktadır (Kartal, 2009: 67). Kamu hizmetlerinde metalaşma ile birlikte sermayenin yeniden işlev kazandırılmasıyla sonuçlanan bu eğilim, kamu hizmetlerinin örgütlenme ilkelerini kökten değiştirmekte; toplumsal yaşam kâr maksimizasyonu sermaye ilişkisi bağlamında yeniden yapılandırılmaktadır (Güzelsarı ve Tuluay, 2011: 56). Dolayısıyla hizmet alanlarının özel sektöre açılarak piyasalaştırılması büyük bir kâr alanı oluşturmaktadır. Kapitalizm tehdidi altındaki doğal kaynaklar sermaye birikim süreçleri içinde metalaşma arayışının 1990’lı yıllardan günümüze su üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda su doğal bir hak olarak tanımlanırken, 1990’larda “hak” olmaktan çıkarılıp meta olarak revize edilmiştir (Güzelsarı ve Tuluay, 2011: 56).

1.2.1. Neoliberalizm: Temel Savlar ve Amaçlar

Neoliberalizm, 20. Yüzyılda kamu yönetiminde köklü değişikliklerin başlamasının çıkış noktasıdır. 1970’li yıllardan itibaren devlet politikalarında birçok farklı sebebe bağlı olarak büyük bir dönüşüm meydana gelmiştir. Dolayısıyla 1970’li yılların ardından ekonomik krizden doğan sonuçlar, neoliberalizmin ortaya çıkış gerekçesi olarak değerlendirilmektedir. Neoliberalizm, devletlerin “sosyal devlet” niteliğinden arınması ile birlikte ekonomik ve sosyal yaşamda da büyük oranda yer aldığı fikrinden uzaklaşma noktasında ortaya çıkmıştır (Karcı, 2008: 42).

1980’lerden itibaren neoliberalizmin yarattığı dönüşüm olgusu idari reformlar aracılığıyla devletlerin politikalarında yer bulmaya başlamıştır. Özel girişimlere öncelik sağlayarak devletlerin faaliyet alanlarını sınırlandırmak esastır. Neoliberal

politikaların öngördüğü reform girişimlerini ise iki temel soru ile değerlendirmek mümkündür (Sobacı, 2011: 197). Buna göre devlet:

1. Ne yapmalı ?
2. Nasıl yapmalı ?

Bir analiz yapıldığı takdirde; 1970’lerde yaşanan ekonomik krizin olumsuz sonuçları yönetsel açıdan devletlerde belirsizlik uyandırmıştır. Çünkü bu süreçten önce (özellikle II. Dünya Savaşı’ndan 1970’lerde meydana gelen ekonomik kriz aşamalarına kadar geçen sürede) bilindiği üzere devlet temel hizmetlerde ana aktör olarak müdahaleci konumdadır. Ancak yaşanan ekonomik kriz bu müdahale anlayışının olumsuzluğu ile ilişkilendirilmiştir. Bu noktada sorgulanan hususlar ise devletin toplumsal ve ekonomik yaşamdaki rolüne bağlı olarak kamu harcamalarında meydana gelen artış ile birlikte örgütsel olarak genişleyen kamu hacmi konularıdır.

Bu gelişmelerin ardından sürece ilişkin bulunan çözüm yolları genel anlamda “kamusal organizasyonların tasfiyesini, piyasa ekonomilerinin yaygınlaştırılmasını ve kamu sektörüne atfedilen hizmet alanlarının özel sektöre bırakılması şeklinde olmuştur” (Yayman, 2000: 136). Bu kapsamda neoliberalizme ilişkin, piyasa ekonomisinin geliştiği, özelleştirmelere geniş olanakların tanındığı, kamu sektörüne bağlı olarak yatırım ve harcamaların minimum düzeye indirildiği, ekonomik regülasyonlara yer verilmediği (deregülasyon) bir sistem yorumu yapılabilir.

1990’lı yıllar kamu yönetiminde idari reformlar bağlamında neoliberalizmde bir yükselme dönemidir. Reformların ana temasını oluşturan özelleştirmeler ise oldukça yaygın bir şekilde devletlerde karşılık bulmuştur. Özelleştirmedeki temel felsefe devletin asli görev alanları ve altyapı çalışmalarına yönelmesi ve piyasa mekanizmalarının ekonomiyi yönlendirmedir (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2023). Daha geniş anlamıyla ifade edilecek olursa özelleştirme; piyasa ekonomisinin gerçek anlamda uygulanabilmesi amacıyla gerekli koşulların temini için kamusal, hukuksal ve ekonomik tüm engellerin kaldırılmasıyla beraber özel sektöre devredilmesine ilişkin yapılacak karar ve işlemlerdir (Yayman, 2000: 137). Kamu girişimlerinin özel girişime devredilmesinin önemli bir çıktısı piyasa egemenliğinin tanındığı bir ekonomide rekabetçiliğin esas kılınmasıdır. Böylece piyasada rekabetin gelişeceği ve ekonomik etkinliğin artacağı varsayılmaktadır (Kırmızı, 2010: 17). Aynı zamanda kaynak dağılımındaki sorunun çözüleceği kabul edilmektedir.

Sonuç olarak neoliberal ideoloji yaygınlaşmadan önce devletin kendi tekelinde bulunan varlıklarla birlikte kamu sektörünün hizmet alanı olan eğitim, sağlık, ulaşım, konut, enerji ve su gibi temel hizmet alanları neoliberalizmin kökleşmesi ile özel sektöre devredilmiştir. Oldukça tartışma yaratan bu dönüşüm hukuki, ekonomik, sosyal adalet, gelir dağılımında eşitsizlik gibi birçok yönden eleştiriye konu edilmektedir.

1.2.2. Su Yönetiminde Neoliberal Dönüşüm

Su yönetimi bir kamu politikasıdır. Su kaynaklarının yönetimi de temel itibariyle suyun mülkiyetinin nasıl şekillendiği ile ilgilidir. Su yönetiminin özelleştirmeye konu edilmesi ise neoliberal reformların sonucudur. Bahsedilen dönüşüm gerçekleşmeden önce kamu hizmeti kavramına değinmek konunun anlaşılabilirliği açısından önemlidir. Kamu hizmeti kavramına yüklenen anlam çok eski yıllara dayandırılabilmeyle birlikte kamu hizmetine ilişkin net ve tek bir tanım bulunmamaktadır. Bu kavrama devlet yönetimlerindeki eğilimin değişmesine bağlı olarak farklı açıklamalar getirilmiştir. 20. yüzyıla gelindiğinde özellikle I. Dünya Savaşı'ndan sonra devletlerin faaliyetlerinde meydana gelen hızlı artış kamu hizmetlerine de yansımıştır. Kamu hizmeti kavramına ekonomik faaliyetlerin girmesi ise II. Dünya Savaşı'nın ardından özel sektörü geliştirebilmek için devletlerin bu alana girmesiyle gerçekleşmiştir (Derdiman ve Pektaş, 2016: 21).

Suyun mülkiyeti dünyanın pek çok yerinde kamusal bir mülkiyettir. Dolayısıyla kontrolü kamu yönetimine aittir ve bir kamu hizmeti olarak dağıtılmaktadır (Dündar, 2018: 73). Su; kamusal bir mal olarak algılansa da genel görüş ve ulaşılmaya çalışılan sonuç özel bir mal olarak suyun tanımlanmasıdır (Ayrangöl, 2012: 96). Su hakkı kavramı uluslararası alanda sık sık tartışmalara konu edilmiş ve son dönemde gündemde daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Su hizmetlerindeki değişim 1990'lı yıllarda daha da belirgin hale gelmeye başlamıştır. Ancak 1970'li yıllarda başlayan süreçte asıl vurgulanan husus kamu kuruluşları olsa da piyasa mekanizmalarından da söz edilmekle beraber kamu sektörüne suyu “ekonomik bir mal” olarak görme ve buna uygun politikalar geliştirmeye yönelik tedbirler dile getirilmiştir. Günümüze doğru yaklaştıkça kamu kurumlarının

eksikliklerine, kapsamlı planlama yaklaşımının negatif yanlarına dikkat çekilerek kaynaklarının yönetilmesinde fiyatlandırma, özelleştirme politikaları önerilmektedir (Kartal, 2009: 66).

1.2.3. Suyun Kamusalılığı, Metalaşması ve Özelleştirme Yöntemleri

Devletler su politikalarına yeni bir yaklaşım getirirken yönetim alanında yaşanan ideolojik değişimlere kayıtsız kalamamıştır. Dolayısıyla neoliberalizme hizmet etme amacıyla gerçekleştirilen idari reformlar su yönetimi alanında da kendini göstermiştir. Bu noktada en önemli etkenlerden biri de uluslararası platformlarda yaşanan fikir değişimlerinin yansımasıdır. Uluslararası kuruluşlar su kaynakları konusunda ülkelere destek sağlarken su piyasasının özelleşmesine olanak sağlayan hususları şart olarak koymuşlardır. Finans ve yardım kuruluşları bu noktada “yönetişim³” kavramını da neoliberal politikalar çerçevesinde ön plana çıkarmak için uğraşmışlardır. Su yönetimi alanında çok yönlü bir yaklaşımın temeli olarak görülebilecek bu etkenler politikalara da şekil vermiştir. Ayrıca alternatif su kaynakları gündeme getirilmeye başlanmıştır. BM; gelecekteki su krizlerini önleyebilmek adına ülkeleri yeterli ve etkili yer altı suyu yönetimi için politika geliştirmeye davet etmektedir (UN, 2022). Örneğin; BM ve küresel su şirketleri suyun kıt bir kaynak olduğuna ve su temelli yaşanması muhtemel krizlere dikkat çekerek, suyun özel bir mal şeklinde ele alınması gerektiğini savunmakta dolayısıyla suyu kamusal mal olma statüsünden çıkarmak için büyük çaba sarf etmektedir (Ayrangöl, 2012: 96).

Su kaynaklarının kamusal mal olmaktan çıkarılıp, serbestçe kullanılabilecek bir meta haline dönüştürülmesi büyük oranda başarılıdır. Suyun kontrolü üzerindeki sınırlamaların kaldırılması ve su pazarının küreselleştirilmesine yönelik çalışmalar uluslararası aktörler tarafından giderek daha fazla dile getirilmektedir. Örneğin Dünya Bankası (DB) suyun özelleştirilmesini yapısal uyum programları ve

---

³ Yönetişim kavramı Fidan’a (2010) göre “Örgütsel amaçların mükemmel olarak gerçekleştirilmesi için güçlendirilmiş kişilerin, ortak çıkarları kişisel çıkarlarının önüne alarak davrandığı, iletişim ve etkin bilgi paylaşımı, karşılıklı güven ve şeffaflığı benimsemiş, müşterek karar verebilen, duygusal zekası yüksek, empatik, proaktif ve sinerjik davranarak gerçekleştirilen örgütsel etkinlikler” olarak tanımlanmaktadır.

kredi koşullarıyla desteklemekte ve sağlayacağı finansal yardımlarda bahsedilen koşulları öne sürmektedir (Karakılçık, 2011: 78).

Suyun metalaşması, temel olarak suyun kamusal bir hak olmaktan çıkarılıp özel mülkiyete konu edilmesi ve alınıp satılabilen bir nesne haline getirilmesidir. Su temininin sağlanması ve su israfının engellenmesine ilişkin piyasa aktörleri ve liberaller, su piyasası ile ilişkili bir biçimde suyun meta haline getirilmesinin yanı sıra kamu sektörüne ait olan su hizmetlerinin özel sektöre yönlendirilmesini desteklemektedir (Baykal, 2018: 121). Metalaşma aslında uzun bir tarihsel süreç çerçevesinde ele alınmaktadır ve bu süreç temelde sermayenin ihtiyaçlarına bağlı olarak şekillenmektedir. Örneğin David Harvey bunu tarihte “İngiltere Çitleme Hareketine (Enclosure Movement)” atıfla açıklamıştır.

Bugüne kadar kamu mülkü olmuş şeylerin özelleştirilmesi ve şirketleştirilmesi yeni bir “toplumsal müştereklerin çitlenmesidir”. Geçmişte devletin gücü sıkça halkın iradesini bile yok sayarak bu süreçleri zorlamak yönünde kullanılmıştır. Bu mülksüzleştirme süreçleri geniş çapta direnişleri kışkırtmış ve küreselleşme karşıtı hareketin çekirdeğini oluşturmuştur. Sınıf mücadeleleri ile kazanılan ortak mülkiyet haklarının (emeklilik, refah harcamaları ya da ulusal sağlık hizmeti gibi) özel alana dönmesi neoliberal politikalar adına yürütülen tüm mülksüzleştirme politikalarının en dikkat çekici yanını oluşturmaktadır (Harvey, 2004: 38).

Su alanında küresel şirketlerin opsiyonel bir şekilde suyu ticarete konu etmesi için kamunun bu alandan çekilmesi gerekmektedir. Dünyanın pek çok yerinde suyun mülkiyeti ve kontrolü kamu tekelindedir. Kamu yönetimleri sosyal devletin bir gereği olarak insan hakkı olan suyu düşük maliyetle halka ulaştırmaktadır. Küreselleşme ve suyun metalaştırılması sürecinde küresel şirketler; kamunun bu alandan çekilmesini, suyun fiyatlandırılarak halka sunulmasını (bir başka ifadeyle satılmasını) istemektedir. Diğer bir deyişle arz-yönlü değil, talep-yönlü bir politika uygulanmasını istemektedir (Küçükbaşol, 2015: 57). Bu bağlamda değerlendirildiğinde küresel ve yerel ölçekte birçok farklı kâr alanı yaratılmaktadır.

1970’li yıllardan itibaren su (kaynaklarının) yönetimi kavramı giderek uluslararası alanda daha çok gündeme getirilmeye başlanmıştır. DB ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) 1990’lı yıllara kadar su kaynaklarının

kapsamlı bir şekilde planlanması ile birlikte fiyatlandırılması ilkesi ışığında yönetileceğini savunmuşlardır. Ayrıca yine bu dönemde piyasa mekanizmalarından bahsedilmiş ancak ana unsur kamu kuruluşları olarak belirlenerek ekonomik bir mal olarak suyu yönetme anlamındaki tedbirlere dikkat çekilmiştir (Kartal, 2009: 66). Küreselleşme ile birlikte kapsamlı planlama yaklaşımının olumsuzluklarına ve kamu kurumlarına eleştiriler getirilerek bu görüş yerine (su yönetiminde) özelleştirme, fiyatlandırma gibi politikalara yönelme savunulmuştur (Aydoğdu vd, 2015: 146).

Kamu sektörünün kontrolünde olan su hizmetlerinin bu kapsamdan çıkarak metalaşmasının temelinde suyun kavramsallaştırılmasındaki dönüşüm yer almakta, bir haktan çok ihtiyaç olarak tanımlanan su kavramı özelleştirmeleri meşrulaştırmaktadır (Kartal, 2009: 67). Suyun metalaştırılmasını isteyen gruplar suyun kıt bir mal olduğu konusunda hemfikirdir.

Yapılan tartışmalar incelendiğinde iki eğilim öne çıkmaktadır (Güzelsarı ve Tuluay, 2011: 55):

- Birinci yaklaşım: “gereksinim” kavramı çerçevesinde şekillenmektedir.
- İkinci yaklaşım: “hak” kavramı çerçevesinde şekillenmektedir.

1980’li yıllarda başlayan metalaşma süreci, 1990’larda sermaye birikiminin ulaştığı son noktada ortaya çıkan sağlık, su ve eğitim gibi hizmet alanlarındaki dönüşümle devam etmiştir. Suyu ekonomik bir mal olarak tanımlayan yaklaşım; piyasa koşullarında üretilmesini, satılmasını ve hizmetin özel sektöre devredilmesini savunur.

Su yönetiminde neoliberal dönüşüm 1970’li yıllarda gelişmeye başlamış ve 1990’lı yıllarda birçok aktör tarafından desteklenen bir politikaya dönüşmüştür. Burada su politikalarında egemen rol oynayan su sektörü aktörlerinin temel hedefleri suyun kamusal bir mal olmaktan çıkarılarak dünya pazarına açılması ve su hizmetlerinin tamamen özelleştirilmesi şeklindedir. Uluslararası finans destek kuruluşları sağlayacakları kredi ve hibe yardımlarını bu kriterlere bağlayarak olan ülkelerin su kaynakları üzerinde denetim kurabilecektir. Bu çerçevede küresel su şirketlerinin geliştirmekte olan ülkelerin su kaynaklarına erişebilmesi ve işletebilmesine olanak sağlayan hukuki ve yönetsel düzlem oluşturulmuştur. Sonuç olarak küresel su politikalarının uygulanabilmesine yönelik geliştirilen araçlar;

entegre su kaynakları yönetimi, özelleştirme ve yönetim kavramları şeklinde ifade edilmektedir (Karakılçık, 2011: 79).

Özelleştirme Yöntemleri

Neoliberalizmin en önemli getirisi özelleştirmeler olmuştur. Her ülke su hizmetlerini özel sektöre devrederken farklı usul ve yöntemler izlemektedir. Tablo 2’de özelleştirmede kullanılan yöntemler verilmiştir.

Tablo 2: Özelleştirme Yöntemleri

	Hizmet Sözleşmesi (Service Contract)	Yönetim Sözleşmesi (Management Contract)	Kira Sözleşmesi (Affermage-Lease Contract)	İmtiyaz Sözleşmesi (Concession Contract)	Yap İşlet Devret Sözleşmesi (Build-Own-Transfer Contract)	Doğrudan Özelleştirme (Divestiture)
Mülkiyet	Kamu	Kamu	Kamu	Kamu	Kamu-Özel	Özel
Sermaye	Kamu	Kamu	Kamu	Özel	Özel	Özel
Ticari Risk	Kamu	Kamu	Ortak	Özel	Özel	Özel
İşletme ve Bakım	Kamu-Özel	Özel	Özel	Özel	Özel	Özel
Sözleşme Süresi	1-2 yıl	3-5 yıl	8-15 yıl	25-30 yıl	20-30 yıl	Süresiz

Kaynak: UN, 2003.

- **Hizmet Sözleşmesi**

Hizmet sözleşmeleri Tablo 2’de görüldüğü üzere 1-2 yıl süreli olan ve bu sebeple uzun vadeli olmayan bir özelleştirme yöntemidir. Bu kapsamda faturalandırma, mühendislik, şebeke bakım ve onarımı gibi işlemlerin üstlenicisi özel sektördür. Özel sektörden teknik bilgi ve uzmanlık alanında faydalanılmakta ve hizmetlerin rekabete konu edilmesi noktasında da etkinlik arttırılmaktadır (TÜSİAD,

2008b). Dolayısıyla bu özelleştirme yönteminde özel sektörün nispeten kısıtlı olduğu varsayılabilir.

- **Yönetim Sözleşmesi**

Yönetim sözleşmesi yöntemi ile gerçekleştirilen özelleştirmeler de bahsedilen hizmet en az 3 ve en çok 5 yılına özel sektöre devredilmektedir fakat burada sermaye noktasında özel sektöre taahhüt verilmez. Buna bağlı olarak uygulamada kamu sektörünün bazı hususlarda denetimi elinde tutabileceği vurgulanmaktadır. Çoğunlukla özel sektörün riskli gördüğü yerlerde yapılacak olan yatırımlar için kullanılmaktadır denilebilir (Pehlivan, 2019: 92). Ayrıca kimi zaman bir başlangıç noktası olarak yönetim sözleşmeleri kullanılır ve ardından özel sektör kâr oranını göz önünde bulundurarak yatırım yapma taraftarı olursa imtiyaz sözleşmeleri ile süreç devam ettirilir.

Bahsedilen yönetim sözleşmesi modeli, daha geniş ölçekli modellere zemin hazırlamak amacıyla Mexico City ile Trinidad ve Tobago’da uygulama alanı bulmuştur. Denenen bu iki aşamalı model-hizmetin önce yönetim sözleşmesi ile sınırlı bir çerçevede özel sektöre devredilmesi, ardından imtiyaz sözleşmesi yoluyla daha uzun ve geniş ölçüde devri- hem hükümetin eksikliklerini saptayıp deneyimlerle düzeltme şansı tanımış hem de hizmeti yerine getiren özel sektöre ülke şartlarını tanıyıp, güven ortamı yaratabilme imkanı sağlamıştır (TÜSİAD, 2008a).

- **Kiralama Sözleşmeleri**

Kiralama sözleşmesi dahilinde özel sektör hizmet için gerekli olan hususları kamu sektöründen 8-15 yıl arası bir süre için kiralamaktadır. Bu sözleşmeler yönetim sözleşmelerine benzemekle birlikte ticari riskin özel ve kamu sektörü arasında paylaşılması noktasında farklılaşmaktadır. Yatırım için gereken planlama ve sermaye desteği noktasında sorumluluk kamu sektörüne aittir. Ancak yatırım kararı alınırken hem özel sektörün hem de kamu sektörünün işbirliği ve fikir birliği önem arz etmektedir. Kira sözleşmeleri kendi içinde “Affermage Contract” ve “Lease Contract” olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (World Bank, 2020).

Kira sözleşmeleri yöntemiyle özelleştirme uygulamalarının en yoğun olduğu yerler arasında; Gine, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Senegal bulunmaktadır (World Bank, 1999: 23).

- **İmtiyaz Sözleşmesi**

Devlet bazı kamu hizmetleri için sermaye, ticari risk, işletim ve bakım gibi hususları 25-30 yıl arasında bir süre için özel sektöre devrettiği imtiyaz sözleşmeleri imzalayabilir. Bu yöntemle özelleştirmede özel sektöre büyük oranda sorumluluk yüklenmektedir. Örneklerini ise Arjantin (Buenos Aires) ve Manila'da (Filipinler) görmek mümkündür (World Bank, 1999: 23).

- **Yap-İşlet-Devret Sözleşmesi**

Yap-işlet-devret sözleşmeleri imtiyaz sözleşmelerine benzemekle birlikte mülkiyet hakkının kamu ve özel sektör arasında ortak olmasıyla farklılaşmaktadır. Sözleşmelerin süresi 20-30 yıl arasında değişmektedir. Bu sözleşmelerle genel olarak devlet, karşılanması gereken belirli bir talebi garanti etmekte ve yatırımlar oldukça büyük miktarlarda gerçekleşmektedir. Bu sebeple de (sermayelerin geri kazanılabilmesi için) sözleşme süreleri uzun tutulmaktadır. DB'ye göre sözleşmenin bitiminde, bahsedilen varlıklar özel sektörün elinde süresiz olarak kalabilmesinin yanı sıra önceden belirlenen bir ücret karşılığında kamuya geri iade edilebilmektedir (Pehlivan, 2019: 94). Avustralya (Sydney) ve Malezya'da (Johor) yaygın olarak uygulanmaktadır⁴ (The World Bank, 1999: 23).

---

⁴ Türkiye'de YİD modeline ilişkin yasal çerçeve 1994 yılında Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun ile oluşturulmuştur. Kanuna göre YİD modeli temel olarak baraj, köprü, sulama, içme ve kullanma suyu, otoyol, jeotermal ve atık ısıya dayalı tesisler ve ısıtma sistemleri, elektrik üretimi, dağıtım ve işletimi, demiryolu, Kanal İstanbul ve benzeri su yolu projeleri, hava alanları, limanlar vb kapsamaktadır (Resmi Gazete, 1994). Su hizmetleri alanında da özelleştirmelerin uygulanabilmesi için hukuki zeminin hazırlandığı görülmektedir.

- **Doğrudan Özelleştirme**

Özelleştirme dâhilinde sermaye, işletme ve bakım, ticari risk gibi yükümlülüklerin özel sektörün sorumluluğunda bulunmasına ek olarak mülkiyet de özel sektör tarafından devralınabilmektedir. Diğer bir şekliyle, ticari risk tamamen özel sektöre geçmekte ve buna bağlı olarak özelleştirme işlemlerinde kamu sektörü denetimden ziyade yönetmelik işlevine odaklanmaktadır. Bu modelin uygulama alanı bulunduğu ülkeler sadece İngiltere ve Şili'dir (TÜSİAD, 2008a).

Özelleştirmeler oldukça tartışma yaratmıştır. Yararları ve zararları süreç içerisinde uzun yıllar konuşulmuştur. Burada karşılaşılan sorunlar su kalitesi, fiyatlandırma, refah problemlerinin ortaya çıkması ve temiz suya erişim noktasında yaşanan adaletsizlikler şeklinde sıralanabilir.

1.3. KÜRESEL SU POLİTİKALARININ GELİŞİMİ

Su yönetimi birden çok paydaşı olan bir kavramdır. Çünkü su yönetimi özelleştirmelerin de yaygınlaşması ile birlikte hem devletlerin politikalarında hem de uluslararası alanda güncelliğini koruyan bir konudur. Böylece günümüzde küresel su şirketleri, uluslararası kuruluşlar, devletlerin merkezi ve yerel idareleri, sivil toplum örgütleri, akademisyenler, uzmanlar gibi pek çok aktör su yönetiminde bir paydaştır, farklı alanlarda çalışmalarına devam etmektedir.

Su politikaları alanında daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde “su politikaları aktörleri” genel olarak benzer şekilde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma su biçimdedir:

1. Uluslararası Aktörler
2. Ulusal Aktörler
3. Yerel Aktörler

Su politikaları küreselleşmenin hızlanmasıyla birlikte uluslararası alanda üzerine çalışmaların yapıldığı çeşitli etkinliklerin düzenlendiği bir konu olmuştur. Özellikle ekoloji, sürdürülebilirlik, çevre ve doğal kaynaklar gibi kavramların hızla önem kazandığı dönemlerde su politikalarına ve su kaynaklarının korunmasına da benzer şekilde atıflar yapılmıştır. Tablo 3'de 1970'li yıllardan itibaren su

yönetiminde uluslararası alanda yaşanan gelişmeler kronolojik bir şekilde tablolatırılmıştır.

Tablo 3: Su Politikalarına İlişkin Uluslararası Gelişmelerin Tarihçesi

TARİH	GELİŞMELER	ÇIKTILAR
1977	-BM Su Konferansı “Mar del Plata	Su konusunda hükümetler arasında yapılan <u>ilk ve tek</u> konferanstır. Mar del Plata Eylem Planı yayınlanmıştır.
1980	- BM Genel Kurulu “Uluslararası İçme Suyu Temini ve Sanitasyon On Yılı”	Deklarasyon yayınlanmıştır.
1992	- Uluslararası Su ve Çevre Konferansı/Dublin -BM Çevre ve Kalkınma Konferansı/ Rio de Janeiro Dünya Zirvesi	-1992-Dublin Konferansı’nda bir Dünya Su Konseyi oluşturma fikri gelişmiştir. -Dublin Su ve Sürdürülebilir Gelişme Bildirgesi yayınlanmıştır. -sürecin en önemli çıktıları Rio Deklarasyonu ve Gündem 21’dir.
1994	- Kahire’de düzenlenen Sekizinci Dünya Su Kongresi’nde özel bir oturum kararı ile Uluslararası Su Kaynakları Birliği (IWRA), Dünya Su Konseyi’nin oluşturulmasına ilişkin bir karar aldı.	- Küresel su yönetimindeki farklı, parçalı ve etkisiz yapıları bir araya getirmek ve şemsiye bir organizasyonun oluşturulması konusunda fikir birliği oluşturulmuştur.
1995	-Dünya Su Konseyi ilk toplantısını gerçekleştirmiştir.	-Su kaynaklarına ilişkin misyon ve hedefler tanımlanmıştır.
1996	-Dünya Su Konseyi’nin yasal	-Merkezi Marsilya, Fransa’da kurulmuştur.

	olarak kurulmuştur.	
1997	-1. Dünya Su Forumu Marakeş	-Marakeş Bildirgesi yayınlanmıştır. -Konsey, 21. YY için “Yaşam ve Çevre” temalarını geliştirdi.
1998	-Dünya Su Konseyi, Fransız Hükümeti ile birlikte organizasyon gerçekleştirmiştir.	-Paris'te düzenlenen Uluslararası Su ve Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'na katılmışlardır.
2000	-Hollanda'da 2. Dünya Su Forumu gerçekleştirilmiştir. -Çıktılar yaklaşık 5700 katılımcıyla paylaşılmıştır. -BM Binyıl Zirvesi düzenlenmiştir ⁵ .	-21. Yüzyılda Su Güvenliği Lahey Deklarasyonu ⁶ ile sonuçlanmıştır. -BM Milenyum Deklarasyonu yayınlanmıştır.
2003	-3. Dünya Su Forumu (Kyoto, Osaka, Shiga'da) düzenlenmiştir. Yaklaşık 24.000 katılımcıyı bir araya getiren en kapsamlı konferans olmuştur.	-Dünya Su Eylemleri Raporu başlatılmıştır. -Foruma paralel olarak Bakanlar Konferansı da düzenlenmiştir. 130 bakan katılmış eylem planlarına ilişkin taahhütte bulunmuşlardır.
2006	-4 Dünya Su Forumu gerçekleştirilmiştir (Mexico City'de).	-Dünyanın her yerinden yaklaşık 20000 katılımcı ile 206 çalışma grubu oluşturulmuştur. -“Küresel bir değişim için yerel eylemler” teması geliştirilmiştir.
2009	-5. Dünya Su Forumu gerçekleştirilmiştir (İstanbul'da).	-182 ülkeden yaklaşık 30000 katılımcı yer almıştır. - Devlet Başkanları Toplantısı ve ardından Bakanlar Bildirgesi ilk kez hazırlanmıştır. -Toplantıda yer alan

⁵ Çevre ve sürdürülebilirlik hedefleri çerçevesinde bulunan su ve sanitasyon hedefiyle Milenyum Kalkınma Hedefleri oluşturulmuştur.

⁶ Bakanlar Konferansı'nın bir çıktısıdır. Konferans dahilinde 120 bakan toplanmıştır. Bu sebeple “Bakanlar Deklarasyonu” olarak da adlandırılmaktadır.

		“Bölgesel ve Yerel Yönetim Mekanizmaları " İstanbul Su Mutabakatı" nı hazırlamıştır.
2010	-Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve İnsan Hakları Konseyi Kararları	-İçme suyu ve sanitaryona ilişkin: Sosyal bir insan hakkıdır.
2012	-6. Dünya Su Forumu (Marsilya’da) gerçekleştirilmiştir. -BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20)	-15 devlet başkanı ve Avrupa Komisyonu üyesi, 112 bakan ve yardımcılar olmak üzere 173 ‘den fazla ülkeden temsilciler katılmıştır.
2013	- Dünya Su Konseyi ile ortaklaşa Budapeşte Su Zirvesi düzenlenmiştir.	-Su ile ilgili “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’nin“ oluşturulmasına katkıda bulunulmuştur. -Konsey, 2014 ve 2015 yıllarında su konusuna ilişkin özel bir “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi’ni (SDG)” savunmuştur.
2015	- 7. Dünya Su Forumu (Kore’de) gerçekleştirilmiştir. -7. forum; en çok siyasi katılımın olduğu forum kabul edilmiştir. (168 ülkeden yaklaşık 40000 katılımcı, 10 dünya lideri, 80 bakan, 121 delegasyon) --Dünya Su Konseyi, “Financial Times Su Zirvesi'nin” (kurucu) ortağı oldu.	-Su politikalarına yönelik tartışmalar gerçekleştirilmiştir. -16 Uygulama Yol Haritası(önümüzdeki dönemde suya yönelik toplu eylem rehberlik etmek ve izlemek için) geliştirilmiştir.
2018	-8. Dünya Su Forumu (Brezilya’da) gerçekleştirilmiştir.	-Forum, Suyu Paylaşma” teması çerçevesinde şekillenmiştir.
2022	-9. Dünya Su Forumu (Senegal-Dakar’da) gerçekleştirilmiştir.	- Barış ve Gelişme İçin Su Güvenliği” teması ile gerçekleştirilmiştir. -forum’da dört öncelikli alan

		belirlemiştir: 1. Su Güvenliği ve Sanitasyon 2. Kırsal Kalkınma İçin Su 3. İşbirliği 4. Finansman, Yönetişim, Bilgi Yönetimi, İnovasyon Konularını İçeren Araçlar
2023	-BM Su Konferansı New York'ta gerçekleştirilmiştir.	-1977 Mar Del Plata Konferansı'ndan sonra su özelinde düzenlenen ilk önemli konferanstır. -Küresel su krizinin her an yaşanabileceğine dikkat çekilmiştir.

Kaynak: Araştırmacı tarafından “<https://www.worldwatercouncil.org/en/history>” adresinden derlenmiştir. (E.T. 05.09.2023)

Tablo 3'e göre su politikalarına ilişkin ilk çalışmalar 1970'li yılların sonlarında başlamıştır. 1977 yılında uluslararası alanda ilk ve tek konferans olan BM Su Konferansı gerçekleştirilmiş ve ilk önemli belge olan eylem planı yayımlanmıştır. 1980 yılında ise yine ilk defa su alanında bir deklarasyon yayınlamıştır. En önemli çıktıları Rio Deklarasyonu ve Gündem 21 olan 1992 yılındaki gelişmelerde Dünya Su Konseyi (WWC) oluşturulması fikri ortaya atılmıştır. 1994 yılında Konseyin oluşturulmasına yönelik karar birliği sağlanmış ve böylece planlama ve yönetim sürecindeki parçalı yapıların bütünleştirilmesi hedeflenmiştir.

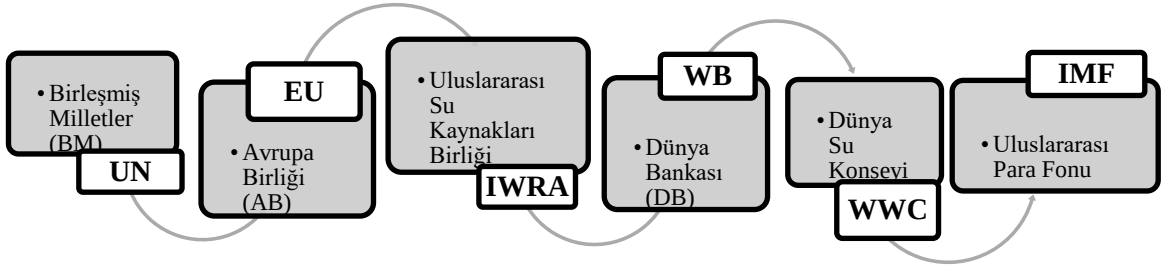
Süreç dikkate alındığında dönüm noktalarından biri 2015 yılıdır. Çünkü 2015 yılı siyasi katılımın en yüksek oranda olduğu ilk yıldır. Ülkeler için bir yol haritası planlaması yapılmıştır. Birçok ülkenin temsilcisinin katılması su yönetimine devletlerin giderek politikalarında daha çok yer vermeye ve önemsemeye başladığının göstergesidir. 2022 yılında ise su yönetimi politikalarında güvenlik teması öne çıkarılmış ve yönetim, inovasyon kavramlarına dikkat çekilmiştir. 2023 yılında kuraklık, ani sıcaklık yükselmeleri ve iklim değişikliğine bağlı olarak yaşanması muhtemel olan su krizleri 23 Mart Dünya Su Günü'nde farklı bir yankı alanı bulmuştur. 1977 Mar Del Plata Konferansı'nda bu yana su kaynakları özelinde toplanan ilk önemli konferans New York'ta gerçekleştirilmiştir. Tarım ve Orman

Bakanı'nın Türkiye'yi temsilen katıldığı konferansa yaklaşık 188 BM üyesi devlet ve kuruluş temsilcisi katılmıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023a).

1.3.1. Küresel Su Politikalarının Gelişiminde Uluslararası Aktörler

Uluslararası aktörler sınıflandırmasında yer alan küresel kuruluşlar; su politikalarına yön vermektedir. Suyun ticarileştirilmesinde, fiyatlandırılmasında, özelleştirmelerin yaygınlaştırılmasında büyük payı olan küresel aktörler ilk olarak bu ideolojiye elverişli yönetsel ve hukuki düzlemi çeşitli etkinliklerde aldıkları kararlar ile oluşturmaya başlamıştır. 1992 tarihli Dublin Su Konferansı'nda kamusal bir mal olan “su” ekonomik bir mal olarak nitelendirilmiş ve “su ekonomisi” adı verilen yeni bir sektör dile getirilerek sektörün bir bileşeni olarak suyun anlamı değiştirilmiştir (Salihoğlu, 2006: 4). 2000’li yıllara gelindiğinde artık birçok devlet; suyu, geleceğe yönelik uluslararası politikada bir strateji aracı olarak görmektedir. Su hizmetleri için küresel politikalar üreten uluslararası kuruluşlardan bazıları Şekil 4’de gösterilmiştir.

Şekil 4: Su Yönetiminde Küresel Politikalar Üreten Uluslararası Aktörler

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Bu bağlamda ülkelere yön veren küresel finans kuruluşları ticarileştirilmiş bir su yönetimi sistemini ülkelere yerleştirmek için çalışmalar yapmaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalar incelendiğinde su politikaları konusunda taraf olan

aktörlerin detaylı bir şekilde incelendiği çalışmalar olduğu görülmektedir. Çalışmada neoliberal politikaların su yönetimine etkisi bağlamında su sektörünün özelleştirilmesine ilişkin politikalar üreten aktörlerden bahsedilecektir. Bahsedilen küresel aktörlerin başında DB ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gelmektedir.

- **Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu**

DB ve IMF, devletler üzerinde oldukça etkili olan küresel ölçekteki mali kuruluşlardandır. Bahsedilen iki kuruluş uluslararası alanda yaygınlaşan fikirleri farklı yollarla hükümetlere çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla bu denli etkili kurumların su yönetimi alanında üreteceği politikaların da finansal yardım ve destek işbirliklerine yansması kaçınılmazdır. Su politikalarında özelleştirmelerin giderek arttığı dönemlerde DB ve IMF bu konunun da savunucu olmuştur. DB’ nin özelleştirmeleri temel alan su politikalarının çerçevesini oluşturan esas belgelerden biri de 1993 tarihinde su finansmanına ilişkin “ticari” ve “piyasacı” olmak üzere iki yeni kavram temelli bir model ortaya koyan Su Kaynakları Raporu’dur (Çınar, 2006: 58).

Su kaynaklarının kamu sektörü tarafından yönetilememesi söylemlerinin artmasıyla birlikte, çözüm önerileri de özelleştirmelerin yaygınlaştırılması şeklinde olmuştur. DB ve IMF gibi uluslararası kuruluşlar, az gelişmiş borçlu ülkelere özelleştirme baskısı yapmaktadır. Bu kuruluşlar, su ve kanalizasyon işlerinin devamlılığı için kredi verebilme şartı olarak su sektörünün özelleştirilmesini mecburi hale getirecek yaptırımlar koymaktadır (Ayrangöl, 2012: 145).

Bu kapsamda DB onayladığı projelerde finansman desteği verme kistasını genellikle özel sektör katılımı ile ilişkilendirmektedir. Örneğin; Mozambik Hükümeti’ne kredi verilmesini su sektörünün özelleştirilmesi şartına bağlayan anlaşmalarda DB ve IMF yer almaktadır (Bilen, 2008: 54). “Afganistan Su, Sanitasyon, Hijyen ve Kurumsal Destek Projesi⁷” kapsamında DB, şehirlerde su kaynağına erişimi ve kalitesini iyileştirmek için Afganistan Kentsel Su Temini ve

---

⁷ Proje, özel sektörü geliştirme, kentsel kalkınma, kaynak yönetimi gibi temaları kapsamaktadır. 2020 yılı aralık ayında onaylanmıştır. Projenin bitiş tarihi ise 2026’dır. (World Bank, 2021).

Kanalizasyon Şirketi'nin hizmet sunma kapasitesini güçlendirmeyi amaçlamaktadır (World Bank, 2021).

DB ve IMF, finansman desteklerini özelleştirmeye olanak sağlayan şartlarla birleştirerek;

- Kamu sektörünün üstlendiği kamu hizmetlerinin özel sektöre de gördürülmesine,
- Hizmet üretiminde kamusal tekellerin kaldırılmasına,
- Kamu girişimlerinde mülkiyetlerin tamamen veya kısmen de olsa özel sektöre devredilmesine olanak sağlamıştır (Mert, 2006: 367).

Ayrıca DB' ye göre suyun kontrol edilerek düşük bir şekilde fiyatlandırılması su kullanımındaki israf miktarını arttırmaktadır. Aynı şekilde kaliteli ve bol suya erişimin kolay olması durumunda suyun durumunu ölçmek, izlemek, fiyatlandırmak zorlaşmaktadır. Bu nedenlerle de kamu yönetiminin elinden su sektörünün alınması gerektiğini savunan DB; ticari su yönetimi modelini yaygınlaştırmak istemektedir (Çınar, 2006: 59).

• **Dünya Su Konseyi**

WWC; 1996 yılında Marsilya merkezli olarak kurulmuş çokuluslu bir örgüttür. Konseyin misyonu; paydaşları su politikaları ile ilgili tartışmalara dahil etmek, karar alma mekanizmaları da dahil olmak üzere su konusunda kritik eşiklerde tarafları planlanan eylemler için harekete geçirmektir (WWC, 2023). Ayrıca WWC, küresel bir konu olarak gördüğü su politikalarını siyasi gündemin en üstünde tutmayı ve su kaynaklarını yönetme konusunda etkili su kullanımına teşvik için dünya çapında politikalar üretmeyi amaçlamaktadır. Konsey bu noktada yerel yönetimler, ulusal hükümetler, ulusal meclisler, parlamentolar ve Birleşmiş Milletlerin organları gibi tüm siyasi mekanizmalara ulaşmak istemektedir. (WWC, 2023). WWC; su yatırımları konusunda OECD, Hollanda Hükümeti ve DB ile Su Finansmanı Yuvarlak Masa Toplantısı ile çalışmalara devam etmektedir. Bu faaliyetler aracılığıyla su ile ilgilenen gruplarla yatırımcıları bir araya getirme çabaları devam etmektedir (Dünya Su Forumu, 2009). Tablo 4' te düzenlenen su forumları ve bahsedilen forumlara ev sahipliği yapan ülkeler verilmiştir.

Tablo 4: Günümüze Kadar Gerçekleştirilen Dünya Su Forumları

FORUMLAR	YIL	EV SAHİBİ ÜLKE
1. Forum	1997	Marakeş
2. Forum	2000	Lahey
3. Forum	2003	Kyoto
4. Forum	2006	Meksika
5. Forum	2009	İstanbul
6. Forum	2012	Marsilya
7. Forum	2015	Daegu/Gyoengiju
8. Forum	2018	Brezilya
9. Forum	2022	Dakar

Kaynak: <https://www.worldwatercouncil.org/en/world-water-forum> adresinden derlenmiştir.

Tablo 4’te görüldüğü gibi su forumları 1997 yılından itibaren her üç yılda bir farklı merkezlerde düzenlenmiştir. Bahsedilen hedeflere ve çalışmalara ek olarak WWC, üç ana temaya odaklanmaktadır (WWC, 2023):

- Su güvenliğinin teşvik edilmesi,
- Dünya Su Forumu etkinliklerinin düzenlenmesi,
- Siyasi eylemler ve hidrodiplomasinin seferberliğinin vurgulanması.

2022 Mart ayında Dakar’da “Barış ve Kalkınma İçin Su Güvenliği” teması ile 9. Su Forumu düzenlenmiştir. Forum’da günlük su miktarının ücretsiz teminine çağrı yapılmıştır. Dünya Su Konseyi Başkanı Loic Fauchon suya erişim hakkının tüm ülkelerin anayasasında yer almasını, günlük su teminin garantisi için ücretsiz su ödeneği sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Yasama, yürütme ve yargının seferber edilmesini ifade etmiştir (GASKİ, 2022).

- **Birleşmiş Milletler**

DB, IMF ve WWC gibi uluslararası aktörlerin yanı sıra BM de su kaynaklarının yönetimi, su politikalarının oluşturulması konusunda etkili olan

kuruluşlardandır. Tarihsel süreç içerisinde BM'nin birçok toplantısında vurgulanan haklardan biri de "suya erişim hakkıdır". Ancak bu bakış açısı zamanla değişmiş ve suyun metalaşma algısından etkilenmiştir. 1992 yılında düzenlenen Uluslararası Su ve Çevre Konferansı'nın bir çıktısı olan Dublin Beyanı'nda suyun ekonomik bir mal olarak ele alınması gerektiği, su yönetiminin bütünleştirilmesi, suya ekonomik bir araç olarak önem verilmesi ve fiyatlandırılması, paydaşların su yönetimine entegre edilmesi gibi farklı yaklaşımları olan politika içerikleri küresel su yönetiminin dönüm noktasının başlangıcıdır. Bu temel unsurlar yine aynı yıl yapılan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'ndaki Gündem 21 ile de uyushmaktadır (Çınar, 2006: 57). Böylece uluslararası faaliyetlerde de dile getirilen "suyun ekonomik bir mal olarak değerlendirilmesi" fikri giderek yaygınlaşmıştır. Bu sayede su hizmetlerinin yerine getirilmesinde özel sektörün rolünü arttıracak zemin hazırlanmaya başlamıştır.

Sonuç olarak bir değerlendirme yapıldığı takdirde BM de su politikaları üretme konusunda uluslararası alanda etkili olan bir kuruluştur. BM; dönem dönem su kıtlığına, su kaynaklarının bilinçsiz kullanılmasına bağlı olarak azalmasına, su yönetiminde kontrolün sağlanmasına ve yönetim modelinin yerleştirilmesine dikkat çekmektedir. Konuya ilişkin olarak bir örnek vermek gerekirse, 21 Mart Dünya Su Günü'nde yayınlanan Birleşmiş Milletler Dünya Su Gelişimi 2021 (Water Development Report) Raporu'dur. Raporun teması suya değer vermek çerçevesinde şekillenmektedir. Rapordaki ana tema su israfı gibi sebeplere bağlı olarak suyun değerinin anlaşılamaması tartışmasıdır. Genel olarak raporun içeriği ise su kaynaklarının sürdürülebilir ve eşit yönetimi noktasında suyun değerinin anlaşılması, dile getirilmesi ve karar alma mekanizmalarının sürece dahil edilmesinin büyük önem taşıdığı şeklindedir. Ayrıca su sektörüne ilişkin analizler, tavsiyeler de yer almaktadır (UN, 2021).

- **Avrupa Birliği**

AB'ye üye ülkeler su, eğitim, sağlık, çevre gibi hizmet alanlarında bir araya gelerek farklı yaptırımları öngören direktifler, sözleşmeler vb. ortaya koymaktadır. Aynı zamanda kaynaklar noktasında talebin artması, verimsizliğin giderek yükselmesine ve biyoçeşitliliğin azalmasına sebep olmaktadır. AB'nin su kaynakları

ile ilgili çalışmaları incelendiğinde üye devletlerin ortak hareket etmesini sağlayacak çeşitli politikalar geliştirildiği görülmektedir. 1970’li yıllardan itibaren AB çevre ana teması ile şekillenen politikalar çerçevesinde su kaynaklarına ilişkin birçok yönerge düzenlemiştir. Ancak 1990’lı yıllara gelindiğinde AB bünyesi içerisinde yer alan karar alma mekanizmalarının su konusuna ilişkin çalışmalarda farklılaşmaya gittiği görülmektedir. Buna bağlı olarak 1996 yılında toplanan AB Komisyonu “Su Çerçeve Direktifi Taslağını” oluşturmuştur. Bahsedilen taslak 1998 yılında tartışmaya açılmış ve 23 Ekim 2000 tarihine gelindiğinde direktif, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilmiştir. Su Çerçeve Direktifi (SÇD) 22 Aralık 2000’de AB topraklarındaki yüzey suları, kıyı suları ve yeraltı sularının kirlenmesini engellemek amacıyla yürürlüğe girmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2023).

AB’nin su politikalarında meydana gelen dönüm noktası ise SÇD’dir. Çünkü birbiriyle bağlantılı birçok yasal düzenleme tek ve ortak hedef çerçevesinde birleştirilmiştir. Aynı zamanda Birlik, üye ülkelerden veya aday sürecindeki ülkelerden su politikalarını ve mevzuatını da direktif doğrultusunda uyumlaştırmalarını beklemektedir. Türkiye de bu amaçla çalışmalar yapmış hatta bu çalışmalar çeşitli belgelerde de yer almıştır. Örneğin, AB ile uyumlaştırılmış su politikaları ile Kalkınma Bakanlığı hazırladığı bir raporda şu ifadelerle yer vermiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014a) :

Toplumsal yeterli miktarda ve uygun kalitede suya erişim hakkını esas alan, su kaynaklarının ve sucul hayatın sürdürülebilir şekilde korunduğu, kullanıldığı, iyileştirildiği, geliştirildiği, ulusal su bilgi sistemi ve izleme ağları bulunan, havza bazında etüt ve planlamaların yapıldığı, kullanım önceliklerinin belirlenerek tahsislerinin tek merciden yapıldığı, su yönetiminde etkinlik ve katılımın geliştirildiği, iklim değişikliğinin su kaynakları üzerine etkilerinde uyum çalışmalarının tamamlandığı, nehir havzası yönetim planları yapılmış, yüzeysel ve yeraltı su kaynakları kalite ve miktar açılarından belirlenmiş, önceliklendirilmiş havzalarında AB Su Çerçeve Direktifi’ne göre iyi su durumuna (miktar, kalite, sosyal, ekonomik) ulaşılmış ve ulusal su politikası oluşturulmuş bir Türkiye

Buradan da anlaşılacağı üzere politikalar oluşturulurken AB ve özellikle SÇD dikkat çekici bir öneme sahip. AB’nin 2019-2024 öncelikli amaçları incelendiğinde çevre faslına “İklim açısından nötr, yeşil, adil ve sosyal bir Avrupa inşa etmek” başlığı altında vurgu yapıldığı görülmektedir. Konu ile ilgili hedefler hava ve su kalitesini iyileştiren, sürdürülebilir tarımı destekleyen ve çevresel sistemleri ve biyolojik çeşitliliği koruyan yeşil girişimlere yatırım yapmak şeklinde devam etmektedir (EU, 2022). 2021

yılının Haziran ayında AB'nin Su Çerçeve Direktifi'ne uyumlaştırıldığı söylemiyle “Yerüstü Su Kalitesi Yönetmeliği'nde” değişikliğe gidilmiştir. Bir gazetede yer alan habere göre:

İyi, az-orta, çok kirli olarak nitelendirilen su kalitesi sınıflandırılmaları çok iyi, iyi, orta olarak değiştirildi. Kötü kalite, çok kirli suların sınıflandırıldığı dördüncü sınıf kaldırıldı. Fakat AB Birliği Su Çerçeve Direktifi'nde orta seviyenin altındaki suların zayıf veya kötü olarak sınıflandırılması bulurken yönetmelikte ortalama statünün altındaki sular için kötü nitelikteki sular sınıflandırılması yapılmadı. Konu ile ilgili olarak ise Bursa Su Kolektifi üyeleri Ziraat Mühendisi Şafak Şenel Erdem ve Çevre Mühendisi Sultan Gülsün, çok kirli suların orta kalite olarak gösterilmesine Nilüfer Çayı'nı örnek gösterdi. Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi'nin (BUSKİ) analizlerine göre Nilüfer Çayı, dördüncü sınıf (çok kirli) su kalitesinde geçiyordu. Yönetmelikte yapılan değişiklikle Nilüfer Çayı için 'orta kalitede su' nitelemesi yapıldı. Yönetmeliğe göre orta kalite sular, gıda, tekstil gibi nitelikli su gerektiren tesisler hariç arıtıldıktan sonra su ürünleri yetiştiriciliği için kullanılabilir. Erdem ve Gülsün, bu sınıflandırmanın çevre ve halk sağlığını etkileyebilecek durumların yaşanması riskini arttırdığını söyledi(Gazete Duvar, 2022) .

Son olarak AB İlerleme Raporları'ndaki gelişmelerden bahsetmek gerekirse öncelikle artık raporlar ülke adı olarak yayımlanmaktadır. Örneğin geçmiş yıllarda 2014 yılı Türkiye İlerleme Raporu olarak yayımlanırken 2015 itibariyle Türkiye Raporu adı altında yayımlanmaktadır. Bahsedilen raporlar Türkiye'ye ilişkin değerlendirmeleri içermekte ve bu nedenle önemlidir. Su kaynaklarına ilişkin değerlendirmelerin yer aldığı son rapor 2022 Türkiye Raporu'dur. Raporda atık su yönetimine ilişkin ilerleme kaydedildiği ve su ürünleri yasasının revize edilmesi ile birlikte hayata geçirilen yaptırımlar dahilinde iyi düzeyde ilerleme kaydedildiği belirtilmiştir. Ancak su kaynakları, su çıkarma, atıkların geri dönüştürülmesi istatistikleri konusunda daha fazla ilerlemeye ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır (AB, 2022).

- **Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü**

OECD, insanlara iyi yaşam şartları sunmak maksadıyla daha iyi politikalar geliştirmeye çalışan uluslararası bir organizasyondur. Kuruluşun amacı herkes için refahı, eşitliği, fırsatları ve buna bağlı olarak politikalarını şekillendirmektir. Ayrıca OECD, su kaynaklarının korunması ve su politikalarının geliştirilmesi noktasında da birçok etkinliğe taraf olmuştur. Bu konuyla ilgili en önemli somut belgelerden biri olan “OECD Principles on Water Governance”2015’de yayınlanmıştır. Türkiye Su

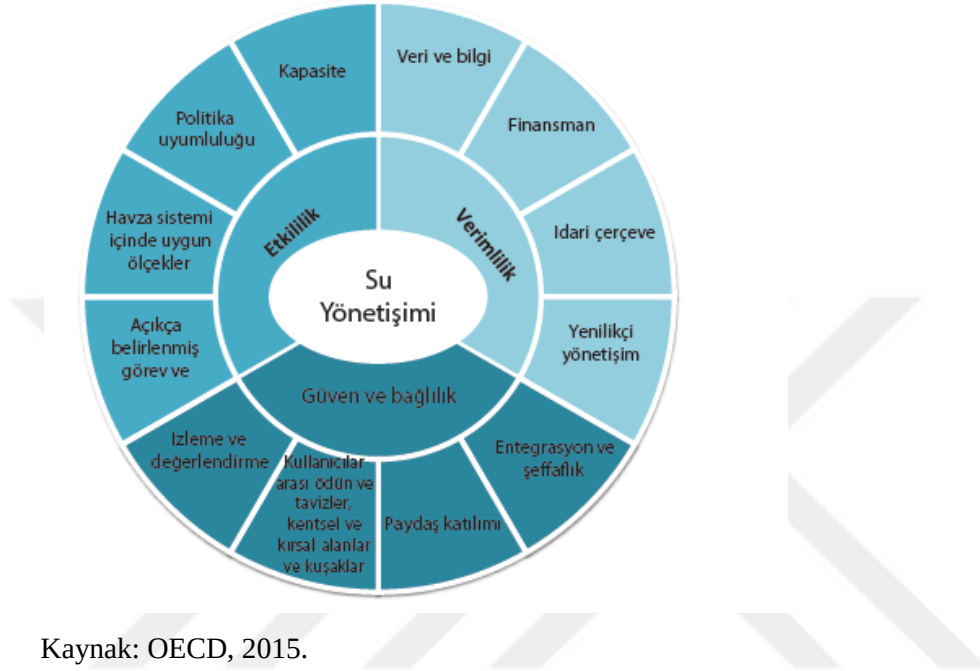
Enstitüsü ise belgeyi “OECD Su Yönetişimi İlkeleri” olarak çevirmiş ve paylaşmıştır. Belgede önemli tespitler yer almaktadır. Su yönetişimi kavramı sıklıkla vurgulanmakta ve bu konu ile ilgili devletlerin sağlam kamu politikaları oluşturmaları ifade edilmektedir. Bu bağlamda önemli bazı ilkeler şunlardır (OECD, 2015):

- Su politikalarının oluşturulması, uygulanması, yönetimi ve düzenlenmesi için açık şekilde rollerin ve sorumlulukların tanımlanması, paylaşılması ve yetkili idareler arasında koordinasyonun teşviki,
- Yerel şartları yansıtmak ve farklı ölçekler arasında koordinasyonu sağlamak için suyun bütünleşik havza yönetişimi sistemleri içinde uygun ölçekte yönetilmesi,
- Etkili koordinasyonu sektörlere entegre etmek ve özellikle su ile çevre, sağlık, enerji, tarım, sanayi, alan planlaması dahilinde kullanımı politikalarının birbiriyle uyumunun teşviki,
- Sorumlu idarelerin su tehditlerinin karmaşıklığına cevap verme ve görevlerini yerine getirme yetkinliğine sahip olmalarının sağlanması,
- Tutarlı, kıyaslanabilir ve politikalarla uyumlu su ve su ile ilgili veri ve bilgilerin üretilmesi, güncellenmesi, paylaşılması ve su politikasını yönlendirmek, değerlendirmek ve geliştirmek için kullanılması,
- Uygun su yönetimi mevzuatının kamu yararı gözetilerek etkili bir şekilde uygulanmasının sağlanması,
- Karar verme sürecinde daha geniş güven ve izlenebilirlik için su politikaları, kurumlar ve su yönetişimi çerçeveleri engeline doğruluk ve şeffaflık uygulamalarının yaygınlaştırılması,
- Uygun biçimde, su politikalarının ve yönetişiminin düzenli izleme ve değerlendirilmesinin teşvik edilmesi, sonuçların kamuoyu ile paylaşılması ve ihtiyaç duyulduğunda yeniden düzenlenmesi.

OECD; bütünleştirici bir bakış açısıyla ve tüm sektörleri göz önünde bulunduran bir yaklaşımla politikalar üretmekte ve çözüm odaklı çalışmalarına devam etmektedir. Bu noktada en önemli husus kuruluşun su sektörünün çok parçalı bir yapıda olduğunu ve bahsedilen ilkelerin her sorun için en uygun ortak çözüm olmadığını varsayarak hareket etmesidir. OECD’yi diğer kuruluşlardan ayıran

farklılık ise su yönetişimi çerçevesinde konuyu ele almasıdır. OECD Su Yönetişimi İlkeleri, etkin su yönetimi modellerinin oluşturulmasında göz önünde bulundurulması gereken önemli kavramlardır.

şekil 5: OECD Su Yönetişimi İlkelerinin Değerlendirilmesi

Kaynak: OECD, 2015.

şekil 5'te de görüldüğü üzere kuruluş su yönetişimi ilkelerini aslında "etkinlik, verimlilik ve etkililik" çerçevesinde ele almıştır. Bu bağlamda su yönetiminde rehber olabilecek ilkeler yer almaktadır. Su yönetiminde yönetişim kavramına dikkat çekilmesi su politikalarının çok disiplinli bir yönetim alanı olduğuna örnektir.

IWRA da 1971 yılında, kâr amacı gütmeyen, hükümet dışı, uluslararası üye tabanlı bir sivil toplum kuruluşudur (IWRA, 2022). IWRA' nın en önemli faaliyeti 1973 yılından beri her üç senede bir gerçekteşirilen Dünya Su Forumlarıdır. Buradaki amaç üyelerin deneyimlerini birbirleriyle paylaşmaları ve su yönetimi konusunda akılcı kararlar verilmesinin teşvik edilmesidir. Ülkelerin farklı su yönetimi uygulamalarından yararlanılması, ortak kararlar alınması ve işbirliği noktasında İngiltere-Galler ve Türkiye için önemli bir organizasyondur.

1.3.2. Küresel Su Politikalarının Gelişiminde Ulusal Aktörler

Su politikalarının oluşturulması, uygulanması, su yönetimine ilişkin bakış açılarının değiştirilmesi gibi birçok farklı hususa ilişkin olarak uluslararası aktörlerin yanı sıra ulusal aktörler de önemli yer tutmaktadır. Uluslararası aktörler politikaların üretilmesi, yaklaşımların değiştirilmesinde daha baskın bir konumda iken ulusal aktörler kararların uygulanmasında güçlü bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, su hizmetlerine ilişkin piyasacı yaklaşımın yaygınlaşması ve buna bağlı olarak suyun meta haline getirilerek özel sektöre hatta kamu-özel ortaklıklarına olanak sağlanması fikirleri neoliberal politikalarla birlikte uluslararası kuruluşların söylemlerinde giderek artmış, bu sayede geniş kitlelere iletilmiştir. Uluslararası aktörlerin etkisiyle devlet politikalarında yaşanan ideolojik dönüşümler ulusal aktörlerin karar alma, uygulama, denetleme mekanizmalarında da bir değişim meydana getirmiştir.

Türkiye gibi merkeziyetçiliğin egemen olduğu ülkelerde su yönetiminin oluşturulması ve geliştirilmesinde ana etken merkezi idaredir. Çünkü bu bakış ve anlayıştaki devletlerde yetki; merkezi idarenin kurumları arasında paylaştırılmıştır. Merkezi idare güçlü bir konumda yönetime dahildir ancak buna ek olarak birçok aktörde yer almaktadır. Su yönetiminde önemli bir paydaş olan ulusal aktörler şu şekilde sınıflandırılabilir:

- ✓ Merkezi İdare,
- ✓ Yerel Yönetimler,
- ✓ Sivil Toplum Kuruluşları,
- ✓ Meslek Odaları,
- ✓ Medya,
- ✓ Üniversiteler,
- ✓ Özel Sektör.

Su kaynaklarının yönetilmesi fikrinin ortaya çıkması ile birlikte devletler bu konuda ilk yetki sahibi aktörler olmuşlardır. Suyun kavramsallaşmasında 1970'li yıllarda başlayan değişim dahilinde aktörler farklılaştırılmış ve geliştirilmiştir. Özellikle neoliberalizmle gelen yerelleşme, özelleştirme yaklaşımları bu alanda kendini göstermiştir. Süreç içerisinde uygun hukuki ve ideolojik zemin hazırlanmış

ve merkezi idareye ek olarak farklı aktörler de sistemin bir paydaşı olmuşlardır. Türkiye gibi gelişmekte olan ve merkezîyetçi yapının hakim olduğu ülkelerde su kaynaklarının entegre bir şekilde yönetilmesi noktasında gerekli olan kurumsal yapı, yalnızca merkezi idare düzeyinde yer almaktadır (Evsahibioğlu vd, 2010: 121). Su kaynaklarının hızlı bir şekilde azalması ve çözüm önerilerinin aranması ya da uluslararası kuruluşların özelleştirmelere dikkat çekmek ve piyasalaşmayı arttırmak için verdiği çabalar ile birlikte merkezi idareye yetki paylaşımı konusunda alternatifler oluşmuştur.

Su yönetimi konusunda merkezi idare çerçevesinde genel olarak çevre bakanlığı, tarım bakanlığı, bazı ülkelerde doğrudan su ile ilgili bakanlık da olabilir, merkeze bağlı kuruluşlar ve bu kuruluşların genel müdürlükleri, ajanslar, komiteler, bağımsız idari otoriteler ve hükümetlerin şekline göre oluşturulmuş kurullar (cumhurbaşkanlığı politika kurulları gibi) yer almaktadır (Can, 2015).

Su hizmetlerinde merkezi idarenin rolüne ilişkin tartışmalar devam etmektedir. Su hizmetlerinin özel sektöre devredilmesi, fiyatlandırılması veya kamu sektöründe devletin tekelinde bırakılmasına ilişkin bir inceleme yapıldığı takdirde bu kararların benimsendiği ya da reddedildiği ülke örnekleri görmek mümkündür. İngiltere özelleştirmeleri başarı ile entegre etmiş bir ülke olarak nitelendirilirken Bolivya'da, Hollanda'da, Uruguay'da çeşitli yöntemlerle özelleştirmeler engellenmiştir. Örneğin Fransa'da 2010 yılında iptal kararı ile su hizmetlerinde kamuya geri dönüş kararı alınmıştır (Ekoloji Ağı, 2011).

İKİNCİ BÖLÜM

SU YÖNETİMİ ENTEGRASYONUNU VE ÖZELLEŞTİRMELERİ

BAŞARAN ÜLKE: İNGİLTERE-GALLER

Kamu kurumlarının giderek büyümesi, çeşitlenmesi gibi faktörler devam ettirilen ve kamuya mal edilmiş hizmetlerin de farklılaştırılmasını gerektirmiştir. Özellikle 20. yüzyıl ile beraber gelişen Refah Devleti anlayışı dahilinde devletin faaliyetleri artmıştır. Bu noktada devletin aşırı büyümesi, yönetimi; “kırtasiyecilik”, “verimsizlik”, “etkisizlik” gibi söylemlerin odak noktası haline getirmiştir. Benzer şekilde 20. yüzyılda kamu yönetiminin dikkat çeken özelliklerinin merkeziyetçilik, katı hiyerarşi, kamu harcamalarındaki artış, bürokrasinin büyümesi ve devlete duyulan güven krizi şeklinde olduğu görülmektedir (Eryılmaz, 2014: 43). 1980’lerden itibaren refah devleti faaliyetlerinin artık bir çözülme sürecine girdiği kabul edilmiştir. Düşünce yapısında meydana gelen değişiklikler ve bahsedilen fikirlerin desteklenmesi uygulamada neoliberal politikaların öne çıkmaya başlamasına sebep olmuştur (Alp, 2009: 269).

Kamuda işletme tipi yönetime dönüş, oldukça kapsamlı ve köklü bir değişim anlamına gelmektedir (Özer, 2005: 4). Refah devletine yöneltilen eleştirilerin ardından ABD ve İngiltere’de 1970’li yılların sonunda R. Reagan ve M. Thatcher gibi reform yanlısı liderlerin iktidara gelmesiyle köklü kamu yönetimi reformları gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Neoliberalizmin bir temeli olarak sayılabilecek bu gelişmeler küreselleşmenin de etkisiyle tüm devletlerde hızlı bir şekilde yayılmış ve uygulama alanı bulmuştur (Kurun, 2017: 56). Kamu yönetiminde, politikalarda piyasa yaklaşımını temel alan ve daha liberal bir yönetim anlayışına geçiş süreci başlamıştır. Bu sebeple İngiltere-Galler örnek olarak seçilmiştir. Çünkü neoliberal politikalar sonucunda su hizmetlerinin tamamen özel sektöre (su şirketlerine) devredilmesi ile birlikte büyük bir dönüşüm yaşanmış, farklı bir su yönetimi modeli oluşturulmuştur. İngiltere-Galler su yönetimi modelini incelemeye geçmeden önce İngiltere’de yaşanan yönetim alanındaki değişimden kısaca bahsetmek daha yararlı olacaktır.

2.1. İNGİLTERE’DE KAMU ÖRGÜTLENMESİ

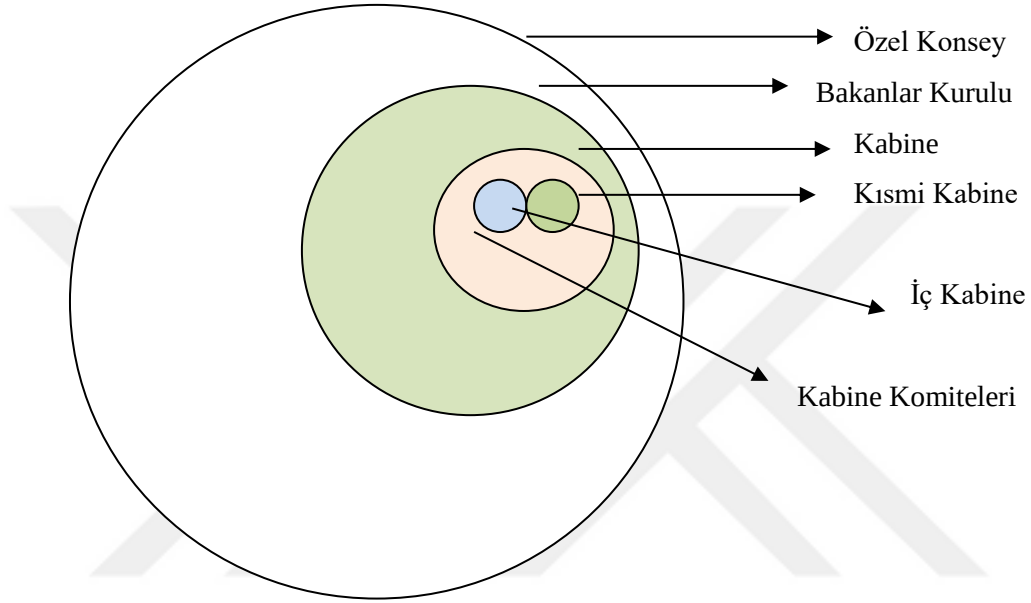
Genelde İngiltere olarak adlandırılan devlet; “Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı’dır”. İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda olmak üzere dört ülkeden oluşan bir devlettir. Ayrıca yönetim gelenekleri göz önüne alındığında kendine özgü yapısı vardır. Yazılı bir anayasası olmamakla birlikte anayasal monarşi ve parlamenter demokrasi devletin yönetim şeklidir (Devlet Personel Başkanlığı, 2016).

Özellikle küreselleşmenin de etkisiyle giderek önem kazanan Anglo-Sakson Kapitalizm modeli devleti düzenleyici bir aktör olarak görür. Ekonomik kalkınmanın desteklenmesi, tüketicilerin haklarının korunması gibi sebepler özellikle 20. yüzyılda gündeme getirilen kamulaştırma yaklaşımına dayanak oluşturmuş hususlardır. Buradan hareketle devletin ekonomiyi düzenleme noktasında ilk olarak kamu mülkiyetinin önemi, kamusal çıkarların korunması gibi olanakları arttıracakları öngörülmüştür. Hizmetlerin gerçekleştirilmesinde kamu mülkiyeti ile kamu kontrolü aynı şey sayılmamaktadır. Avrupa ülkelerinde etkili bir kamu kontrolünün sağlanması doğrultusunda teşebbüslerin millileştirilmesindeki zorluklar, teşebbüslerin varlık nedeni olan “ekonomiye kamusal çıkarlar doğrultusunda çeki düzen verilmesi” amacının geri plana itilmesiyle sonuçlanabilmektedir. Millileştirme savunulduğu gibi devletin düzenleme kapasitesini güçlendirmemiştir. Tam tersine zayıflatmıştır (Eşki, 2009: 71).

Belli gerekçelerle desteklenen “millileştirme, kamulaştırma” yaklaşımlarına duyulan güven giderek azalmış ve başka bir araç olarak “özelleştirme” giderek önem kazanmıştır. Bahsedilen gelişmeler göz önüne alındığında İngiltere’de de hızlı bir özelleştirme süreci başlamış ve özellikle 1979-1995 yılları arasında (Thatcher Dönemi) değişim temelleri atılmış, özelleştirme çalışmaları başlamıştır. İngiltere’de ilk büyük çaplı özelleştirme, 1984 yılında “British Telecom (BT) ile yapılmıştır. BT’nin ardından kısa bir süre içinde 1986 yılında British Gas özelleştirilmiştir. Gaz ve iletişim hizmetlerinde başlayan özelleştirmeleri 1989 yılında elektrik ve su alanındaki özelleştirmeler izlemiştir. Dolayısıyla 1989 yılına gelindiğinde kamu sektörünün hemen hemen $\frac{1}{4}$ ‘ü özel sektöre devredilmiştir. Özelleştirmeler beraberinde farklı düzenlemeleri de getirmiştir (Eşki, 2009: 72).

Yapısal reformlar bağlamında İngiltere’de yürütme yetkisi; Kraliyet ve Kabine arasında paylaşılmaktadır ve kamu, yürütmenin parlamentoya karşı sorumlu olduğu “Westminster Modeli” adı verilen bir model dahilinde örgütlenmiştir (Aydın ve Gök, 2015: 22).

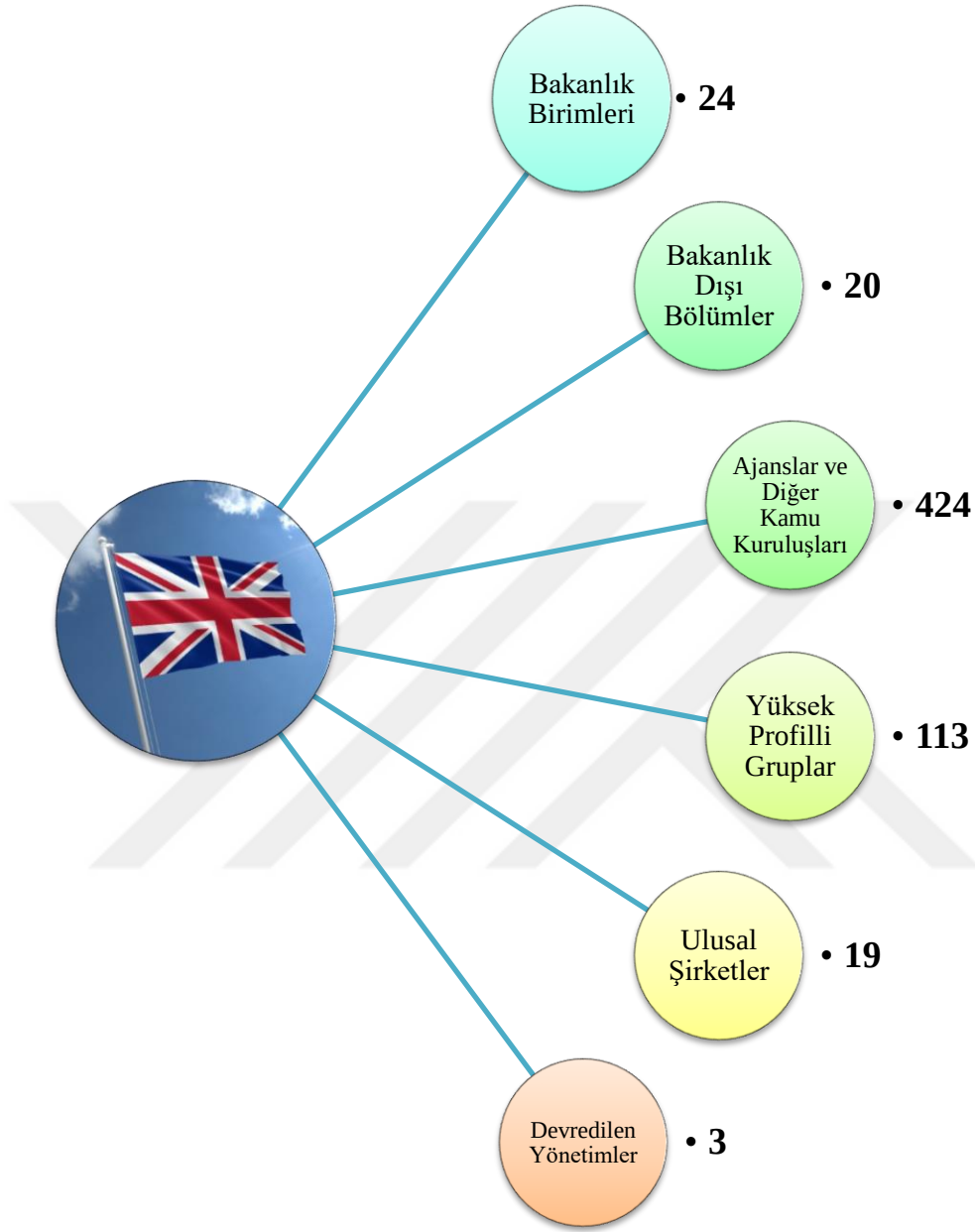
Şekil 6: İngiltere’de Yürütme Organizasyon Şeması

Kaynak: Karasu, 2004: 92

Bakanlıklar dışında yer alan kamu örgütlenmeleri bakanlık statüsünde olmayan kamu kurumları ya da “bakanlık dışı kamu örgütleri” şeklinde nitelendirilmekte, şemsiye bir kavram altında toplanmaktadır. Ayrıca bakanlıklara bağlı birimler, yarı özerk hükümet dışı örgütler, yarı özerk örgütler, düzenleyici kurumlar, kamu yararına faaliyet gösteren şirketler de bu kavram altında ele alınmaktadır. Bu birimlerin başında bazen bir kamu görevlisi, müsteşar bazen de bir kurul yer almaktadır. Hatta bazı durumlarda hem kurul hem de yönetici birlikte yer alabilmektedir (Karasu, 2004: 102). Şekil 7’de İngiltere’de kamu örgütlenmesi verilmiştir.

Şekil 7: İngiltere Kamu Yönetimi Teşkilatlanması

Kaynak: <https://www.gov.uk/government/organisations> (Araştırmacı tarafından tablolatırılmıştır).

İngiltere'de, kamu yönetiminin örgütlenmesine ilişkin genel bir yasa bulunmamaktadır. Parlamentonun kamu yönetimi ile ilgili hususlarda çıkardığı yasalar vardır. Çıkarılan yasalara ek olarak yürütmenin çıkardığı kararnameler başta Kabine Bürosu olmak üzere çeşitli kamu kurumlarının çıkardığı yönetmelik düzeyinde düzenleyici işlemler de vardır. Kamu yönetimi ile ilgili uygulamaların

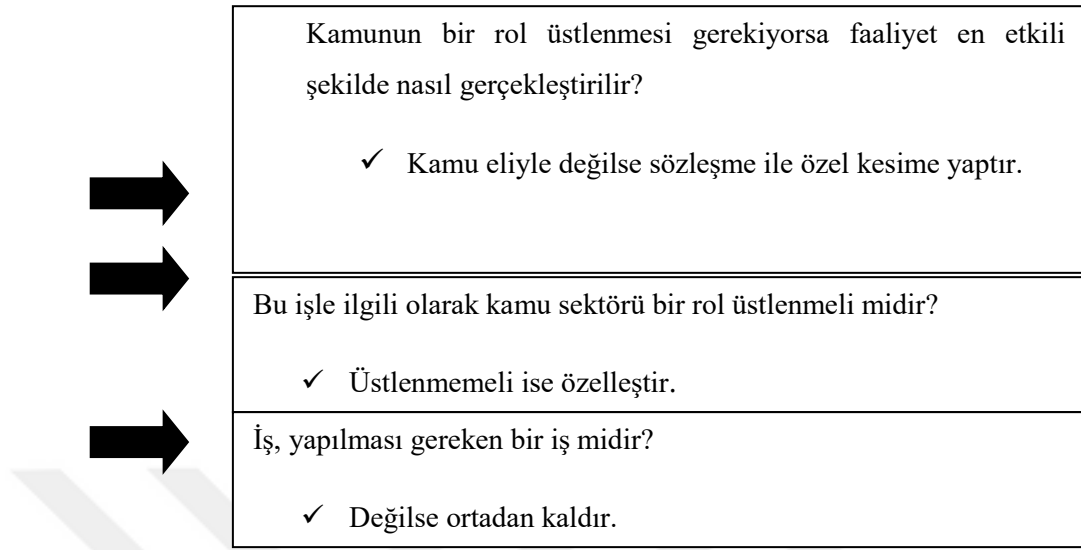
diğer bir kaynağı hükümetin ve kamu kurumlarının hazırlamış oldukları raporlardır (Karasu, 2004: 90).

Tüm dünyada olduğu gibi İngiltere’de de kamu hizmetlerinin yürütülmesinde birtakım değişikliklere gidilmiştir. Özellikle 1970’li yıllarda oluşmaya başlayan bu fikirler zamanla iktidar partisinin hükümet politikalarında da yer almaya başlamıştır. İngiltere’de Thatcher dönemi klasik Keynezyen Refah Devleti uygulamalarının sonu olmuş ve daha sonrasında yeni dönem için etkinlik, üretkenlik ve artan rekabet çerçevesinde kârlı sermaye birikimini sürdürmek temel hedef haline getirilmiştir (Balseven, 2009: 2). Muhafazakar Parti’nin iktidara gelmesiyle vaat edilen bu dönüşüm hızla hayata geçirilmeye başlamıştır. İlk olarak yapılanlardan biri ise kamuya ait büyük sermayeli şirketlerin çoğunun özel sektöre aktarılmasıdır. Dolayısıyla 1979-1997 yılları arasında Muhafazakar Parti tarafından birçok reform gerçekleştirilmiştir.

Thatcher döneminde; adını 1988 yılında kamu yönetiminin geliştirilmesine ilişkin dair gelinen durumu analiz etmek üzere “Verimlilik Birimi” (Efficiency Unit) tarafından hazırlanan “Devlet Yönetiminin Geliştirilmesi: Sonraki Adımlar” (Improving Management in Government: the Next Steps) raporundan alan “Sonraki Adımlar Girişimi” uygulanmaya başlamıştır. Sonraki Adımlar Girişimine destek veren reformlardan bir diğeri ise 1991 yılında hazırlanan “Kaliteli Kamu Hizmeti için Rekabet Raporu” (Competing for Quality-Buying Better Public Services Report) ile başlatılan “Kalite İçin Rekabet Girişimi” (Competing for Quality) olmuştur (Birleşik Krallık’ta Kamu Yönetimi Reformları, 2008: 28,31).

Bu bağlamda kamu eliyle yürütülen bir hizmete yönelik analiz Şekil 8’deki sorular çerçevesinde aşamalı olarak yapılmaktadır.

Şekil 8: Kamu Hizmetlerinin Gördürülmesine Yönelik Analiz

Kaynak: Birleşik Krallık'ta Kamu Yönetimi Reformları, 2008: 31.

Birleşik Krallık 1980 sonrası kamu yönetimi alanında çeşitli reformların gerçekleştirildiği ülkeler arasında yer almaktadır. Birleşik Krallığı oluşturan diğer devletlerin süreç içerisinde siyasal olarak özerk olmaları İngiltere'nin tekçi ya da merkeziyetçi yapısını zayıflattığı şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca siyasal yerleşme çalışmaları diğer ülkelerden farklı olarak, İngiliz demokrasisinin kendine özgü çözümleri ile birlikte kamu örgütlenmesinin tekçi yapısının bozulmadığı fikri yaygın olarak kabul edilmektedir (Karasu, 2004: 91).

2.2. İNGİLTERE-GALLER SU YÖNETİMİ

Birleşik Krallıkta su yönetimi konusundaki deneyim çok eski çağlara kadar götürülebilmektedir. En eski su kanalları incelendiğinde Roma Dönemi'ne kadar uzanan bir geçmişi olduğu görülmektedir.

Günümüzde ise Birleşik Krallık için üç farklı su yönetimi modelinden bahsetmek mümkündür (Water UK, 2022).

- Kuzey İrlanda,
- İskoçya,
- İngiltere-Galler.

İskoçya ve İngiltere-Galler’de su yönetiminde özelleştirmelerin yaygınlaştığı bilinmektedir. Özellikle İskoçya kurumsal yapılanma ve reformlar dahilinde son dönemlerde giderek İngiltere-Galler Modeline yaklaşmaktadır. Dolayısıyla Kuzey İrlanda’da kamu mülkiyetinde olan ve parçalı bir şekilde kurumlar arası görevlendirme yapılmadan yürütülen su yönetiminden kısaca bahsedilmiş, İskoçya ise detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Kuzey İrlanda

Birleşik Krallığın bir parçası olan Kuzey İrlanda’da kamu mülkiyetinde olan su yönetimi, 1973 yılından itibaren tüm sorumluluğu Kuzey İrlanda Çevre Bakanlığı örgütlenmesi dahilinde yer alan ilgili birime devredilmiş (Çınar ve Özdiñ, 2006: 122)ve Kuzey İrlanda’da su hizmetleri, su kalitesi gibi görevleri Northern Ireland Water (NI Water) yürütmektedir (NI Water, 2023). NI Water; su ve kanalizasyondan, su kesintilerinden, su hizmetlerinde tüketici ile olan iletişimden sorumlu kurumdur.

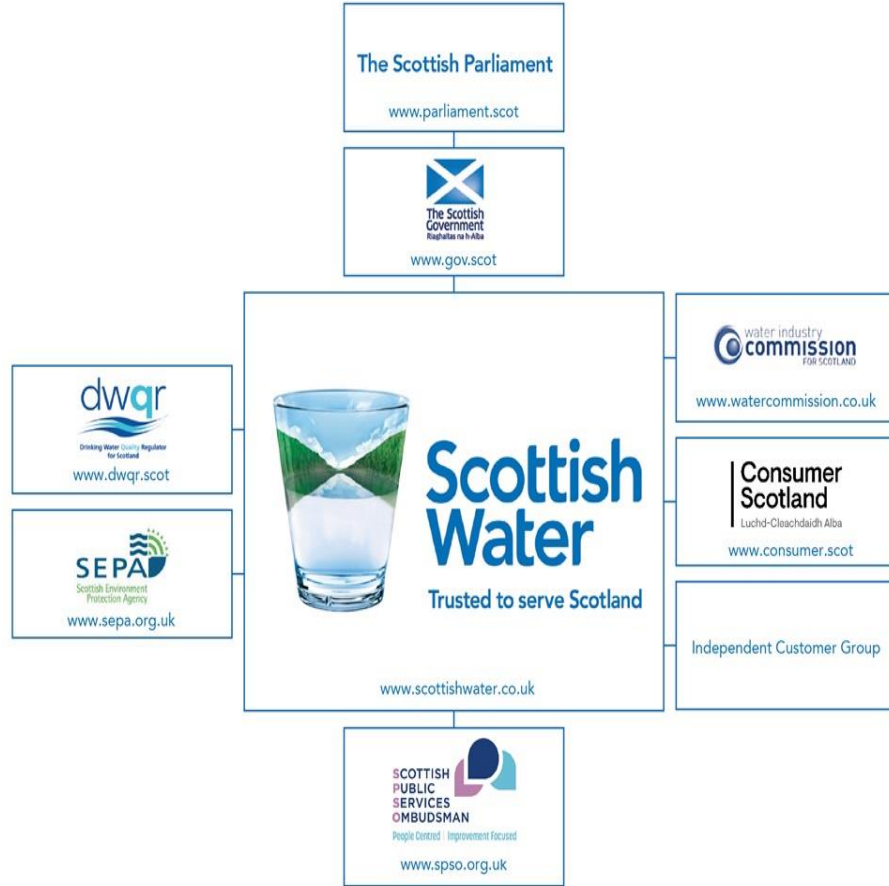
İskoçya

Büyük Britanya’ya bağlı dört ülkeden biri olan İskoçya su kaynaklarının kalitesinin yanı sıra miktarı açısından da oldukça zengin bir ülkedir. Bahsedilen kaynakların kamu mülkiyetinde olup uzun yıllar boyunca belediyeler aracılığıyla su hizmetlerini yürütmüş olduğu bilinmektedir. 1975 yılından itibaren su yönetimi alanında üç ada ve dokuz bölgesel konsey esasına dayalı bir sistem oluşturulmuştur (Taşkın, 2006: 126).

İngiltere-Galler modeline giderek yaklaşmakta olan modelde günümüzde İskoçya’nın tamamının su hizmetini karşılayan yapı “Scottish Water” (İskoç Su) 2002 yılında kurulmuştur. Bahsedilen yapı su yönetiminden sorumlu tek kamu kuruluşudur ancak özel sektör işbirliğine açık haklarla donatılarak örgütlenmiştir. Aynı zamanda İskoçya Hükümeti ve Parlamento sektör içerisinde aktif bir şekilde yer almaktadır. Örneğin yöneticiler düzenli olarak toplantı yapmakta, denetim görevini icra etmektedir. Benzer şekilde bir kamu kuruluşu olan İskoç Su üzerinde hükümetin hedef belirleme ve kanunlarda gösterilen görevlileri atama yetkisi bulunmaktadır. Sektörün paydaşlarına bakıldığı takdirde su yönetimi noktasında

birçok yetki ve görev alanı olduğu dikkat çekmektedir (Scottish Water, 2020). Şekil 9’da su sektörü yapılanması verilmiştir.

Şekil 9: İskoçya Su Sektörü Yapılanması

Kaynak: Scottish Water, 2023b.

Şekil 9’da İskoç Su Sektörünün işbirliği yaptığı organizasyonlar yer almaktadır. İskoçya’da su sektöründe yetki paylaşımı yapıldığı görülmektedir. Su hizmetlerinin yürütülmesinde yetki paylaşımı Scottish Water’ a göre şu şekildedir: (Scottish Water, 2023b).

- Scottish Water için hedefler belirlemek-İskoç Hükümeti
- Maliyet ve performansa yönelik ücret ve raporların hazırlanmasına ilişkin ekonomik düzenleyici- Su Endüstrisi Komisyonu
- İçme suyu kalitesi düzenlemeleri- İçme Suyu Düzenleyicisi

- Çevrenin korunması ve iyileştirilmesi için çalışmalar yapmak-Çevre Koruma Ajansı

- Scottish Water dahil olmak üzere şikayetleri değerlendirmek, sonuçlandırmak ve paylaşmak- Kamu Hizmetleri Ombudsmanı

- Tüketicilerin çıkarlarını temsil etmek-Tüketici İskoçya

İskoçya halkının zengin su kaynaklarını “milli zenginlik/değer” olarak gördüğü öne çıkmaktadır. Örneğin; İskoç Devleti’nin 2014 yılının Ağustos ayında ilk kez yayımladığı Yıllık Su Ulusu Raporu’na göre belirlenen hedefler arasında dünyada ilk “Su Ulusu” olma kavramının bulunması dikkat çekicidir. Dolayısıyla bu bağlamda İskoçya’nın su yönetimi konusunda bir lider olmayı amaçlamaktadır. İskoçya’nın öncelikli vizyonu “su kaynaklarının en verimli ve sürdürülebilir bir şekilde kullanıldığından emin olmak, bu amaç doğrultusunda da su yönetimine ilişkin araştırmalar yapmak, teknoloji kullanımını yenileştirerek arttırmaktır. İskoç Devleti su bolluğu içerisinde olduğunun farkında olmakla birlikte bilinçsizce harcamamanın vurgusunu da yapmaktadır. İskoç Su; su sektörü için paydaşlarıyla ortak hareket etmenin önemine dikkat çekmekte ve bu vizyon çerçevesinde politikalarını şekillendirmektedir. Scottish Water’ a göre: (Scottish Water, 2023a)

1. İskoçya’nın su sektörü mükemmelliği ile hayran kalınacak ve sürdürülebilir politikaları sayesinde Su Ulusu kavramına ilham vererek takdir edilecektir.

2. Mükemmel kalitede içme suyu sağlanacak ve atık sular çevreyi koruyacak şekilde değerlendirilerek arıtılacak ve geri dönüştürülecektir.

3. Ekonominin gelişmesi sağlanacaktır.

4. İskoç Halkı sadece ihtiyaç duyduğu kadar su kullanmaya teşvik edilecektir.

5. Zorluklar ve engeller karşısında sektörün diğer paydaşları ile işbirliği içinde olunacaktır.

6. İhtiyaç sahiplerine su hizmetleri uygun fiyatlı olarak sunulacaktır.

7. Tüm müşterilere ve gelecek nesillere adil bir hizmet sunulacaktır.

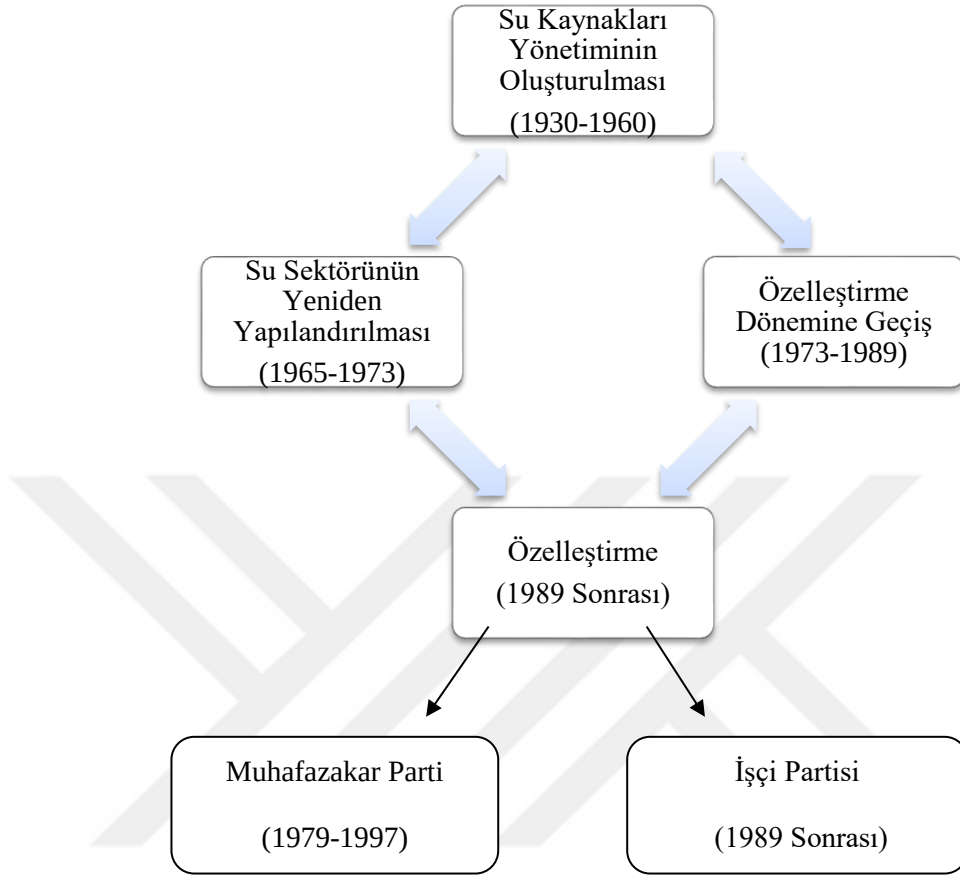
8. İskoçya’nın gelişmesinde hayati bir parça olduğu vurgusu yapılmaktadır.

Sonuç olarak İskoçya’da su yönetiminden sorumlu tek bir kuruluş vardır ve kamuya aittir. Ancak su sektörünün yapılanması incelendiğinde İskoçya’da su yönetimi her ne kadar kamuya ait olsa da giderek İngiltere-Galler modeline benzemektedir. İngiltere-Galler’de özelleştirmelerdeki başarıyı sağlayan düzenleyici ve denetleyici kurumlar benzeri yapılanmalar İskoçya’da görülmektedir. Çevre Ajansı, ombudsman ve 2020 yılında Tüketici İskoçya’nın kurulması giderek İngiltere-Galler modeline geçildiğinin en somut örnekleridir.

2.2.1. İngiltere-Galler Su Yönetiminin Tarihsel Dönemleri

1973 yılından beri Birleşik Krallığın iki önemli ülkesi olan İngiltere ve Galler’de ise 1973, 1983, 1989 tarihli Su Yasaları ile modern anlamda bir su yönetimi yapılanması oluşturulmuştur denilebilir. Sonraki yıllarda çıkarılan kanunlar ile de özel mülkiyete dayanan bir yapılanma ortaya çıkmıştır (The Development Of The Water Industry In England And Wales, 2015). Birleşik Krallıkta var olan 3 farklı su yönetimi modeli dahilinde çalışmada incelenecek olan “İngiltere-Galler Modeli’dir”. İngiltere-Galler Modeli Birleşik Krallık için su yönetimi alanında en farklı bileşen olarak görülmektedir. Zira dünya genelinde özelleştirmelerin bu kadar ileri seviyeye taşındığı bir başka örnek görülmemiştir (Dündar, 2018: 262).

Şekil 10: İngiltere-Galler Su Sektöründeki Dönüşümün Tarihsel Dönemleri

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

İngiltere ve Galler'in su yönetimi konusunda birlikte ele alınmasının birçok sebebi bulunmaktadır. Bu sebeplerden bazıları:

1. Birleşik Krallık su yönetimi tarihi çerçevesinde İngiltere-Galler birlikte şekillenmiş ve bazı özellikler hala yapısal/geleneksel boyuta sahiptir.
2. Yan yana olmaları sebebi ile bazı sular her iki kesimi de kapsamaktadır ki bu bir çeşit sınıraşan sular olarak düşünülebilir.
3. İngiltere'de özellikle son yıllarda artan kuraklık su ihtiyacının fazlalığını göstermektedir (İngiltere Galler'in suyuna ihtiyaç duymaktadır fikrini desteklemektedir).
4. Maliyet ve etkinlik farklı gerekçeler olarak değerlendirilebilir.
5. Yasal düzenlemeler her iki ülkeyi kapsayacak şekildedir. İçme Suyu Müfettişliği (DWI)'nin İngiltere-Galler'deki su kaynaklarının güvenliği ve

kalitesinden sorumlu olması (DWI, 2023), Su Hizmetleri Ofisi'nin İngiltere-Galler'de su sektörünü düzenlemesi (OFWAT, 2023a) en somut örneklerdendir.

Sonuç olarak tezde İngiltere-Galler su yönetiminde meydana gelen dönüşüm birlikte ele alınarak incelenmiştir. Şekil 10'da İngiltere-Galler su sektöründe yaşanan değişim tarihsel dönemlere ayrılmıştır.

2.2.2. Özelleştirme Öncesi İngiltere-Galler Su Yönetimi

İngiltere'de özelleştirmeden önce su hizmetleri kamu tekelindeydi. Bu dönemde devlet su hizmetlerini yerine getirebilmek için yetki ve görevlerle donatılmış bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca önceki dönemlerde belediyelerin görev ve sorumluluk alanında yer alan İngiliz su yönetiminde 1973 tarihli "Su Yasası" ile bir dönüşüm meydana getirilmiştir (Özsoy 2009: 114). Bununla birlikte 1973 ve 1989 yılları arasında yapılan değişiklikler önceki idari yapılanmanın ne şekilde farklılaştırıldığını göstermesi açısından oldukça önemlidir (OFWAT, 2015). Örneğin; ilk olarak belediyelerin görev ve sorumluluğunda olan su yönetimi 1973 tarihli "Su Yasası" ile özelleştirmeye konu edilmiştir. Bu doğrultuda İngiliz su yönetiminden sorumlu, su hizmetlerinin tamamını nehir havza bazında gerçekleştirecek olan 10 Su İdaresi kurulmuştur. Esasen bu gelişme özelleştirme evresine bir hazırlık olarak görülebilir. 10 Su İdaresi kurulmasıyla esnek bir yapının temelleri atılmıştır. İlk olarak, öngörülen bu yapı temelinde bölgeselleşme ve merkezileşme noktasında su yönetiminin birleştirilmesine hizmet edecek şekildedir (Hukka ve Katko, 2003: 2). Bahsedilen 10 Su İdaresi'nden biri Galler Bölgesini diğerleri ise İngiltere'yi ele alacak şekilde yapılandırılmıştır. 1980 yılında belediyeler aracılığıyla kontrol edilen yaklaşık 1500 tesis birleştirilmiştir⁸.

Şekil 11'de İngiltere-Galler'de su ve atık su hizmetlerinden sorumlu 10 su idaresi yer almaktadır. Bölgesel bir yaklaşımla İngiltere-Galler'in suyu birlikte değerlendirilmekte ve yönetilmektedir.

---

⁸Dönemin su yönetimi yapısına ilişkin rakamlar şöyledir: 29 Nehir Otoritesi, 150 su arzı sağlayan iştirak, 1400'e yakın kanalizasyon ve atık su yönetim otoritesi yerine 10 adet işlevsel otorite (Çınar ve Özdiç, 2006: 123).

Şekil 11: Atık Su ve Su Temininden Sorumlu Su Şirketleri

Kaynak: OFWAT, 2015: 14.

Bahsedilen otoriteler Çevre ve Orman Bakanlıklarına karşı sorumlu hale getirilmiş ve 1973-1983 arasında devam eden hizmet sunumunda yalnızca su arzına ilişkin sorumluluğu bulunması şartıyla 200 yıllık geçmişe sahip 23 şirket faaliyet göstermiştir (Özsoy, 2009: 115).

2.2.3. Su Yönetiminde Özelleştirmeye Geçiş Süreci

İngiltere’de kamu sektörüne ait işletmelerin kâr oranlarında 1965 yılından beri süregelen ve devamlılık arz eden düşme eğiliminin, özellikle 1970’li yılların başından itibaren hızlanma eğilimi göstermesi özelleştirme konusundaki gelişmelerin başlangıcını oluşturmuştur (Karagöz, 2009: 9; Seymour, 2023).

1989 tarihli Su Yasası ile birlikte özelleştirme girişimi tamamen başlamıştır. Özelleştirme kararı verilirken etkili olan argümanlar; rekabetin artması beklentisi, özel sektörün daha verimli olacağı fikri, özel şirketlerin su sistemlerini onarmak için ihtiyaç duyduğu önemli yatırımları finanse etmesi ve yeni AB su kalitesi standartlarına ulaşılmasıdır. Ayrıca, su sektöründe devletin başarısız olması özel

sektörün başarısız olmasından daha maliyetli olacağı düşünülmekteydi (Pehlivan, 2019: 102).

Bu noktada gerçekleştirilen ilk icraat daha önce oluşturulan 10 idari otoritenin satılması şeklinde olmuştur. Dolayısıyla su hizmetleri açısından bir değerlendirme yapıldığı takdirde, 1989 yılında hükümet, bölgesel 10 su idaresini şirket haline dönüştürerek özelleştirme girişimlerine başlamıştır. Ayrıca bahsedilen hisseler halka arz yoluyla Londra Borsası'nda satılmıştır (İlhan, 2011: 122).

Ayrıca 1989 yılında yürürlüğe giren “Su Yasası” çerçevesinde bölgesel su idareleri bir anlamda “su işletmelerine” dönüştürülmüştür demek yanlış olmayacaktır. Çünkü su idarelerinin izin verme, su kalitesini kontrol etme ve denetleme, kaynakları tahsis etme gibi düzenleyici görevleri kaldırılmıştır. Bu görevler İngiltere-Galler bölgesi için Çevre Ajansı'na devredilmiştir. Bahsedilen yasa ile özelleştirmeye ilişkin su sektöründeki düzenleyici kuruluşlar da belirlenmiştir. Bu doğrultuda en önemli gelişmelerden biri 1989 yılında Su Hizmetleri Ofisi'nin (OFWAT) kurulmasıdır (OFWAT, 2022).

2.2.4. Reform Çalışmaları ve Yasal Düzenlemeler

Su hizmetlerinde özelleştirmeye gidilmesinde hükümetin temel amacı verimliliği arttırmak, rekabeti arttırmak, su sektöründe ekonomiyi modernize ederek uluslararası hale getirmek, hükümete gelir sağlamak ve devlet müdahalesini azaltmaktır (TÜSİAD, 1993). Dönemin reform anlayışlarını ve kamu hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin meydana gelen neoliberal politikaların etkilerini kısaca bu şekilde özetlemek mümkündür. Dolayısıyla kamu hizmetlerinde öne çıkan kavramlar etkinlik, etkililik, verimlilik, rekabet ve ekonomiklik şeklinde revize edilmiştir denilebilir. Hizmet veren su şirketleri 2 gruba ayrılmaktadır. Bunlar su ve kanalizasyon şirketleri ile sadece su tedarikçileridir.

Tablo 5: İngiltere-Galler’de Hizmet Veren Su ve Kanalizasyon Şirketleri

Su ve Kanalizasyon Şirketleri	Su Tedarikçileri/Şirketleri
Anglikan Water	Affinity Water
Northumbrian Water	Bournemouth Water
Southern Water	Bristol Water
South West Water	Cambridge Water Company
Thames Water	Cholderton and District Water Company
Severn Trent Water	Essex and Suffolk Water
United Utilities	Hartlepool Water
Welsh Water	Portsmouth Water
Wessex Water	South East Water
Yorkshire Water	South Staffordshire Water
Everflow	Sutton and East Surrey Water
	Youlgrave Waterworks

Kaynak: Araştırmacı tarafından <https://www.ofwat.gov.uk/regulated-companies/ofwat-industry-overview/licences/> adresinden yararlanılarak tablolandırılmıştır.

Tablo 5’de görüldüğü üzere İngiltere-Galler’de su ve kanalizasyon hizmetlerini özel şirketler yürütmektedir. Su idarelerinin satılması ile şirketler su hizmetlerinde başat aktör olmuştur. Şirketlerin su yönetimi modeline dahil edilmesi İngiltere-Galler’de neoliberal politikaların etkisi ile gerçekleşmiştir. Bu sayede karar alıcılar yasal düzenlemeleri oluşturduktan sonra sermayenin kazanmasını da göz önünde bulundurarak politikalar üretmiştir. Ayrıca personel giderlerinin özel şirketlere yüklenmesi kamu giderlerini azaltmaktadır.

2.2.5. Su Yönetiminin Özelleştirilmesi

1989 yılına kadar Birleşik Krallık’ta kamu otoritesi eliyle yürütülen bir su yönetimi sistemi bulunmaktaydı. Ancak 1989 yılına gelindiğinde devlet bambaşka bir yol çizerek su hizmetlerinde özelleştirmeye gitmiştir. Su işletmelerinin

özelleştirilmesine ve düzenleyici kuruluşların ihdasına dayanan yasal düzenleme 1989 Su Yasası dâhilinde gerçekleştirilmiş, daha sonra yapılan müdahalelerle birlikte İngiltere ve Galler’de yeni su yönetimi modeli ilk halini almaya başlamıştır. Modele göre ilk başta Çevre Bakanlığı su politikaları konusunda sorumlu tutulmuş ve bazı temel görevleri yerine getirmekle yükümlendirilmiştir (Taşkın, 2006: 128).

Buradaki temel amaçlar ise rekabetin artması, finansmanın karşılanması, su yönetimindeki etkinliğin artırılması ve Avrupa Birliği’nin düzenlemiş olduğu kalite standartlarına uygunluğun gerçekleştirilmesi şeklindedir. Burada özel sektörün su yönetimine tamamen katılımı söz konusudur. Yani özel sektör suyun dağıtılması, işlenmesi, çıkarılması gibi hususlarda tüm yetkiye sahip hale gelmiştir. Bu görevleri de özel su şirketleri gerçekleştirmektedir. Ancak en önemli noktalardan biri ise özelleştirme sonrası sistemin yeni parçaları olan düzenleyici kurullardır. İlerleyen kısımlarda düzenleyici kuruluşlar detaylı bir şekilde incelenecektir.

2.2.5.1. İngiltere Çevre, Gıda ve Köy İşleri Bakanlığı (Department Of Environment Food&Rural Affairs of UK-DEFRA)

İngiltere-Galler su yönetiminde temel dinamiklerin başında DEFRA gelmektedir. Bahsedilen bakanlık su yönetimi ile ilgili kilit kurumlardan birisidir. Özelleştirmeler dâhilinde diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışmasının yanı sıra bakanlığın pek çok önemli görev ve yetkisi de bulunmaktadır. Kurumun temel prensibi çevreyi geliştirmek ve korumaktır. DEFRA; 34 kamu kurumu tarafından desteklenmekte ve ek olarak yeşil ekonomiyi büyütmek, kırsal toplulukların gelişmesini sürdürmek ve gıda, çiftçilik ve balıkçılığı geliştirmektedir (DEFRA, 2023). Görevleri bakımından DEFRA, bir izleme mekanizmasıdır. Düzenleyici kuruluşlar arasındaki koordinasyonu sağlamak için merkezi idarenin yetkilendirdiği bir kurumdur.

2.2.5.2.Özelleştirme Sonrası Modelin Yeni Unsurları: Düzenleyici Kuruluşlar

Su yönetiminde özelleşme sürecinin başlamasının ardından İngiltere-Galler özelinde 5 önemli kuruluş karşımıza çıkmaktadır. Bu kuruluşlar:

1. Su Hizmetleri Ofisi (OFWAT)
2. İçme Suyu Müfettişliği (DWI)
3. Çevre Ajansı (EA)
4. Su Tüketici Konseyi (CCW)
5. Galler Doğal Kaynaklar (NRW)

1. Su Hizmetleri Ofisi

Kuruluş İngiltere-Galler’de su ve atık hizmetlerinin yerine getirmek amacıyla oluşturulmuştur. Bağımsız ve düzenleyici bir kuruluş olmasının yanı sıra iç ve dış denetime tabi olan OFWAT ekonomik düzenleyici kuruluş niteliğinin gerektirdiği çeşitli görevlerle donatılmıştır. Bazı görevlerinin doğrudan yasada belirtilmesine karşın kurum bağımsız bir otorite olarak karar alım süreçlerinde hükümetten bağımsız faaliyette bulunamamaktadır.

Görevleri (OFWAT, 2023a):

- Etkili rekabeti teşvik ederek uygun olan her yerde tüketicilerin çıkarlarını koruma hedefini ilerletmek,
- Su şirketlerinin yasal görevlerini düzgün bir şekilde yerine getirmelerini sağlamak,
- Su şirketlerinin (özellikle sermayelerinin makul getirilerini güvence altına alarak) yasal işlevlerini düzgün bir şekilde yerine getirmelerini finanse edebilmelerini sağlamak,
- Su temini lisans sahiplerinin ve kanalizasyon lisans sahiplerinin lisanslı faaliyetlerini ve yasal işlevlerini düzgün bir şekilde yerine getirmelerini sağlamak,
- Su şirketlerinin su temini ve atık su sistemlerinin uzun vadeli dayanıklılığını güvence altına almak için esneklik hedefinin daha da ötesinde ve uzun

vadede su temini, atık su hizmetleri ihtiyacını karşılamalarını sağlayacak adımlar atmalarını sağlamak

Şekil 12: İngiltere-Galler Su Sektörünün Yapılanması

Kaynak: Eşki, 2009: 78.

2. İçme Suyu Müfettişliği

DWI; 1990 yılında, İngiltere ve Galler'deki müşterilere güvenilirlik çerçevesinde vatandaşlara hizmet vermek amacıyla kurulmuştur. Kamusal su kaynaklarını güvenilir ve kaliteli bir şekilde temin edildiğine dair güvence sağlamak amacıyla kurulmuştur. Kuruluş 49 kişiden oluşmaktadır (DWI, 2022). Kuruluşun 2020-2025 vizyon ve stratejik hedeflerinin temelinde İngiltere ve Galler'de su kalitesini, yeterliliğini korumak ve iyileştirmek amacıyla uzun vadede stratejiler geliştirmek olarak belirlenmiştir⁹. Kuruluşun; özel su temini, su şirketlerine ve tüketicilere bilgi sağlama, tavsiyelerde bulunma gibi önemli görevleri bulunmaktadır. Özel su temini biraz daha açıklamak gerekirse, özel bir su şirketinin sağlayamadığı bir veya birden fazla noktaya sondaj kuyuları, su yolları gibi alternatif çözümlerle su temin edilmesidir. İngiltere ve Galler bölgesinde özel su temini sağlanan yerlerin oranı yaklaşık olarak %1 oranındadır (DWI, 2022). Bu noktaların ortak özellikleri ise uzak ve kırsal yerleşim yerleri olması şeklinde açıklanabilir. Burada bir diğer önemli nokta yerel yönetimlerin yetkisidir. Çünkü ilgili yönetmelik gereği yerel yönetimler

⁹ Kuruluşun resmi web sitesi adresinden içme suyu kalitesine ilişkin standartları, sayısal verileri, suların nereye aktığını görebilmekte hatta su fiyatlarına ilişkin tüm kullanıcılar karşılaştırma yapabilmektedir.

kendi bölgeleri dahilinde özel su temini için gereken risk değerlendirmesini yapma, içme suyu kalitesine ilişkin olarak izleme yapma gibi kritik görevlere sahiptir. Yerel makamlar özel su teminine ilişkin izleme verilerini Dışişleri Bakanına ve Galler Bakanlarına belli sınırlar dahilinde sağlamakla yükümlüdür (DWI, 2022).

İçme Suyu Müfettişliği resmi internet sitesi üzerinden İngiltere'nin hangi bölgesine hangi su şirketinin hizmet ettiği de görülmektedir. Örneğin su şirketlerinin resmi adresine “<https://www.dwi.gov.uk/consumers/find-your-local-water-company/>” üzerinden ulaşılabilmekte ve fatura ödemediği nasıl su tasarrufu yapılabileceğine dair birçok bilgiye erişilebilmektedir. su yönetiminde vatandaşın bilgiye erişilebilirliğinin kolaylığını göstermektedir.

3. Çevre Ajansı

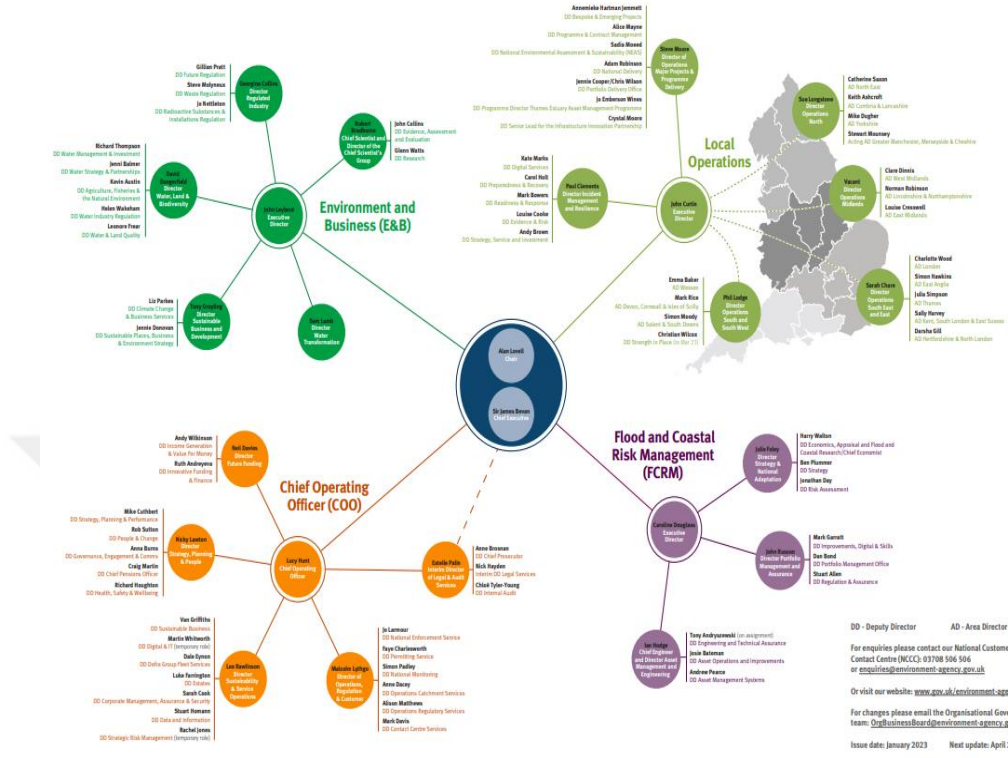
EA; 1996 yılında çevresel şartların iyileştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması temelli kurulan bir organizasyondur. Günümüzde yaklaşık 10.600 çalışanı olan ajans İngiltere genelinde 14 bölüme ayrılmış ofisler halinde hizmet vermektedir (Environment Agency, 2023a). Sadece İngiltere bölgesine hizmet veren ajans hükümet ve su yönetiminden sorumlu diğer kurumlarla işbirliği içindedir. Suyun ekonomik değeriyle ilgilenen ekonomik düzenleyicilerin aksine çevre temelli yaklaşımla kalite belirleyici olarak görev yapmaktadır. Sorumluluk alanında olan başlıca hususlar:

- Su kalitesi ve su kaynakları,
- Balıkçılık,
- Sanayi atıklarının düzenlenmesi,
- Kirli arazilerin düzenlenmesi,
- İç nehirler, haliçler ve liman seferleri ile ilgili işlemler,
- Ekoloji ve çevrenin korunması.

Şekil 13'te ajansın organizasyon şemasına yer verilmiştir. Net bir görev ayrımı ve sorumluluk alanlarının farklı birimlerle ele alındığı görülmektedir. Görev tanımlarının çizilmesi, yapılması öngörülen hizmetlerde boşluk kalmamasını da kolaylaştırmaktadır.

Şekil 13:Çevre Ajansı Organizasyon Şeması

Creating a better place

Kaynak: EA, 2023b.

Çevre Ajansı, DEFRA tarafından desteklenmekle birlikte bakanlığa bağlı olmayan bir otoritedir. Birlikte çalıştığı önemli bir kamu kurumu ise “Flood Forecasting Centre (FFC-Sel Tahmin Merkezi)’dir.

Kuruluşun öncelikli çalışma alanları incelendiğinde ise şu noktalara ulaşılmaktadır:

- Kaynakların yönetilmesi konusunda diğer kuruluş ve işletmelerle çalışmalar ve işbirlikleri yapmak,
- Su, toprak ve biyolojik çeşitliliği korumakla birlikte iyileştirmek,
- Bireylerin, yapıların ve işletmelerin sel ve kıyı erozyonuna karşı risklerini azaltmak,
- İnsanları, çevreyi ve sürdürülebilir büyümeyi korumak için çalışma şekillerini geliştirmek.

4. Su Tüketici Konseyi (CCW)

Su Tüketici Konseyi 2005 yılında; tüketicilerin su şirketlerine yönelik şikayetlerini çözmek, tüketicilerin çıkarlarını korumak için kurulmuştur. Konseyin misyonunu vatandaşların doğru bilgilendirilmesi, adil davranılması ve su hizmetlerine olan güven oluşturmaktadır. Ayrıca günümüzde ve gelecekte su tüketicilerinin çıkarlarını en iyi şekilde savunmayı amaçlamaktadır (CCW, 2023). Dolayısıyla su tüketicilerinin sesi olmaktadır.

5. Galler Doğal Kaynaklar

Natural Resources Wales (NRW), Galler'deki su kaynaklarını yönetiminden sorumlu düzenleyici kuruluştur. Su kaynaklarını korumak, yeniden dağıtmak, doğru kullanımını sağlamak için çalışmaktadır (NRW, 2023). Bahsedilen sorumlulukları yerine getirmek için su şirketleriyle işletme anlaşmaları yapılmaktadır. Ayrıca en önemli görevlerinden biri su çıkarma ve su tutma ruhsatı vermesidir.

NRW, Galler Hükümeti'ne teknik anlamda danışmanlık hizmeti de sağlamaktadır (NRW, 2023).

2.3. MEVCUT SU YÖNETİMİ POLİTİKALARI

1980'li yıllardan önce su yönetimi konusunda yetkili kurumlar dağınık bir şekilde faaliyet göstermekteydi. Örneğin geçmiş dönemde belediyelerin idaresinde yer alan su yönetimi ile ilgili kuruluşlar reformlar dahilinde birleştirilerek daha düzenli bir yapıya kavuşturulmuştur. 1980'li yılların başında yaklaşık olarak 60 bin kişiye istihdam sağlayan ve yerel yönetimlerin kontrolünde faaliyet gösteren 1500'den fazla yapı 10 su idaresi altında birleştirilmiştir (Taşkın, 2006: 123).

1989 tarihli Su Yasası ile İngiltere-Galler su yönetiminde özelleştirme dönemi başlamıştır. İngiltere-Galler'de su yasaları dönemin gereklerine ve kamu politikalarına göre sürekli revize edilmekle birlikte çeşitli yönetmelik ve hukuki belgelerle yasal boşluk bırakılmamaktadır. 1991, 2003, 2010, 2012 ve 2014 tarihli yasalar; İngiltere-Galler su yönetimi modelinin geliştirilmesi için önemlidir. 2003

tarihli Su Yasası 1991 tarihli yasadaki eksikliklerin giderilmesi kurumların işleyişine yönelik hükümler içermektedir (Water Act, 2003). 2010 yılında Taşkın ve Su Yönetimi Yasası çıkarılarak taşkınlara bağlı olarak risk yönetimi ve su yönetimine ilişkin yeni hükümler getirilmiştir (Flood and Water Management Act, 2010). 2012 yılında Su Endüstrisi Mali Yardım Yasası'nda su ve kanalizasyon hizmetlerinde maliyetin azaltılması için altyapı çalışmalarına verilecek olan mali desteklerle ilgili hükümler belirtilmiştir (Water Industry-Financial Assistance, 2012). 2014 tarihli Su Kanunu, su endüstrisinde şirketlerin lisanslandırılması ve ruhsatlandırılmasına ilişkin düzenlemeleri içermektedir (Water Act, 2014). Su yasalarına ek olarak çeşitli hukuki belgelerle su yönetimi; mevzuat açısından desteklenmektedir.

İngiltere-Galler'de su kaynakları birlikte yönetilmektedir. Bağımsız idari otoriteler İngiltere-Galler genelinde görevlidir. Ancak Çevre Ajansı sadece İngiltere özelinde, NRW ise Galler özelinde hizmet vermektedir. OFWAT, DWI ve CCW' nin hizmet tanımları yapılırken ayrıma gidilmemiştir. Bununla birlikte kurumlarda net bir görev ayrımı yapılmaktadır. Ayrım; kanunlarda detaylı bir şekilde çizilmiştir. 1990'lardan itibaren, verimliliğin artması için daha iyi fiyatlandırma sistemi, aygıt ve makinelere yönelik teknolojik gelişmeler gibi pek çok önlem sayesinde Avrupa'da birçok ekonomi sektöründe su kullanımının azaldığı bilinmektedir (Avrupa Çevre Ajansı, 2018). İngiltere su sıkıntısı çeken ülkeler listesine girmeden evvel ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde su planları hazırlamıştır. Farklı ülke uygulamaları ile karşılaştırıldığında İngiltere'nin başarısı somut örnektir. Örneğin; Hollanda, Belçika, İngiltere ve Fransa gibi ülkeler kendi halklarının su hakkını tanıyan devlet çözümlerini kabul ediyorlar. Ancak 2012 yılında Meksika'da yaşanan olay ise özelleştirmelere karşı her ülkenin farklı bakış açısı ve tepkisi olduğunu göstermektedir. Meksika'da su haklarını tanımak için anayasal değişikliğe gidilmiştir. Anayasa değişikliği, Su Hakkı İçin Meksikalı Örgütler Koalisyonu'nun yürüttüğü bir kampanyanın başarılı bir sonucu olarak nitelendirilmiştir. Ancak üç yıl sonra hükümet, ülkede su özelleştirmelerine yönelik bir su kanunu tasarısı hazırlamıştır. (Barlow, 2017: 47).

İngiltere-Galler; kendine özgü bir şekilde su yönetiminde özelleştirmeleri başarı ile entegre etmiş bir ülkedir. Politikaları yasal boşluklar giderilerek, detaylı kanunlarla desteklenmesi ve olumsuz sonuçların nasıl çözüleceğinin bilicinde

olunması İngiltere-Galler su yönetimi modelinin sistemleştirilmesini sağlamaktadır. İngiltere-Galler’de başarıyı getiren bir diğer faktör sürecin uzun vadede ele alınmasıdır. Dağınık halde bulunan yapı birleştirilmiştir. Dolayısıyla kararların hızlı alınması ve uygulanması kolaylaşmıştır. Kurumlara net görev tanımı yapılması koordinasyon eksikliği ve mükerrerliği ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca kurumların verilen görevler doğrultusunda belirli aralıklarla yapması gereken raporları aksatmadan hazırladığı görülmektedir. Birbiriyle bağlantılı görevleri bulunması, bilgiye ihtiyaç duyulmasına dolayısıyla da işbirliğine olanak tanımaktadır. Su tedarikinden özel şirketlerin sorumlu olması güçlü denetim mekanizmalarının etkisi ile başarıyı getirmektedir. Bu konuda detaylı raporlar hazırlanmakta ve rapor sonucunda vatandaşa yansıtılan olumsuz bir durum tespit edildiğinde su şirketlerine ciddi yaptırımlar uygulanmaktadır. Bu bağlamda Çevre Bakanı Therese Coffey’ in OFWAT Raporuna ilişkin yaptığı açıklama güncel ve somut bir örnektir. Bakan yaptığı açıklamada kötü performans gösteren su şirketlerinin faturalardan elde ettiği kazancı müşterilere iade etme zorunluluğunu hatırlatmakta ve önemli yaptırımlardan bahsetmektedir (UK, 2023b).

Su şirketleri kâr amacıyla çalışırken hükümetin ağır yaptırımlarına karşılık iyi performans göstermek ve kaliteli hizmet sunmak zorundadır. Bu bağlamda su kaynaklarının kullanımı ve dağıtımında verim esas alınmaktadır. Dolayısıyla su yönetimi etkin bir şekilde işlemektedir.

Su endüstrisinin özelleştirilmesi noktasında en dikkat çekici yorumlardan biri TÜSİAD ev sahipliğinde 1993 yılında Ankara’da gerçekleştirilen “İngiltere’de Özelleştirme Uygulamaları Sempozyumu’nda” dile getirilmiştir. Tristan Garel-Jones(dönemin parlamento üyesi) İngiltere’de özelleştirme yöntemlerinin niteliğini, hangi sektörde nasıl sonuçlar yarattığını detaylı bir şekilde aktarmıştır. Burada ilk olarak vurgulanan özelleştirme girişimlerinde başarıyı getiren iki önemli kritik noktadır. Bunlardan ilki hükümetin bu konudaki kararlı politikaları olarak ifade edilirken diğeri ise halkın özelleştirmeleri içselleştirmesi olarak dile getirilmiştir. Hükümetin bu konudaki ilk hareket noktasının kamu şirketlerinde çok fazla personel istihdam edilmesine bağlı olduğu ifade edilmiştir (TÜSİAD, 1993).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SU YÖNETİMİNDEKİ DÖNÜŞÜM VE İNGİLTERE- GALLER MODELİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Su kaynaklarının azalmasına ve buna bağlı olarak yaşanması muhtemel olumsuzluklara yapılan vurgu giderek artmakta ve daha çok paydaş tarafından konu ele alınmaktadır. Günümüzde neoliberalizm dünya üzerindeki ülkelerin yönetimlerinde değişik biçimlerde, farklı yöntemlerle yer edinmiş ve devlet politikalarında neoliberal uygulamalar giderek yaygınlaşmıştır. En temel tabiriyle devlet müdahaleciliğine karşı çıkan ve piyasa ekonomisini savunan bu politikaların birçok farklı ortaya çıkış sebebi bulunmaktadır. Özellikle 1980’lerden itibaren hızla yayılan neoliberal politikalar, piyasa ilişkilerinin geniş bir alan bulmasına, kentleşme hızının artmasına ve buna bağlı olarak da çevre odaklı yaklaşımların yerini ekonomi odaklı yaklaşımların almasına neden olmuştur. Bu sebeple de 1980’lerden itibaren tüm dünyada çevresel hareketler büyük bir yankı uyandırmaya başlamıştır. Çünkü hızla artan kentleşme ve neoliberal uygulamalar neticesinde inşaat sektörü gelişmiş, su hizmetleri gibi birçok kamu hizmetinin ifasında özel sektör katılımı teşvik edilmiş, kentlere yönelik büyük projeler geliştirilmiş ve kamu yönetimine ciddi bir mali külfet yüklenmeye başlamıştır. Türkiye’de ve diğer ülkelerde bu duruma özel sektörle hizmetlerin paylaşılması ya da hizmetin özel sektöre devredilmesi gibi çözümler üretilmiştir. Yaşanan bu gelişmeler neoliberalizmin yankıları olarak değerlendirilir ve neoliberalizm ülkeler açısından en önemli farklılaşmayı özelleştirmelerle yaratmıştır.

Tüm bu gelişmelerin ardından elbette ekoloji odaklı toplumsal hareketlerin başlaması sürpriz değildir. Çünkü doğal kaynaklar yaşamın sürdürülebilirliği için bir gerekliliktir, vazgeçilemezdir. Dolayısıyla doğal kaynaklar meta olarak değerlendirilmez, piyasa konusu edilemez ve devletlerin bu noktada görevi vatandaşlara bu hizmetleri bir hak olarak sunması yönündeki fikirler kitleler arasında giderek yaygınlaşmış ve destek görmeye başlamıştır.

Türkiye’de kamu örgütlenmesi özellikle son yıllarda yaşanan siyasal gelişmeler dahilinde giderek farklılaşmaktadır. 2017 yılında yapılan “Anayasa Değişikliği Referandumu” ile birlikte yönetim şekli değişmiştir. Cumhurbaşkanlığı

Hükümet Sistemi olarak adlandırılan bir sisteme geçilmiş ve bu sistem savunucuları tarafından Türkiye'ye özgü bir model olarak ifade edilmiştir. En önemli değişikliklerden biri de bu sistemin partili cumhurbaşkanına olanak sağlanmasıdır. İngiltere'den farklı olarak yürütme yetkisi yalnızca devlet başkanının elindedir. Bu sistemle Cumhurbaşkanlığı teşkilatı siyasi ve idari nitelikli çeşitli işleri yerine getiren birçok birimi kapsayacaktır. Bu teşkilat kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında cumhurbaşkanına yardımcı olmaktan da öte Cumhurbaşkanının günlük programının düzenlenmesi ile basın ve halkla ilişkiler kısmının yürütülmesine kadar çok çeşitli görevleri yerine getirecektir (Sobacı vd, 2018:2). Bu sistemle birlikte öne çıkan hususlardan biri de kamu politikaları oluşturulurken cumhurbaşkanlığına bağlı olarak yeni oluşturulan kurumların kapasitesidir. Bahsi geçen kurumlar ofisler ve politika kurullarıdır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin getirdiği değişikliklerden bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Bakanlar Kurulu kaldırılmıştır.
- Kanun hükmünde kararname, bütçe ve kesin hesap kanunu hazırlama yetkisi cumhurbaşkanına verilmiştir.
- Cumhurbaşkanı kararı ile atanan üst düzey yöneticilerin görev süresi cumhurbaşkanı görev süresi ile sınırlıdır.
- Tüm bakanlıkları ilgilendiren konularla ilgili ortak kurullar ve ofisler oluşturulmuştur. Bahsedilen kurul ve ofisler cumhurbaşkanına bağlıdır.
- Bu sistemde cumhurbaşkanına bağlı başkanlıklar yer almaktadır.
- Bütçe hazırlama yetkisi cumhurbaşkanındır.

Sonuç olarak; 2017 yılında gerçekleştirilen referandum sonucunda Türkiye'de idari yapılanma köklü bir dönüşüm yaşamıştır.

3.1. TÜRKİYE'DE SU YÖNETİMİ: TARİHSEL ARKA PLAN

Su kaynaklarının ikame ve idaresi ile ilgili günümüze kadar kurumların görev ve yetkilerini içeren, süreci tanımlayan birçok kanun, kanun hükmünde kararname, yönetmelik, genelge vb hukuki metinler düzenlenmiştir. Batı ülkeleri incelendiğinde ise Sanayi Devrimi sonrası modern anlamda kentsel su hizmetlerinin oluşturulması

noktasında dört evreden bahsedilmektedir.¹⁰İlk evre Sanayi Devrimi sonrası, ikinci evre ise 19. Yüzyıl sonlarından 1920’li yıllara kadar olan süreçtir. Üçüncü evre; refah devleti dönemine denk düşen ve sorumluluğun daha da merkezileştiği, finansman modelinde ise kamu hizmeti anlayışının hakim olduğu bir dönemdir. Dördüncü ve son evre 1970’ler sonrasıdır. Kapitalizmin sermaye birikim krizine yanıt olarak kentsel su hizmetlerinin yeniden özel sektöre verilmesi ya da kamu-özel ortaklığının gündeme getirildiği dönemdir. Türkiye’de bugün, en kontrolsüz biçimiyle söz konusu son dönem yaşanmaktadır. Yerel yönetimlerin boşaltmakta olduğu kamu hizmet alanında, “doğal kaynak (damacana ve pet) suyunun giderek büyüyen gelişimine güçlenmesine şahit edilmektedir (Taşkın, 2009: 77,78).

Tablo 6: Su Yönetimine İlişkin Hukuki Belgelerin Kronolojik Listesi

HUKUKİ BELGE	TARİH
Köy Kanunu	1924
Sular Hakkında Kanun	1926
Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	1930
Devlet Su İşleri Umum (Genel) Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun	1953
Köy İçme Suyu Kanunu	1960
Yeraltı Suları Hakkında Kanun	1960
1053 sayılı, DSİ’ye Ankara, İstanbul ve Nüfusu 100 000’den Büyük Şehirlere İçme Suyu Temini Yetkisi Veren Kanun	1968
2560 Sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun	1981
Çevre Kanunu	1983
Sağlık Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında	1983

¹⁰1800’lerin başında Londra’da, kentin farklı yerlerine döşenmiş borular yoluyla, zengin kesimlerin ihtiyaçlarına (hizmetin karşılığını ödeyebileceklere) odaklanmış farklı kalite oranlarına sahip suların arzı küçük özel şirketleri aracılığıyla gerçekleştirildiği bilinmektedir. İngiltere ve Fransa’da yaşanan bu evre Osmanlı Devleti’nin başkenti İstanbul’da da benzer şekilde gerçekleşmiştir. Özellikle “sakalar” suyun evlere kadar ulaştırılması noktasında önemli bir görev üstlenmişlerdir. Sakalar, su kovalarını yükledikleri hayvanlar ile ticari boyutu da olan önemli bir hizmet yürütmüşlerdir. Sakaların taşıdıkları su, kaynağına göre (Miri, Mülki, Hassa ya da Vakıf) adlandırılan çeşmelerin yalnızca bazılarında sağlanabilmekteydi. Bu bakış açısıyla yaklaşıldığında oluşturulan çeşmeler bir çeşit “kamusal alan” işlevi görmüştür denilebilir. 19. yüzyıl sonlarından 1920’lere kadar olan ikinci evre, toplum sağlığı, toplumsal muhalefet ve emek gücü-nün yeniden üretiminin sağlanması ile de ilişkili olarak, genel kentsel altyapının tesisi ve işletilmesi konularında ilk merkezileşme eğiliminin ortaya çıktığı, bu kapsamda belediyelerin sorumlu olduğu bir dönemi simgelemiştir (Taşkın, 2009: 77). .

Kanun Hükmünde Kararname	
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun	1985
2872 sayılı Çevre Kanunu değiştiren 3416 sayılı Kanun	1988
Kıyı Kanunu	1990
Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası ile Hükümetimiz Arasında İmzalanan Sulama Yönetimi ve Yatırımlarda Katılımcı Özelleştirme Projesinin Dış Finansmanı ve Ek Mektupların Onaylanması Hakkında Karar	1998
1380 sayılı (1971) Su Ürünleri Kanunu değiştiren 4950 sayılı Kanun	2003
Belediye Kanunu	2004
Büyükşehir Belediyesi Kanunu	2004
İl Özel İdaresi Kanunu	2005
5625 sayılı Kanun (nüfus kriteri kaldırılarak belediye teşkilatı olan tüm yerleşim yerlerinin içme kullanma ve endüstri suyu ve gerekmesi halinde atık su tesislerinin yapımında DSI'yi yetkili kılan)	2007
Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu	2007
Tarım ve Köyşleri Bakanlığının Taşra Teşkilatında Yer Alan Ankara Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğünün Kaldırılması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı	2007
Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında K.H. Kararname	2011
Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	2011
Türkiye Su Enstitüsünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında K.H. Kararname	2011
Yer altı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik	2012
Yerüstü Su Kalitesi Yönetmeliği	2012
Yüzeysel Sular ve Yer altı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik	2014
Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği	2014
İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü Yönetmeliği	2014
Sulama Sistemlerinde Su Kullanımının Kontrolü ve Su Kayıplarının Azaltılmasına İlişkin Yönetmelik	2017
İçme-Kullanma Suyu Havzalarının Korunmasına Dair Yönetmelik	2017

İçme Suyu Temin Edilen Suların Kalitesi ve Artırılması Hakkında Yönetmelik	2019

Kaynak: <https://www.resmigazete.gov.tr/> adresinden derlenerek araştırmacı tarafından tablolastırılmıştır (E.T.14.09.2023).

Tablo 6’ da sular yönetimi ile ilgili hukuksal düzenlemelere yer verilmiştir. Türkiye’de su yönetiminde 1926 tarihli Sular Hakkında Kanun geçerlidir. Bahsedilen kanun köklü bir değişikliğe uğramamıştır. Tablo 6’da da görüldüğü üzere parçalı ve dağınık bir mevzuat, yasal boşluklar bulunmaktadır.

3.1.1. Geleneksel Su Yönetimi “1920-1960 Arası Dönem”

Türkiye’de su hizmetlerinin kurumsal ve örgütlü bir şekilde ele alınmasının tarihsel süreci 1914 yılında kurulan “Umum-u Nafia Müdüriyet-i Umumiyesi (Bayındırlık İşleri Genel Müdürlüğü)” ile başlamakla beraber müdürlük çatısı altında çeşitli temel görevler yerine getirilmeye başlanmıştır¹¹. Bu görevler sulama, taşkın koruma, su biriktirme, su dağıtımı, şeklindedir (Akıllı, 2012: 57). Bu doğrultuda ilk olarak 1924 yılında kabul edilen 442 sayılı Köy Kanunu ile birlikte köylere su temininin sağlanması görevinin köy idarelerine verildiği bilinmektedir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte hukuki ve kurumsal anlamda köklü değişiklikler yaşanmış ve bu durum su hizmetleri noktasında da birçok yasal düzenlemeyi beraberinde getirmiştir. 1925 yılında Su İdarelerinin Taksimat Teşkilat ve Vezaifi Hakkında Talimat dahilinde Nafia Müdüriyeti Umumiyesi’ne bağlı Sular Fen Heyeti Müdürlüğü kurulmuş ve Türkiye 12 daireye bölünmüştür. Dolayısıyla Cumhuriyet dönemi için su işlerinin başlangıç noktası 1925 olarak kabul edilmektedir (Acar, 2010:129).

İmtiyaz verilen yabancı şirketlerin su sağlamada ortaya koydukları davranışlara yönelik artan toplumsal muhalefet sonucunda kapatılması ile su yönetimi 1926 yılında yapılan Sular Hakkında Kanun ile kurulan su idarelerine ve yerel yönetimlere bırakılmıştır (Gönüllük, 2019: 78).

¹¹Su yapılarının inşası Osmanlı Devleti döneminde vakıflar aracılığı ile yapılmakta olup bazı su yolları haricinde inşa edilmiş büyük yapılar bulunmamaktadır Su hizmetlerinin yerine getirilmesinde vakıflar tek yetkili kuruluştur. Belli bir zaman sonra suyun ulaştırılmasında loncalar devreye girerken su yönetiminde bakım, onarım ve temizliği vakıflar üstlenmiştir. Suyun taşınması ücretlidir ve loncalar suyun ulaştırılmasında bölümlere ayrılmıştır (Gönüllük, 2019: 76).

1926 tarihli Sular Hakkında Kanunu'nun ardından 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda da su hizmetlerinin belediyelerin sorumluluğu dahilinde olduğu vurgulanmıştır. Bu tarihten itibaren su yönetiminin kurumsallaştığını söylemek yanlış olmaz. Çünkü Türkiye bilindiği üzere geç kapitalistleşen devletler kategorisinde ele alınmaktadır. Dolayısıyla sermaye birikim sürecinde ele alınan kamusal hizmetlerin özel sektöre devrinden önce belediyelere verildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca 1930 yılında çıkarılan 1393 sayılı “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu” çerçevesinde su hizmetlerinin sağlık yönü ile ilgili bazı düzenlemeler yapılmış ve yine bu konuda sorumluluk belediyelere verilmiştir. Bu noktadan hareketle su hizmetlerinin özelleştirmelerden önce İngiltere’de olduğu gibi yerel yönetimlere yetki verilerek bir kamu hizmeti olarak değerlendirildiği görülmektedir¹².

Belediyeler Bankası; 1933 yılında 2301 sayılı yasa kapsamında belediyeler için ilk mali yardım kuruluşu olarak faaliyete geçirilmiştir. Böylece su hizmetlerinin yerine getirilmesinde önemli bir sorun olan finansman alanına çözüm üretilmiştir. Yine aynı tarihte yurtdışından getirilecek olan su borularına, özel parçalara yönelik gümrük vergisinin alınmamasına ilişkin bir kanun daha kabul edilmiştir ve böylece merkezi idarenin belediye içme suları ile ilgili denetim görevi ilk olarak 1934 yılında “Nafia Vekâleti’nin (Bayındırlık Bakanlığı)” kuruluşu ile bu bakanlığa verilmiştir (Tuluay, 2010: 99). 1945 yılında ise Belediyeler Bankası, İller Bankası adı altında düzenlenmiştir. Şehirlerde hızla artan nüfus, hizmetlerin ulaştırılması gereken kitlenin çoğalması gibi faktörlere bağlı olarak belediyeler hizmetleri yerine getirme noktasında finansman krizi yaşamaya başlamıştır. Bu gelişmelerin ardından 1947 yılında güçlü bir finansman kaynağı olarak İller Bankası dahilinde “Belediyeler Fonu” kurulmuştur. Fon; belediyelerin harita, imar, elektrik, su ve kanalizasyon proje ve yatırım işlemleri için kullanılmaktadır. Bu tarihe kadar yaşanan gelişmelere dair bir değerlendirme yapmak gerekirse; 1930’lu yıllardan 1940’ların sonuna kadar su hizmetlerinin yönetilmesi merkezi idare çerçevesinde ele alınmıştır. Bunun yanı sıra şehirlerde su ve kanalizasyon hizmetlerinin üstlenicisi olarak yerel yönetim

---

¹² 1930’lu yıllarda; büyük şehirlere içme suyu sağlayan su şirketleri hakların azamisini alıp sorumluluklarını yerine getirmemeye başlaması üzerine 1932 yılında Terkos su şirketi, 1937 yılında Üsküdar ve Kadıköy su şirketleri satın alınarak İstanbul sular idaresine (dolayısıyla belediyelere), İzmir su şirketi 1944’te satın alınarak İzmir sular idaresine devredilmiş, Ankara’da da Ankara Sular İdaresi oluşturulmuştur (Acar, 2010: 131).

kuruluşları karşımıza çıkmaktadır. Finansman desteğini sağlamakla görevli olarak kurulan İller Bankası ise sadece mali destek sağlamıştır. Dolayısıyla proje ve hizmetlerde yatırımcı statüsünde bir paydaş olarak ele alınmamaktadır. Bu dönemin en çarpıcı özelliklerinden biri de, Türkiye'nin geç kapitalistleşen ülkeler arasında değerlendirildiği göz önünde bulundurularak, sermaye birikim sürecinin yeni yeni başlamış olması ve doğal kaynakların henüz bu anlamda ele alınmamasıdır. Tüm bu faktörler düşünüldüğü takdirde su yönetimi bağlamında gerek merkezi idarenin gerek yerel yönetimlerin özel sektörü bir paydaş olarak görmesi, finansman ihtiyacını karşılama, yatırımcı olarak işbirliğine davet etme gibi konularda özel sektöre başvurması olası değildir. Özellikle de İller Bankası'nın kurulması ile devlet yerel yönetimlerin bahsedilen hizmetlerden doğan mali ihtiyaçlarının yine kamu kaynaklarından karşılanması noktasında bir adım atmıştır. Çünkü buradaki amaç devletin yeniden üretmediği kamu kaynaklarını yine kamu hizmetlerinin devamlılığı için kurumlar arasında belirli kurallar çerçevesinde paylaşmaktır. Buna bağlı olarak da İller Bankası'nın kurulması su hizmetlerinin yerel yönetimlerden alınması olarak düşünülmemelidir. 1950'li yıllarda hızla su yönetimi kurumsallaşmaktadır. Bunun en önemli örneği su kaynaklarının tanınması, araştırmaların yapılması ile ilgili faaliyetlere ve çalışmalara yön vermesi amacıyla su yönetiminde baş aktörlerden biri olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ)'nin kurulmasıdır.

Sonuç olarak su yönetimi ile ilgili olarak hizmetleri yerine getirme görevinin hatta finansmanının bazı yerel yönetim kuruluşlarından, köylerden alınarak merkezi idare dahilinde bir yapıya aktarılması 1960 yılında ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi de aynı tarihte çıkarılan 7478 sayılı “Köy İçme Suları Hakkında Kanun'un” kabul edilmesidir. Bu düzenleme ile köylerin ve nüfusları 3.000'in altında olan belediyelerin içme suyu işlerinin yürütülmesi noktasında DSİ' yetkili kılınmıştır. Bu sayede küçük yerleşim alanlarının içme ve kullanma suyu noktasındaki giderleri doğrudan Hazine gelirlerinden karşılanmaya başlanmıştır (Tuluay, 2010: 99).

3.1.2. Su Yönetiminde Geçiş Dönemi “1960-1990 Arası Dönem”

1960'lı yıllarda su yönetiminde iki aktör öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki DSİ diğeri ise yerel yönetimlerdir. Merkezi idare bu yapılanma dahilinde kontrol

mekanizmasıdır. Bilindiği üzere 60'lı yıllar planlı kalkınmacı anlayışın ön plana çıktığı bir dönemdir. Tezde “Geçiş Dönemi” olarak adlandırılan 1960-1990 arası süreçte Türk Su Yönetimi'nde giderek politikaların farklılaşmaya başladığı görülmektedir. Bu dönemde neoliberal yaklaşımlar kamu politikalarında yer bulmaya başlamış ve bir dönüşümün adımlarının atıldığı sürecin başlangıcı olmuştur. Bu bağlamda su yönetiminde görev ve sorumluluk özelinde merkezi idareden yerel yönetimlere ve hatta (geçiş döneminin son zamanlarında) özel sektöre doğru bir eğilim oluşmaya başlamıştır. 1973 yılında yaşanan küresel krizler devletlerin kamu yönetimine bakış açısını, hizmetlerin yürütülmesi dahilinde sistemselsel olarak bir hayli köklü değişikliğin temelini yaratmıştır. Bu tarihten itibaren devletlerin yönetim anlayışında yaşanan dönüşüm, Türkiye'nin küresel pazara girmesi, piyasa ekonomisi kavramının yavaş yavaş hükümet politikalarında baş göstermesi gibi birçok faktöre bağlı olarak 1980'li yıllarda Türkiye'de reform çalışmaları başlamış ve neoliberal politikaların uygulamada yer bulmasına zemin hazırlayan çeşitli hukuki düzenlemeler meydana gelmiştir.

1960 yılında 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun çıkarılmış ve ilgili Kanunun 1. maddesinde; “yeraltı suları umumi sular meyanında olup devletin hüküm ve tasarrufu altındadır” hükmü gereği yasal boşluk giderilerek yer altı suları özel hüküm kapsamından çıkarılmıştır. Nüfusu 3.000 altında olan belediye ve köylerde su hizmetlerini yerine getirme görevi 1964 yılında bir yasal düzenleme ile DSİ'den alınarak Köy İşleri Bakanlığı'na¹³ verilmiştir. 1968 yılında 1053 sayılı DSİ'ye Ankara, İstanbul ve Nüfusu 100.000'den Büyük Şehirlere İçme Suyu Temini Yetkisi Veren Kanun¹⁴ yürürlüğe girmiştir. 1960'lı yılların sonunda DSİ'ye nüfusu 100.000'i aşan kentlerde, 30 yıl süre ile belediyelerin faizsiz borçlandırılması usulüyle tesislerin yapılması yetkisi verilmiştir. Böylece DSİ; bahsedilen kentlerde içme suyu, kullanma suyu, endüstri suyu temin edilmesi için gerekli çalışmaların yapılması, barajların dışında bu tesislerin işletilmesinin ilgili belediyelere devredilmesini planlamıştır (Acar, 2010: 136).

¹³ Köy İşleri Bakanlığı 1963 yılında kurulmuştur. Kuruluş amacı ise köylerin kalkınması için faaliyetlerde bulunmaktır. En önemli organı ise Yol Su Elektrik Genel Müdürlüğüydü. 1974 yılında bakanlığın adı değiştirilmiştir. “Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı” olmuştur. 1983'de de tamamen kaldırılarak görev ve yetkileri “Tarım ve Orman Bakanlığı'na” aktarılmıştır.

¹⁴ Kanunun adı 2007 yılında Belediye Teşkilatı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun olarak değiştirilmiştir.

Tüm dünyada yaşanan dönüşüm de düşünüldüğünde su yönetiminde yerel yönetimlerin mi yoksa merkezi idarenin mi yetkilendirileceği tartışması gündeme gelmektedir. Dolayısıyla hem yerel yönetimleri hem merkezi idareyi hem de özel sektörü sürece dahil eden yeni düzenlemeler noktasında girişimler hızlanmıştır. Özellikle 1980 sonrası Özal Hükümeti ile başlangıcı sayılabilecek olan özelleştirme girişimleri ve giderek artan neoliberal politikalar su yönetiminde de görülmektedir.

3.1.2.1. Reform Çalışmaları

1980'lerden itibaren kapitalist dünya, uygulamalarını ve politikalarını neoliberalizm ışığında revize etmiş ve doğal kaynakları hızlı bir şekilde metalaştırarak ticarileştirilmesine olanak sağlayan düzenlemeleri çeşitli faktörlerle ülkelere empoze etmeye başlamıştır. Su hizmetlerinin özel sektöre devredilmesi ya da kamu-özel ortaklıkları ile hizmetlerin gerçekleştirilmesi bunun bir sonucudur. Bu değerlendirmelerden önce su yönetimi alanında yaşanan değişime ilişkin reformların nasıl şekillendiği tarihsel süreç dahilinde incelenmelidir. 1980'li yıllar itibarıyla Türkiye'de özelleştirmeye hızlı bir geçiş süreci başlamıştır.

Türkiye'de su kaynakları 1982 Anayasası'nın 168. maddesinde de ifade edildiği şekliyle; Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir . Temel itibarıyla suların tasarrufu devlete aittir, kanunla güvence altına alınmıştır.

1984'de gerçekleştirilen bir başka değişim ise özelleştirme yöntemlerinin önünü açan yasal düzenlemelerdir. Kamusal olarak gerçekleştirilen su hizmetlerinin süreli veya süresiz olarak özel sektöre gördürülmesidir. Ancak Türkiye'de Anayasada da vurgulandığı üzere kaynakların mülkiyeti kamuya ait olmakla birlikte yapılan özelleştirmeler süreli olarak yapılmakta ve mülkiyetin özel sektöre devri gibi

bir durum söz konusu olmamaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de özelleştirme yöntemleri:

- ✓ Yap-İşlet-Devret Sözleşmeleri,
- ✓ İmtiyaz Sözleşmeleri,
- ✓ Hizmet Sözleşmeleri,
- ✓ Kira Sözleşmeleri,
- ✓ Yönetim Sözleşmeleri,
- ✓ Özelleştirme Yöntemi

Bu doğrultuda Türkiye’de özelleştirmelere ilişkin kullanılan “Yap-İşlet-Devret (YİD)” yönteminin yaygınlaştırılmasındaki ilk hukuki düzenleme 1984 yılında çıkarılan 3096 sayılı “Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun’dur”. İlk olarak elektrik hizmetleri dahilinde gerçekleşen bu dönüşüm YİD yönteminin yaygınlaştırılmasına zemin hazırlamıştır.

1987 yılında seçimlerin tamamlanmasının ardından yeni Özal hükümetinin programında özelleştirmeler kapsamlı ve detaylıca ele alınmış, Özal’ın cumhurbaşkanı olduğu tarihe kadar geçen süre içinde özelleştirme neoliberalizmin bir yöntemi olarak hayata geçirilmiştir (Kurmuş, 2010: 19). Yaşanan dönüşüm; piyasa ekonomisi, liberal ekonomi gibi kavramların kamu politikalarında yer bulması ile oluşmuştur. Bu açıdan bakıldığında yaşanan reform sürecinin temel unsurlarından biri de kar elde etmektir. Gerek yasal düzenlemeler gerek kurumların görev ve yetkilerinde meydana gelen değişimler bunun en önemli ispatıdır. Özelleştirmelere yönelik ilk yasal düzenleme 1984 tarihinde gerçekleştirilmiştir. 2983 sayılı Kanun ile tanımlanan özelleştirme yöntemleri, gelir ortaklığı senedi, hisse senedi ve işletme hakkı devri şeklindedir. Ardından Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi ve Kamu Ortaklığı Fonu kurulmuştur ve sürecin devamında yaşanan gelişmeler ise 2985 sayılı Kanun ile Toplu Konut Fonu’nun kurulması, Fonun, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu ve Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi ile ilişkilerin tanımlanmasıdır (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2020).

1994 yılında “Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanun’un” yürürlüğe girmesi ile hemen hemen her sektörde yer alan alt yapı projelerinin YİD yöntemi ile yapılması kabul edilmiştir.

Kanun kapsamında köprü, tünel, baraj, sulama, içme ve kullanma suyu, arıtma tesisi, kanalizasyon, haberleşme, elektrik üretim, iletim, dağıtım ve ticareti; maden ve işletmeleri, fabrika ve benzeri tesisler, çevre kirliliğini önleyici yatırımlar, otoyol, demiryolu, yeraltı ve yerüstü otoparkı, sivil kullanıma yönelik deniz ve hava limanları ve benzeri yatırım ve hizmetlerin yaptırılması, işletilmesi ve devredilmesi konularında YİD modelinin uygulanabileceği hükme bağlanmıştır (TÜSİAD, 2008b). 1980’ler Türkiye için neoliberal politikaların kamu politikalarına yön verdiği, etkisinin uygulamalarda bile görülmeye başladığı bir dönemdir. Dünyada da yaşanan bu gelişmeler Türkiye’de paralel bir şekilde ilerlemiştir.

3.1.2.2. Yerel Yönetimlere Bağlı, Bağımsız Bütçeli Otoritelerin Kurulması

1980’li yıllarda şehirlerin kendi sınırları dahilinde faaliyet gösteren “Sular İdaresi” yapılanması dikkat çekmektedir. Örneğin Ankara Su İdaresi (ASU); özel hukuk hükümlerine göre idare edilen, tüzel kişiliği olan ve kamusal görev yapan bir genel müdürlüktür (ASKİ, 2022). Genel Müdürlüğün amacı, şehrin su gereksinimini belediye sınırları içindeki veya dışındaki kaynaklardan sağlamaktır. Kuruluşun mali özerkliği yoktur. İdarenin kâr etmesi halinde ihtiyaç parası ayrılmakta; bundan sonra geriye kalan tutar belediye bütçesine gelir kaydedilmekte veya belediye meclisi kararıyla kurumun gelecek yıl bütçesine gelir olarak bırakılmaktadır. İdarenin gelirleri giderlerini karşılamazsa, kuruluş belediye meclisinin kararı ve belediyenin kefaletiyle borçlanma yapabilmektedir (Tuluay, 2010: 105).

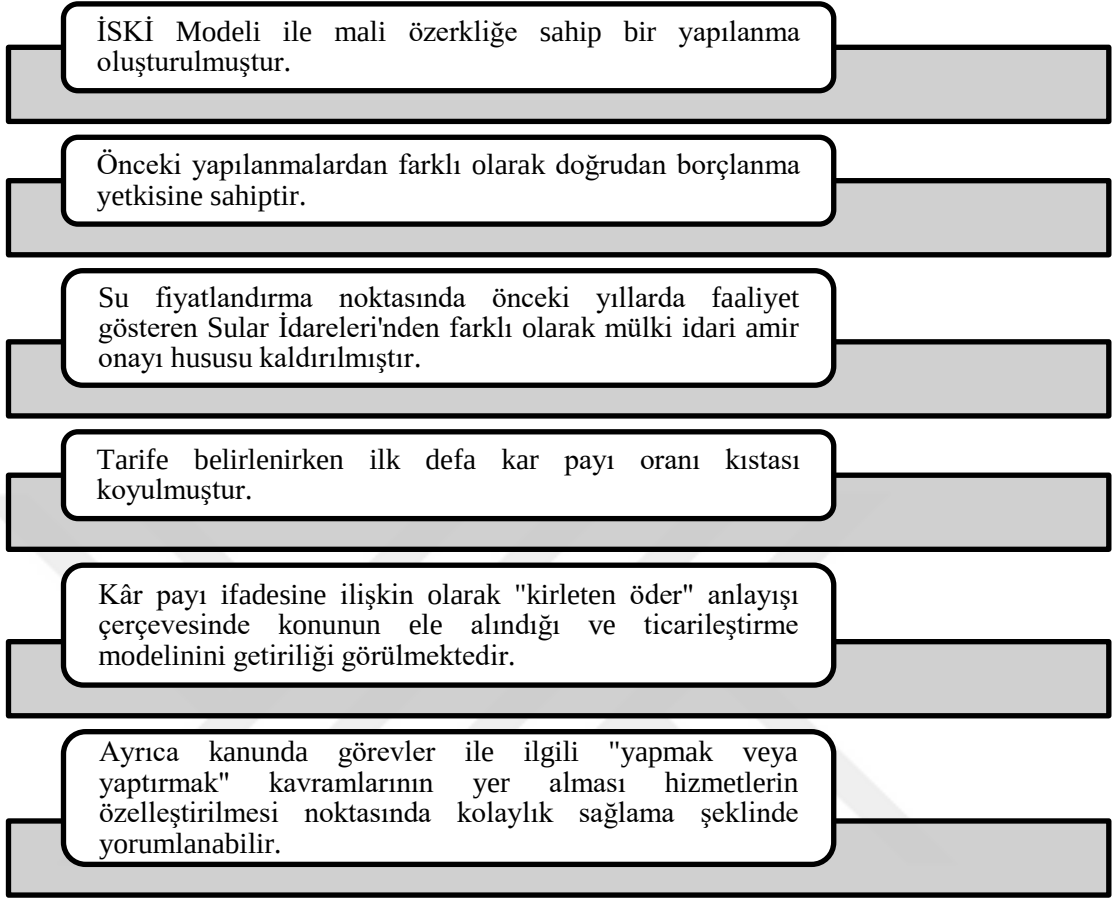
Bahsedilen model 1981 yılında değişmeye başlamıştır. Bunun sebebi 1981 yılında 2560 sayılı “İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun” ile kurulan İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü(İSKİ)’ dir. İSKİ; İstanbul Sular İdaresi’nin yerini almıştır. 1984 yılına gelindiğinde bütün büyükşehirler için İSKİ modelinin geçerli olması kararlaştırılmıştır.

Zaman içerisinde yerelleştirme politikaları neoliberal bir çerçevede özelleştirme, alternatif finansman adı altında dış borçlanma ve proje finansmanı kapsamında kamu hizmetlerinin sübvansiyonlu olmaktan çıkartılarak piyasa

koşullarında ücretlendirilmesi anlamına gelmeye başlamıştır. Buna yönelik kurumsal dönüşümün gerçekleşebilmesi, gerek merkezi gerek yerel yönetimler bağlamında yapılan Kamu Yönetiminde Reform çabaları ile ilişkilendirilerek yeni düzenlemelere bağlanmıştır (Acar, 2010: 144). Reform çalışmalarının hızla arttığı ve önemli bir dönüşümün yaşandığı yıllarda meydana gelen bir köklü değişiklik de yerel yönetimlere bağlı, bağımsız otoritelerin kurulmasıdır.

Daha öncede bahsedildiği gibi kentlerde faaliyet gösteren sular idaresi 1981 yılında çıkarılan 2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile günümüzdeki İSKİ şeklinde değiştirilmiştir. İlk olarak İzmir, Ankara ve İstanbul'da uygulamaya geçirilen bu model 1986 yılında ise tüm büyükşehirler için zorunlu kılınmıştır. Şekil 14'te İSKİ Modeli ile birlikte değişiklik gösteren hususlara yer verilmiştir.

Şekil 14: İSKİ Modelinin Getirdiği Yenilikler

Kaynak: Karakaş, 2007: 91,92.

Sonuç olarak İSKİ modeline geçilmeden önce sistemde yer alan su idareleri modelinde su hizmetleri doğrudan belediye hizmeti niteliği altında gerçekleştirilmiştir. Bu model özelinde örneğin İstanbul Sular İdaresi belediyeye bağlıdır ve mali özerkliği bulunmamaktadır. Ancak Şekil 14'te de görüldüğü üzere kurumlara özerklik sağlanmış ve belediyelere su hizmetlerinin özel sektöre de gördürülebilme olanağı tanınmıştır. Ayrıca kar payı kıstası da suyun bir meta hakine gelmeye başladığının önemli bir kanıtıdır. Suyun fiyatlandırılmasında mülki idari amir onayının kaldırılması ise oldukça tartışmalıdır. Çünkü su fiyatlarının denetlenmesi noktasında önemli bir eksikliklerdir. Günümüzde de su fiyatlarının belediye meclislerince belirlenmesi ve denetim noktasındaki yetersizlik devam etmektedir.

3.2. SU YÖNETİMİNDE NEOLİBERAL DÖNÜŞÜM “1990-2010 ARASI DÖNEM”

Su yönetiminde 1990’lı yılların başına kadar yaşanan gelişmeler bir geçiş süreci şeklindedir. Ancak 1990’dan itibaren neoliberal politikalar, özelleştirmeler kamu politikalarına yerleştirilmiş ve bir yol haritası kısmen de olsa oluşmuştur. Çünkü suyun bir meta olarak değerlendirilmesi fikri hızla yayılmış ve buna yönelik uygulamalar da ön plana çıkmaya başlamıştır. Artık su; yeni bir sermaye birikim süreci çerçevesinde bir meta olarak yerini almıştır. Duran (2010)’a göre Marx’ın İngiltere’de sermaye birikim sürecinin bir parçası olarak toprağı saptamasının Türkiye’deki karşılığı suyun sermayenin bir parçası haline getirilmesidir. Bu tespit, Harvey’ in neoliberal dönemde sermayenin kamusal hizmet alanlarında yeni bir birikim sürecine yöneldiği yargısı ile uyum içerisindedir. Zira Uludağ, doğal temiz su kaynaklarının olduğu bölge, Uludağ Milli Parkı dağın tepelerine kadar şişeleme yapan su şirketlerine tahsis edilmiştir (Duran, 2010: 230).

Su hizmetlerinin özelleştirilmesine yönelik ve yaşanan sorunlara çözüm olarak neoliberal politikalarla öneri sunulması suyun ticarileştirilmesi noktasında kırılma noktalarından biridir. Örneğin 1980’li yıllarda farklı yetkilerle çevrili bir yapılanma olarak karşımıza çıkan İSKİ modeline ilişkin hukuki düzenlemelerin tamamlanmasının ardından tüm büyükşehirlerde uygulanma zorunluluğu getirilmiştir. Bu noktada İSKİ başta olmak üzere oluşturulan bu yapılar suyun kaynağından çıkmasından vatandaşların evlerine ulaştırılmasına kadar olan aşamalarındaki masrafları halktan temin etmesinin yanı sıra kâr payı kavramını da eklemesiyle birlikte su ticaretinin önünü açmıştır. Kısaca 1990’lı yıllarda kurumsal çalışmalara dayanan reform çağrıları gündeme gelmeye başlamıştır. Çeşitli projeler, çok uluslu şirketlerle yaşanan değişik özelleştirme denemeleri ve yasal taslak-tasarı hazırlıkları biçiminde süreci tasniflemek olağandır (Duran, 2010: 162).

Türkiye’de özelleştirmenin temel amacı devletin ekonomide işletmecilik alanından tümüyle çekilmesini sağlamaktadır. Özelleştirme ile devletin ekonomideki rolünün değiştirilmesi hedeflenmektedir. (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2023). Su hizmetlerinde özelleştirmenin ne şekilde olacağı ise su yasasında düzenlenmesi gereken bir husustur.

1996 yılında kilit kavramlar önemli politika belgelerinde yer almaya başlamıştır. Örneğin “su yönetimi, su yasası” kavramları ilk kez Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)’nin yayınladığı, 1996-2000 yıllarını içeren Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda yer almıştır. Su kaynaklarının azalması ve su krizi yaşayan ülkelerde yaşanan değişiklikler mevcut su politikalarının sorgulanmasına, eksikliklerin gözden geçirilmesine sebep olmuştur. İmtiyaz yöntemi kullanılarak hayata geçirilen ilk uygulama 2000-2001 yılları arasında “Kumburgaz-Selimpaşa-Kamiloba Belediyeleri Su Birliği (KUMSEKA)” tarafından gerçekleştirilmiştir. KUMSEKA; içme suyu tesis imtiyazı ile birlikte işletme faaliyetini 20 yıl süre ile 6,5 milyon dolar karşılığı özel sektöre devretmiştir (TÜSİAD, 2008a; DPT, 1996).

Bu süreçte ilk kırılma noktası 1994 yıllarında İstanbul’da yaşanan su krizidir. Çünkü bu dönemde yaşanan su krizi hem siyasal anlamda hem de yönetsel anlamda ciddi tartışmaların odağı olmuştur. Krizin çözüme kavuşturulması noktasındaki girişim ise tam bir kamu politikalarının neoliberalleşmesi örneğidir. İstanbul’da su sorunu ses getiren bir kriz olarak patlak vermiş, Büyükşehir Belediyesi ise bu noktada geçici bir çözüme yönelerek Akdamla olarak isimlendirilen uygulama ile su istasyonlarına tankerlerle getirilen su, halkın bidonlarına benzin pompaları ile doldurulmuştur.

Belediye’nin uygulaması, hemen bu sektörün ilk girişimcilerini doğurmuş bir yıl içerisinde İstanbul’da 3 bine yakın istasyon, İstanbul çevresi ve Bursa’dan getirilen sularla faaliyet yürütür hale gelmiştir. (Bugün doğal kaynak suları sektörünün lideri konumundaki Erikli firması, o günlerde Bursa’dan tankerlerle çok su taşımıştır.) Açık su satışı olarak adlandırılacak ve Büyükşehir Belediyesi’ninki dahil, toplum sağlığı bakımından oldukça riskli ve bir o kadar denetimsiz bu uygulamaya, Sağlık Bakanlığı 1997 yılında müdahale edebilmiş ve aynı yıl yayınlanan ancak uygulamaya girmesi de altı ay uzatılan yönetmelik ile bugünkü uygulamaya geçilmiştir. Yani, tankerler, bidonlar ve benzin pompalarından, ucuz ticari yük aracı ve 19 litre polikarbonat plastik damacanalarla eve teslim uygulamasına ulaşılmıştır. Açık su satışı uygulaması da 1998 yılında kesin olarak durdurulmuştur (Taşkın, 2009: 80).

Bu bağlamda değerlendirildiğinde ambalajlı su sektörünün doğuşuna zemin hazırlayan süreç başlamıştır.

3.2.1. Ambalajlı Suların Türkiye’de Piyasaya Açılması

Türkiye 1990’lı yıllarda önemli ölçüde su sorunu yaşamıştır. Alt yapı eksikliklerinden doğal etkenlere kadar birçok farklı sebep çerçevesinde gelişen ve özellikle İstanbul’da büyük ses getiren bu kriz aslında Türkiye’de ambalajlı su sektörünün temellerini atmıştır. 1990-1995 yılları arasında giderek artan su kesintilerine İstanbul’da çözüm olarak büyükşehir belediyesi Akdamla adı altında su istasyonları oluşturmuştur. Böylece su istasyonlarında tankerlerle getirilen su satışa çıkarılmış ve halk şişelerini, bidonlarını alıp su temin etmek için bahsedilen istasyonlara başvurmuştur. Ancak buradaki önemli nokta belediyelerin sağladığı su istasyonlarına ek olarak bu sürece özel istasyonların dahil olmasıyla farklı bir boyutta şekillenmiştir. 1994 yılının sonlarına doğru sadece İstanbul’da 3.000 civarı su istasyonu bulunmaktaydı. Ancak denetlenmesi güç, çok sayıda açık su satan su istasyonunun türemesi Sağlık Bakanlığı’nı önlem almaya zorlamış ve 18.10.1997 tarihli yeni bir yönetmelik ile su istasyonlarına açık su satış faaliyetlerine son vermeleri için 1 yıllık süre verilmiştir (daha sonra bu süre 6 ay uzatılmıştır). Bu yönetmelikte Sağlık Bakanlığı açık suya alternatif olarak ilk defa 19 litrelik polikarbonat damacana (tüp su) ambalajına izin vermiştir. 1997 yılı itibarıyla ambalajlı su sektörünün ilk oyuncularını da Türkiye’de faaliyetlerine başladı¹⁵ (SUDER, 2022). Bu bağlamda artık su tamamen işletilen satılan bir metadır. Dolayısıyla su sektörü Türkiye ticaretinde payını almış ve bu tarihten itibaren gelişme gösteren bir sektör olmuştur. Hatta bu kapsamda günümüzde faaliyet gösteren bir organizasyon olarak “Ambalajlı Su Üreticileri Derneği (SUDER)¹⁶” yer almaktadır. Tablo 7’de Türkiye’de su sektörüne ait 2017 yılından 2023 yılına kadar olan sürede ambalajlı su ve su tüketimine ilişkin istatistik veriler yer almaktadır.

¹⁵ 1998 yılında ise açık su satışı Sağlık Bakanlığı tarafından kesin olarak yasaklanmıştır

¹⁶ 1998 yılında ilk sektörel sivil toplum teşkilatı olan GEDSUDER(Geri Dönüşüm Ambalajlı Doğal Kaynak Suyu Üreticileri Derneği) kurulmuştur. 1999’da ise sektörde ikinci dernek olan KASUDER (Kaynak Suyu Üreticileri Derneği) kurulmuştur. 2000 yılında ise iki dernek ortak bir kararla birleşmiş ve SUDER kurulmuştur. (SUDER, 2022).

Tablo 7: Türkiye’de Su Sektörünün Değişen Hacmi

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 (Tahmini)
Toplam Üretim (Milyar/Litre)	11,7	12,1	11,6	10,5	11,1	10,7	10,7
Damacana (Milyar/Litre)	6,4	6,5	6,4	5,9	6,1	5,5	5,5
PET&Cam Üretim (Milyar/Litre)	5,3	5,6	5,3	4,6	4,9	5,1	5,2
Pazar Büyüklüğü (Milyar TL)	5,7	7,1	7,7	7,4	9,3	17,2	23,6
Kişi Başı Tüketim/Yıl	149	150	140	126	131	125	126
Büyüme %	3,1%	3,7%	-4,0%	-9,4%	5,6%	-4,0%	0,7%
Toplam İhracat (Ton)	424.988	417.023	440.038	369.790	385.453	387.813	391.000
Toplam İhracat (Dolar)	66.297.1 21	62.328.152	61.578.457	51.361.783	58.312.674	69.540.265	70.500.000

Kaynak: SUDER, 2023.

Tablo 7’de özellikle son yıllarda su pazarında meydana gelen değişim detaylı bir şekilde gösterilmiştir. Su pazarındaki büyümenin 2019 yılına kadar pozitif yönde seyrettiği görülmektedir. Ancak 2019 ve 2020 yılında negatif yönlü bir büyüme söz konusu olmakla beraber kişi başı tüketim de ciddi oranda düşmüştür. Ancak 2019 yılında toplam ihracat (ton) 2023 yılı tahmini dahil olmak üzere en yüksek miktara ulaşmıştır. Kişi başı tüketim azalmasına karşılık su satışının ihracatı artmıştır. Su fiyatlandırılmasında adaletsizlik, su talebinin farklı ekonomik sebeplerle değişmesi, gibi birçok sebeple açıklanabilir.

3.2.2. Su Kanunu Taslağının Oluşturulması

Türkiye’de çerçeve bir Su Kanunu bulunmamaktadır. Farklı ülke örneklerinde sadece su kaynakları özelinde bakanlıkların kurulduğu görülmektedir. Türkiye’de Su yasası, su yönetimi kavramlarının bir politika belgesinde yer alması ilk kez Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile olmuştur. 1996-2000 yıllarını içeren Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda su kaynaklarına ilişkin oldukça kapsamlı görüşler, çözüm

önerileri ve yapılması gerekenler yer almıştır. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında su kaynaklarının planlanması, yönetimi, korunması noktalarında yetersiz kalındığının ve koordinasyon sağlanamadığının altı çizilmiştir. YİD modeli ile ilgili sorunlar olduğu belirtilmiş, yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının yönetimindeki yetersizliklere değinilmiştir. Ayrıca planlamada yeni bir yapılanmaya gidileceği dile getirilmiştir. Modern işletmecilik kavramının kullanılması ise neoliberal politikaların su yönetimine nüfuz etmeye başladığını göstermektedir. Yine Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında mevzuat dağınıklığına dikkat çekilerek çerçeve bir su yasasının hazırlanacağı belirtilmiştir (DPT, 1996). 1997 Yılı Programı'nda su yasasının çıkarılması hedeflenmiştir. Keza 2000 Yılı Programı'nda da aynı hedefler yer almıştır (DPT, 1999).

2000 yılında SÇD yürürlüğe girmiştir. Direktif; son 30 yıl içerisinde AB'nin oluşturduğu en önemli ve yenilikçi su yasası olması bakımından önemlidir. Yüzey suları ve yeraltı suları direktif kapsamındadır. Ortak bir yaklaşımla yeraltı ve yüzey sularının korunmasını ve çevresel düzenlemeler yapılmasını sağlar. Aktörlere; ulusal, bölgesel ve havza ölçeğinde ortak bir çerçeve ve çevresel hedefler sunarken bu amaçlara ulaşmada farklı yollar izleme özgürlüğü de tanınmaktadır (Maden, 2015: 112). SÇD oluşturulurken 18 Temmuz 2000 tarihinde kabul edilen ortak metnin ilk maddesinde en önemli vurgu suyun diğer kaynaklar gibi ticari bir ürün olmayıp, tarihsel bir miras olarak korunması, savunulması ve ele alınması gereken bir husus olduğudur (Maden, 2015: 113).

Dolayısıyla Türkiye AB'ye uyum çalışmaları kapsamında su yönetiminin geliştirilmesine öncelik ve önem vermiştir. Çünkü SÇD' nin uygulanabilmesi için Türkiye'nin su yönetimi politikalarını değiştirmesi ve Direktife uyumlaştırması gerekmektedir. Su kaynaklarının korunması, yönetilmesi konusunda çerçeve bir yasa bulunmadığı gibi mevzuatta cumhuriyetin ilk yıllarında düzenlenen hukuki belgeler geçerliliğini korumaktadır. Ayrıca bütüncül bir su yönetimi anlayışından önce sektörel su yönetimi doğrultusunda planlamalar devam etmektedir. Keza bu çıkarımlar AB İlerleme Raporları'nda da yer bulmuştur. Örneğin 2004 yılında yayımlanan AB İlerleme Raporu'nda çevre faslında belirli bir düzeyde gelişme olduğu, idari kapasitenin güçlendirildiği ancak buna karşılık yaşanan gelişmelerin ulusal mevzuata aktarılması noktasında geri kalındığı vurgulanmaktadır. Ek olarak su

kalitesi kavramına değinilmiş ve bu alanda sınırlı bir gelişme kaydedildiği vurgulanarak AB müktesebatının iç hukukta karşılık bulması ve uygulanabilmesi için daha fazla çabaya gereksinim duyulduğu ifade edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2004). Bu süreçte SÇD'nin Türkiye'de iç hukukla uyumlaştırılması noktasında yer alan önemli projeler bulunmaktadır.

Su Çerçeve Direktifinin uygulanması ile ilgili olarak, "Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifinin Türkiye'de Uygulanması" projesi 1 Ocak 2002-30 Nisan 2004 tarihleri arasında yürütülerek Direktifin Türkiye'de uyumlaştırılması için ilk proje özelliği göstermektedir. Projenin ana amacı, Ulusal ve Bölgesel Düzeyde Su Çerçeve Direktifi'nin uygulanmasını desteklemektir. Proje Hollanda Hükümeti tarafından Hollanda'nın MATRA katılım öncesi programı kapsamında destek görmüştür. Bu proje için bir pilot alan olarak Büyük Menderes nehri havzası seçilmiştir. Anahtar konuları ise su yönetimiyle ilgili farklı karar alma organları arasındaki işbirliğinin artırılması ve halkın sürece katılımını sağlamaktır (Ünlü, 2017: 67).

2001-2005 yıllarını içeren Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da su kaynaklarına ve su yasasına ilişkin maddeler yer almaya devam etmiştir. Koordinasyon eksikliği, suyun fiyatlandırılması konusundaki sorunlar, Türkiye'nin su zengini bir ülke olarak değerlendirilmediği vurgulanmıştır. Neoliberalizmin su yönetimine etkisinin giderek arttığının en önemli tespitlerinden biri; su ve kanalizasyon işletmeleri için özelleştirmenin teşvik edileceği ve belediyelerin denetim mekanizması haline getirileceği fikridir. Ayrıca AB standartları ele alınmış ve hukuki boşluklara dikkat çekilerek çerçeve bir su yasası vurgusu yinelenmiştir (DPT, 2001). Kalkınma Planının kapsadığı yıllar süresinde yıllık programlar yayımlanmış ve geçmiş yıllarda olduğu gibi bu programlarda sürecin devam ettiği belirtilmiştir. 2001'de yayımlanan yıllık planda su kaynaklarının geliştirilmesi, kullanılması ve korunmasına ilişkin mevzuat düzenlemesi yapılacaktır hükmü yer alırken 2002 yılında bu hüküm mevzuat düzenlemelerine başlanacaktır şeklinde bitirilmiştir. 2003 yılında da aynı madde yer almıştır. 2005 Yılı Programında ise su kaynaklarının geliştirilmesi, kullanılması ve korunması ile ilgili hukuki düzenleme çalışmalarına devam edilecektir hükmü yer almıştır (DPT, 2004).

2006 Yılı Programında DSİ'nin YİD modeli yapabilmesi ve kamulaştırma hizmetlerini ve görevlerini daha etkin yerine getirebilmesi noktasında ihtiyaç duyulan hukuki düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bahsedilen hedef özelleştirmelerin önü açılarak YİD uygulamalarının yaygınlaştırılmasına yöneliktir. Su kaynaklarının etkin kullanımını sağlamak için çerçeve nitelikte bir su kanunu ve

katılımcı su kullanım yönetiminin önündeki mevzuat boşluklarını gidermek amacıyla Su Kullanıcıları Birlikleri Kanunu çıkarılacaktır hükmü; hukuki düzenlemelere katılımcılık prensibiyle bir çerçeve çizmektedir (DPT, 2005).

2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında da su kaynaklarının planlanmasına yönelik başlatılan idari ve hukuki çalışmaların tamamlanacağı, havza temelli bütüncül bir yaklaşımla kurumlar arası eşgüdüm sağlanacağına yer verilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2006). Dolayısıyla 1996 yılında başlayan sürecin 2007 yılında devam ettiği görülmektedir. Buna rağmen on yıllık bir bilgi birikimi ve tecrübeler neticesinde çerçeve bir su yasası oluşturulamamış, parçalı yapı giderilememiştir.

2007 yılında iklim değişiklikleri, kuraklık ve yönetim sorunları gibi birçok farklı sebeple ilişkilendirilen önemli bir su krizi yaşanmıştır. Sadece Türkiye’de değil tüm dünyada su kaynaklarının tükendiğine dikkat çekilmiştir. Özellikle uluslararası kuruluşlar dünya gündeminde hızla konuya vurgu yapmıştır. Gazeteler de su tüketimine, su arzının artmasına ve suyun geri kazandırılmasına ilişkin açıklamalar Japonya ve Belçika, ülke örnekleri ile desteklenmiştir.

*“...2032’de dünya nüfusunun yarısı içecek su bulamayacak,
“...Japonya nüfusunun neredeyse yüzde 100’ü güvenli içme suyu kaynaklarına ulaşabiliyor. Yüksek ekonomik büyümenin yaşandığı dönem olan 1960’lardan başlamak üzere Japonya sanayinin su ihtiyacı artıyor, ancak 1975 yılından itibaren etkin su kullanımı sayesinde sanayi yüzde 79 geri dönüşüm oranıyla “en az su tüketen” sektör durumuna gelmiş bulunuyor. Japonya’nın temel su politikası, su ile alakadar riskleri azaltmak,
“...Mali’de tarımsal üretim daha çok doğal yağış alımına bağlı olarak sürdürüldüğü için özellikle 1970 ve 1980’lerde yaşanan kuraklıklar, yiyecek üretimini olumsuz yönde etkilemiş bulunuyor. Mali’nin güvenli su için altyapısının daha çok geliştirilmesine ihtiyacı var ve temel problem, suya erişim,*

Öte yandan, su rejimi ve alınan önlemler nedeniyle su ve kuraklık sorunu yaşamayan ülkeler de var. Belçika çok yağmur alan bir ülke olması nedeniyle su rezerv sorunu yaşamıyor bu nedenle ülkede baraj yapımına ağırlık verilmiyor. Aşırı sıcaklarda acil ve yasal önlemler alınıyor, kanun hükmünde kararnamelerle halka çeşitli yükümlülükler getiriliyor. Yakın geçmişte, aşırı sıcaklar başlayınca vatandaşların bahçe sulaması ve araba yıkaması yasaklandı, para cezaları öngörüldü. Sular çok nadir kesildiğinde o bölgenin halkına bir ay kadar önceden yazılı uyarı mektuplar gönderiliyor, tarih ve saatler bildiriliyor, acil durumlarda radyo ve televizyondan duyurular yapılıyor. Belçika kamuoyu çevre ve su konularında çok duyarlı, aşırı ve gereksiz tüketim yapmıyor(Hürriyet Gazetesi, 2007) .

Türkiye’de de 2007 yılında su krizi yaşanmıştır. Kriz; çevresel etkilerin yanı sıra su yönetiminin eksikliğini de göstermektedir. Yerel yönetimlerin gerekli alt yapı

yatırımlarını yapmaması, su yönetiminde yetki karmaşasının yaşanması, su yönetiminde pratikte yaşanan sorunlardır. Çözümüne ilişkin 2007 ve sonraki yıllarda hukuki belgelerde su yönetimine ilişkin hedefler koyulmaya devam edilmiştir. Onuncu Kalkınma Planı'nda yatırım ve işletme maliyetleri, personeli ve denetim gibi nedenlerle su ve atık su hizmetlerinde etkinliğin sağlanamadığı ifade edilmiştir. Suların geri kazanımı ve yeniden kullanımı uygulamalarına teşvik edileceği, hukuki ve kurumsal yapının yeniden düzenleneceği belirtilmiştir. Ayrıca planlama, izleme, değerlendirme ve denetim yetersizliği, bilgi akışındaki aksaklıklar ve kurumlar arası eşgüdümün zayıflığı su yönetimindeki ana sorunlar olarak belirlenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014b). 2019-2023 dönemini kapsayan On Birinci Kalkınma Planında su yönetimine ilişkin gelişmelere yer verilmiştir. Onuncu Kalkınma Planında hedeflenen sulama altyapısının geliştirilmesine yönelik 487 bin hektar sulama alanının işletmeye açıldığı ve su tasarrufuna yönelik modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılacağı belirtilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2019). Havza bazında yönetim vurgusu yapılarak eylem ve planların uygulanacağı, ulusal su bilgi sisteminin yaygınlaştırılacağı hedeflenmektedir.

2024-2028 yıllarını kapsayacak olan On İkinci Kalkınma Planı'nda su yönetimine ilişkin bir çerçeve çizilmiştir. Su kaynaklarında koruma kullanma dengesi gözetilerek sürdürülebilir, bütüncül, verimli ve etkin bir su yönetimi oluşturulacağı belirtilmiştir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Su yönetiminde etkinliğin sağlanmasına yönelik su kanunu çıkarılacağı söylemi diğer kalkınma planlarında da görüldüğü gibi yinelenmiştir. Su yönetiminde koordinasyon sağlanacağı ve mevcut yapının daha da işlevsel hale getirileceği, kurum ve kuruluşların finansman yapılarının iyileştirilerek işletme sorunlarının giderileceği ifade edilmiştir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Ayrıca suyun fiyatlandırılmasına yönelik verimli kullanımı teşvik edecek su tarifelerinin oluşturulacağı ve yerel yönetimlerin su bütçelerini oluşturmaları sağlanarak su kayıplarının belirlenmesine yönelik çalışmalar yapacağı belirtilmiştir.

Sonuç olarak 1990'larda hızla başlayan özelleştirme süreci 2000'li yıllarda da devam etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında oluşturulmuş bir su kanunu geçerliğini korurken reform çalışmaları ile su yönetiminde köklü değişikliklerin hedeflenmesi bir çelişki oluşturmaktadır. Ayrıca 1990'lı yılların sonunda çerçeve bir su kanununun

gerekliliği 2000’li yıllar boyunca dile getirilmiş fakat söylem düzeyinde kalmıştır. 2011 yılında çeşitli kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum örgütü temsilcilerinin katılımı ile bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. 2012 yılında taslak kamuoyuna sunulmuş ve 2014 yılında Başbakanlığa iletilmiştir. 2016 yılında ise bakanlığa sunulmuştur. 2017 yılında Başbakanlık bünyesinde çeşitli toplantılar yapıldığı öğretim üyelerinin de desteğinin alındığı ve mutabakata varıldığı ifade edilmektedir. 2018’de idari yapılanmanın değişmesi ile birlikte başbakanlık makamı taslağı bakanlığa iade etmiştir. Taslakta yer alan en önemli maddelerden biri ise su kaynaklarının tahsisi ve fiyatlandırılması konusundadır. Bu maddeler; su tahsisinin en fazla 29 yıllığına yapılacağı ve münferit tahsis sahiplerinden bedel alınıp alınmaması hususunun Cumhurbaşkanı’nın takdirine bırakıldığıdır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023b).

İlk olarak Yedinci Kalkınma Planı’nda ifade edilen su kanunun çıkarılması hükmü On İkinci Kalkınma Planında da aynı şekilde yer almaktadır. Ulusal stratejiye yön veren önemli hukuki belgelerde su yönetimi özelinde tekrara düşüldüğü ve tespit edilen sorunların çözümlerine ilişkin koyulan hedeflere yönelik gelişmeler şeffaflıkla yer almamaktadır. 2023 yılına gelindiğinde kanun hâlâ yasalaşamamış meclis görüşmelerinde yer almamıştır¹⁷.

3.3. GÜNÜMÜZDE SU YÖNETİMİ

Su yönetimi sürekli değişmekte olan gelişen ve farklılaşabilen bir politika alanıdır. Kısa vadede kuraklık ve iklim değişikliği sebebiyle su kaynakların önemli ölçüde azalacağına dikkat çekilmektedir. Türkiye’de su yönetiminden sorumlu tüm paydaşlar su stresine dikkat çekmekte ve çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Farkındalık yaratma ve karar alıcılara fikir verme noktasında önemli olan paydaşlardan sivil toplum örgütleri, üniversiteler, yerel yönetimler ve medyaya

---

¹⁷ 29/03/2023 tarihli TBMM Genel Kurulu’nda Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi üzerine CHP grubu adına İzmir Milletvekili Murat Bakan su kanunu ile ilgili “Arkadaşlar, suyu israf etmeyecekseniz buraya bu torba yasayı değil de içinde 40 tane ayrı mevzunun olduğu su kanununu getirecektiniz, su kanununu. Niye getirmediğiniz su kanununu? Su kanunu yok bu ülkenin. Komisyonunda "Biz de destek verelim dedik, niye gelmedi?" ifadelerini kullanmıştır (Cumhuriyet, 2023b).

kısaca değinilecektir ¹⁸ . Üniversiteler Türkiye’de su yönetimi ile ilgili organizasyonlara taraf olarak katılmaktadır. Üniversitelerin yer alması katılımcılığın arttırılmasına yönelik olumlu bir gelişmedir. Bakanlıkların strateji belgelerinde üniversitelerin çeşitli çalışmalarından yararlanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda üniversiteler fikir üretme, karar alıcılara politika üretilmesinde destek verme konusunda önemli bir yere sahiptir.

Türkiye’de medya su yönetimi paydaşları tarafından kullanılan etkili bir aktördür. Bakanlıklar, sivil toplum örgütleri ve diğer paydaşlar planladığı projeleri sosyal medya aracılığı ile duyurmaktadır. Kitlelere hitap etmesi açısından vatandaşların bilinçlendirilmesi ve su verimliliği çalışmaları medya kanallarıyla iletilmektedir. Birçok sivil toplum örgütü su kaynaklarının yok olmasına, verimliliğin azalmasına, göllerin kurummasına ve su hizmetlerinin özelleştirilmesine yönelik çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Sivil toplum örgütlerinin çeşitli projeleri, raporları vb bulunmaktadır. Türkiye’de sivil toplum örgütleri merkezi idarenin yürütmekte olduğu çalışmalara öneri verme noktasında taraf olarak katılmaktadır. Su ile ilgili faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri şunlardır:

- ✓ Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA),
- ✓ Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye),
- ✓ Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL),
- ✓ Su Politikaları Derneği (SPD),
- ✓ Ambalajlı Su Üreticileri Derneği (SUDER),
- ✓ Su Vakfı,
- ✓ Doğa Koruma Merkezi (DKM),
- ✓ Su Elçileri Derneği,
- ✓ Çevre Kuruluşları Dayanışma Derneği

Bazı kuruluşlar suyun yaşamın idamesi için gerekliliğine dikkat çekerek özelleştirmelere karşı çıkarken bazı kuruluşlar ise su şirketlerinin hakkını

---

¹⁸Yerel yönetimler de su yönetiminde görev sahibidir. Ancak yerel yönetimler su yönetiminin karar alma ve yönetme noktasında yetkili değildir. Yerel yönetimler su yönetiminde birer uygulayıcı olarak nitelendirilebilir. Çünkü Türkiye’de küresel ekonominin krizleri merkez-yerel ilişkileri bağlamında ilgili kurumların üstlendikleri görev ve sorumluluklarda farklılıklar ortaya çıkarmıştır. 1930-1970 arası dönemde DSİ ve yerel yönetim birimlerine biçilen roller ve her iki kurumun birbiriyle olan ilişkileri 1970’lerden itibaren finansal faktörlerin de etkisi ile tamamen farklılaşarak bambaşka bir görünüm almıştır (Gönüllük, 2019: 83).

savunmaktadır. Örneğin TEMA Vakfı'na göre su; kullanılacak bir kaynak değildir, korunması gereken bir varlıktır. Dolayısıyla TEMA Vakfı bu bakış açısı doğrultusunda çalışmalarını şekillendirmektedir (TEMA, 2022).

Sivil toplum örgütlerinin yanı sıra yerel yönetimler de su yönetiminin bir paydaşıdır. Gerek büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri gerek il özel idareleri merkezi idare kuruluşları gibi su hizmetlerinin devamlılığında çeşitli görev ve sorumluluklara sahiptir. Bu hususlar 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu başta olmak üzere diğer yasal düzenlemelerde yer almaktadır. Yerel yönetimler içme suyu, atıksu, kanalizasyon, sulama suyu gibi alanlarda görev ve sorumluluklara sahiptir. Ayrıca yerel yönetim bünyesinde yapılandırılan ancak özel bütçeye sahip olan su ve kanalizasyon işleri başta olmak üzere içme suyu temini, atıksu, hanelere kullanma suyu ulaştırma gibi görevleri olan su idareleri de bu kapsamdadır. Türkiye'de belediyelere bağlı idareler sadece büyükşehir belediyelerinde bulunmaktadır (Türkiye Belediyeler Birliği, 2022). Bağlı idareler, kamu tüzel kişiliğini haiz, kendine ait ayrı bir bütçesi olan su ve kanalizasyon, ulaştırma gibi hizmetleri yürüten idarelerdir. Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi (ASKİ), İSKİ, Denizli Su ve Kanalizasyon İdaresi (DESKİ) ve İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi (İZSU) bu idarelere örnektir.

Türkiye'de bu gelişmelere nazaran hâlâ 1926 tarihli Su Yasası yürürlüktedir. 1926 tarihli Sular Hakkında Kanun da köklü bir değişiklik yapılmamıştır. Süreç içerisinde farklı politika belgelerinde, kanunlarda ve kararnamelerde su yönetimi ile ilgili değişiklikler yer alsa da su hukukuna ilişkin mevcut düzenlemelerin dağınık bir şekilde olduğu görülmektedir. Türkiye de diğer ülkeler gibi uluslararası kuruluşların küresel su politikalarından etkilenmekte ve su politikalarında değişikliğe gidebilmektedir. En somut örnekleri AB ve SÇD uyum çalışmalarının yürütülmesi ve küresel gelişmelere paralel olarak su kaynaklarının havza bazında yönetiminin giderek yaygınlaşmasıdır. Tam olarak entegre bir havza yönetimi tamamlanamamış olsa da çalışmaların devam ettiği görülmektedir. Türkiye'deki gelişmelerin aksine su kaynaklarının korunmasına ve yönetimine yönelik çalışmaların tek elden ve bütüncül bir şekilde devam etmesi noktasında bakanlıkları birleştiren veya su kanununu sürekli revize eden ülkeler bulunmaktadır.

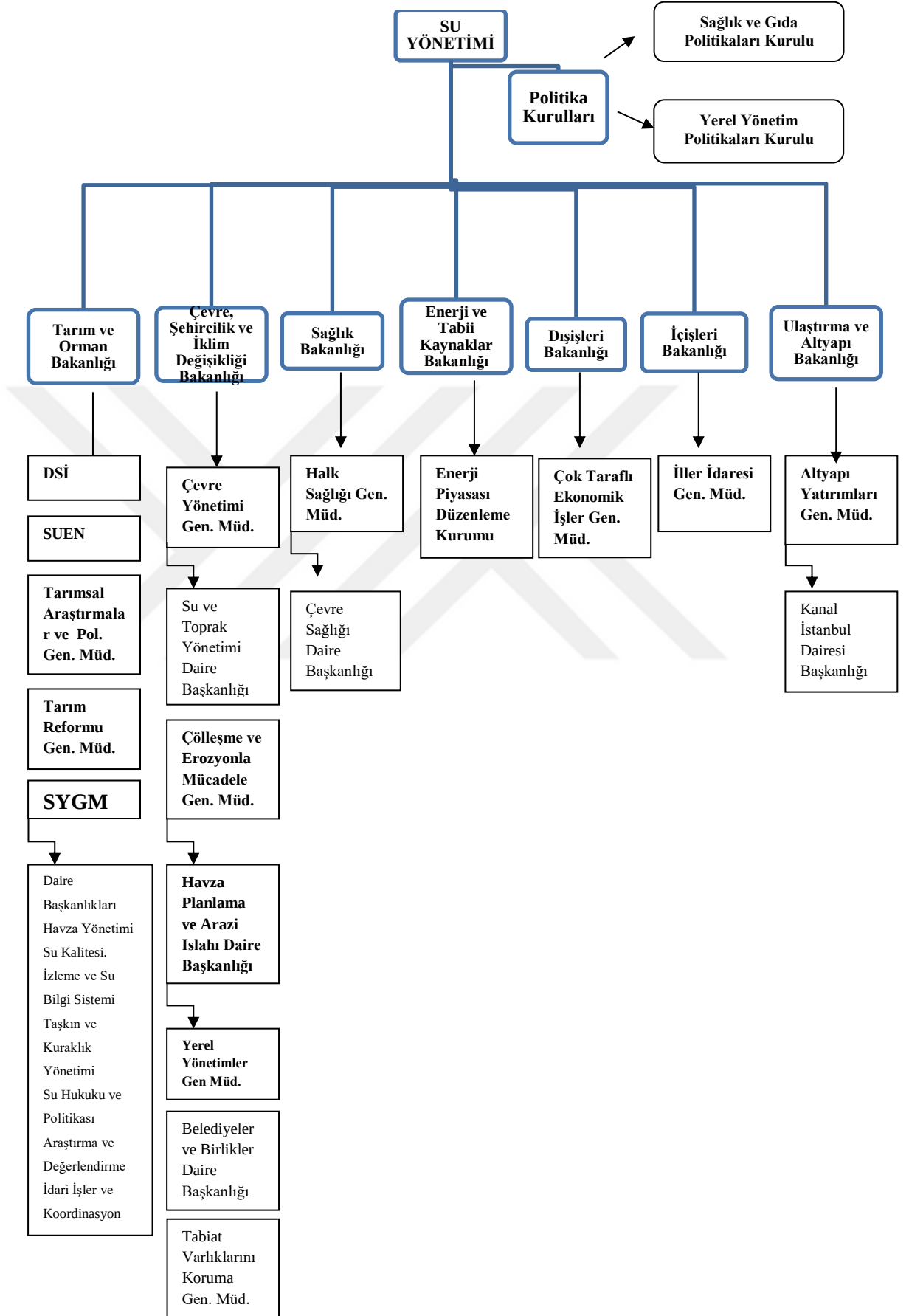
Örneğin Estonya’da 2019’da, Danimarka, Uganda ve Finlandiya’da 2017’de, Tayland’da 2018’de, Kenya’da 2016’da ve Yeni Zelanda’da 2012 yılında su kanunları düzenlenmiştir. Hatta Estonya’da 2023 yılında su kanununda değişiklik yapılmıştır. Suudi Arabistan’da ise su yönetiminden Çevre, Su ve Tarım Bakanlığı sorumludur ve 2020 yılında da su yasasında değişiklik yapılmıştır (FAO, 2023b). Buna karşılık Türkiye’de Orman ve Su İşleri Bakanlığı’nın adı “Tarım ve Orman Bakanlığı” olarak revize edilmiştir. Bakanlığın adından su kavramı çıkarılmıştır.

Günümüzde su yönetiminden sorumlu birden fazla kurum faaliyet göstermektedir. Şekil 15’te Türkiye’de su yönetimi yapılanmasına yer verilmiştir¹⁹. Bakanlıklar su yönetiminde karar mekanizmalarıdır. Cumhurbaşkanlığı Politika Kurullarının araştırma ve görüş bildirme görevlerinin olması danışmanlık hizmetlerinin yürütülmesi ile ilişkilendirilmektedir.

---

¹⁹ 2018 sonrasında oluşturulan yeni idari sistemde Yerel Yönetim Politikaları Kurulu ve Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu’nun su yönetimi ile ilgili doğrudan görevleri bulunmaktadır. Yerel Yönetim Politikaları Kurulunun; “çevre, orman, su ve benzeri alanlarda koruyucu ve geliştirici politika önerileri geliştirmek”, Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulunun ise, “su kaynaklarının etkin kullanılması, su israfının önlenmesine yönelik araştırmalar yaparak politika önerme” görevleri bulunmaktadır (Resmi Gazete, 2018a).

Şekil 15:Türkiye’de Su Yönetimi Yapılanması

Şekil 15'te görüldüğü üzere Türkiye'de su yönetiminde birden fazla kurum sorumludur. Su yönetiminden sorumlu bakanlık Tarım ve Orman Bakanlığı'dır. Ancak Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın da su kaynakları ile ilgili görevleri vardır²⁰. Kurumların birbiri ile bağlantılı olduğu ve net bir görev ayrımı yapılmadığı takdirde görev çakışması, koordinasyon eksikliği ve çok başlılık gibi sorunlar yaşanmaktadır. Kurumların benzer başlıkta daire başkanlıklarının olması mükerrerliğe örnektir. Aynı yetkiye sahip kurumlarda mükerrerlik olabileceği gibi hizmetleri yerine getirmede boşluklarda olabilir. Dolayısıyla bu sorunlar su yönetiminde etkinliği azaltmaktadır. Uzun yıllar dile getirilen su yasası üzerinde bir mutabakata varılamamış ve su yasası hâlâ çıkarılamamıştır. Sorunlar çerçeve bir su yasası çözülebilir. Su yasasının çıkarılmasında yetkili bakanlık tartışması da gündeme gelmektedir. Çünkü su yönetimi kirliliğin önlenmesi bakımından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'yla ilişkilidir. Planlama açısından sorumlu bakanlık ise Tarım ve Orman Bakanlığı olması yönüyle de Tarım ve Orman Bakanlığı ile ilişkilidir.

3.3.1. Tarım ve Orman Bakanlığı

Tarım ve Orman Bakanlığı gerek ilgili kuruluşları gerek bağlı kuruluşları dahilinde su yönetimi alanında söz sahibi kurumların başında gelmektedir. Ulusal düzeyde gerçekleştirilen faaliyet ve organizasyonlarda ana aktördür. Türkiye'de su yönetiminin planlama ve kısmen izleme aşamasındadır. Bakanlığın misyonu incelendiğinde; ekolojik kaynakların kalkınma modeli perspektifiyle etkin, verimli ve sürdürülebilir bir şekilde harekete geçirilip ekolojik, bitkisel ve hayvansal katma değer vasıtasıyla ekonomik güvenliği, gıda arz güvenliğini ve insan sağlığını güvence altına almak şeklinde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde vizyonu ise küresel ölçekte ekolojik kaynak yönetimi temelli bir model oluşturmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022a).

---

²⁰Su politikaları disiplinlerarası bir yaklaşımla yönetilmektedir. Şekil 15'te yer alan diğer bakanlıklar da su kaynakları ile ilgili çeşitli görevlere sahiptir. Örneğin Dışişleri bakanlığı sınıraşan sularla ilgili çalışmaları yürütmektedir. Suların kalitesi ile ilgili çalışmalarda Sağlık Bakanlığı'nın ilgili müdürlükleri görev almaktadır.

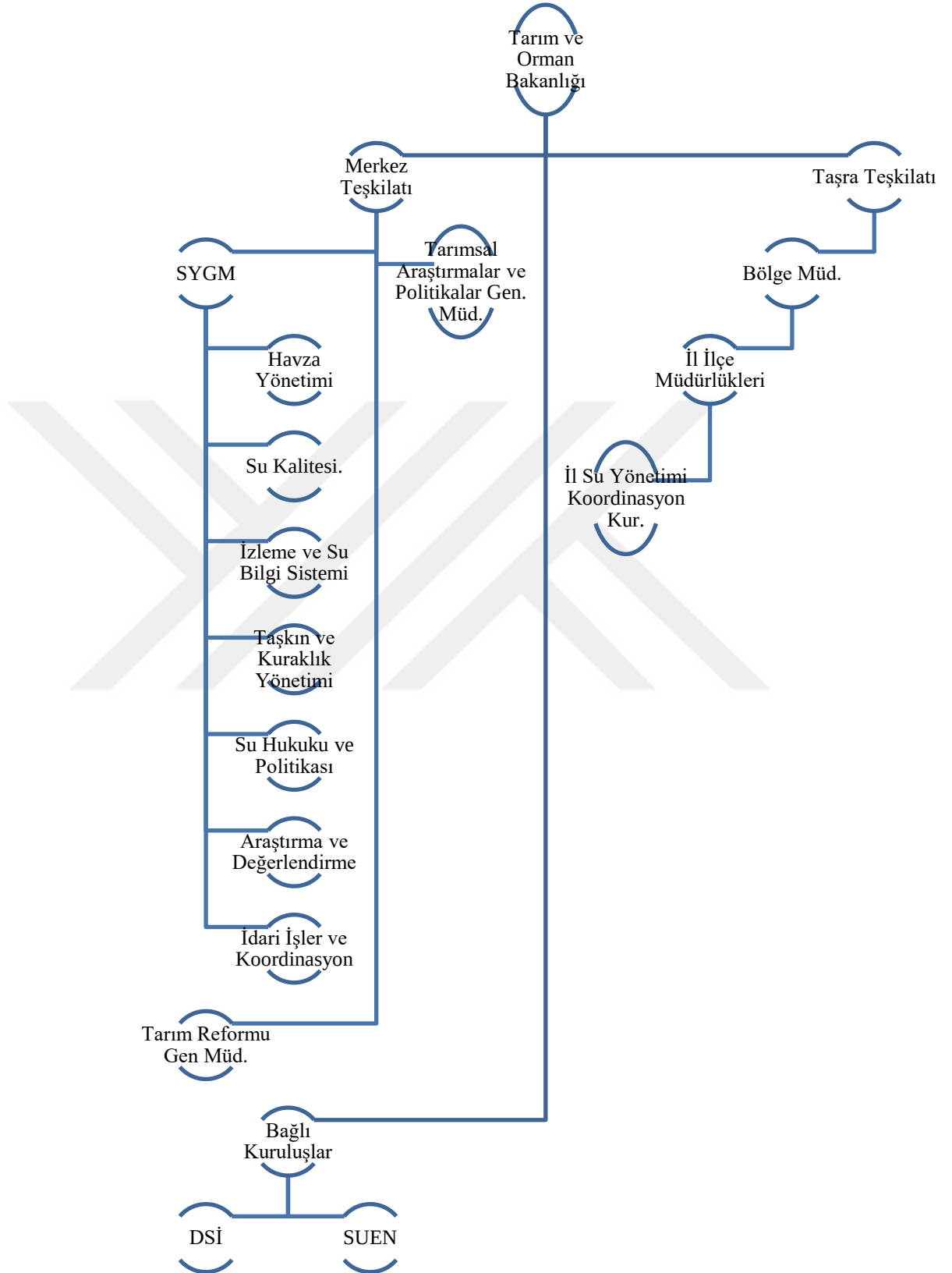
Şekil 16’da bakanlık bünyesinde su yönetiminde görevli kurumlara yer verilmiştir. Bakanlığın merkez birimlerinden olan Su Yönetimi Genel Müdürlüğü (SYGM), Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğü²¹ su yönetiminde görevlendirilmiştir. Taşra teşkilatında su yönetiminden sorumlu birimler bölge müdürlükleri, il ve ilçe müdürlükleri ve illerde su yönetimi koordinasyon kurullarıdır (Resmi Gazete, 2018a; Resmi Gazete, 2019). Su yönetiminden sorumlu bağlı kuruluşlar DSİ ve Türkiye Su Enstitüsü (SUEN)’dir.

---

²¹Tarımsal araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü’nün su ile ilgili “Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve rasyonel kullanımı amacıyla araştırmalar yapmak” görevi vardır. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü’nün ise toprak ve sulama suyu analiz laboratuvarlarının kuruluş esaslarını belirleme su kaynakları ile ilgili analizleri yaparak su sınıflandırması görevi bulunmaktadır (Resmi Gazete, 2018a).

Şekil 16: Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetiminden Sorumlu Birimler Teşkilat Şeması

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

3.3.2. Su Yönetimi Genel Müdürlüğü

SYGM; 2011 yılında kurulmuş, 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile görevleri belirlenmiştir. SYGM; su kaynaklarının korunması, iyileştirilmesi için politikaların belirlenmesine yönelik çalışmalar yapmak ve bu hususa yönelik hukuki olarak uluslararası ve ulusal mevzuatı takip ederek kurumlarla işbirliği yapmakla görevlendirilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2018). Ek olarak bütüncül nehir havza yönetimi ile ilgili mevzuat çalışmalarını yürütmek ve gerekli koordinasyonu sağlamakla görevlidir. İçme ve kullanma suyu arıtma tesislerinin tasarım esaslarını, normlarını ve kriterlerini belirlemek, projeleri onaylamaya yetkili kurum ve kuruluşları tespit etmek, tesisleri işletecek elemanların eğitimlerini temin etmek ve sertifikalarını vermekte yetkilidir (Resmi Gazete, 2018a). Taşkınlarla ilgili strateji ve politikaların belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak ve ilgili mevzuatı ve taşkın yönetim planlarını hazırlamak da bir başka görev alanıdır.

SYGM ve DSİ arasındaki ilişki, kurumların birbirine benzer görevleri yürütürken önceliğin hangi kurumda olacağı, mükerrerlik olması durumunda hangi kurumun yetkili olacağı tartışmalıdır. Görüldüğü üzere benzer görev tanımlamaları yapılmış ancak net bir görev ayrımı çizilmemiştir.

SYGM; AB ile uyum çalışmaları çerçevesinde son yıllarda özellikle nehir havza yönetim planları üzerinde çalışmalara yoğunlaşmaktadır. Havza yönetim planları, eylem planları gibi birçok stratejik belge oluşturulmaktadır. Kurumun su yönetiminde model oluşturmaya yönelik çalışmaları bulunmaktadır. Türkiye'ye özgü model çalışmalarının yapılmasına yönelik 2019 yılında Su Kaynaklarının Sürdürülebilir Yönetimi için Ülkemize Özgü Hidroloji, Su Kalitesi ve Ekolojisi Modelleme Araçlarının Geliştirilmesi Projesi'nin kapanış toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantıya proje ekibinde yer alan akademisyenlerin yanı sıra, çeşitli üniversitelerden öğretim üyeleri, Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Büyükşehir Belediyelerinin Su ve Kanalizasyon

İdareleri ile Türkiye Su Enstitüsünden ilgili personel katılım sağlamıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022b). 2022 yılında HİDROTÜRK Projesinin tanıtımı gerçekleştirilmiştir. Türkiye’ye Uygun Hidrolojik, Su Kalitesi ve Ekolojik Modellerin Geliştirilmesi (HİDROTÜRK) Projesi” kapsamında bir eğitim düzenlenmiştir. SYGM bünyesinde Taşkın ve Kuraklık Yönetim Daire Başkanlığı projelerinin yüklenici firma temsilcileri ve kurum personeli katılmıştır. Yüklenici firma olarak SUMODEL Mühendislik ve Müşavirlik A.Ş. ve Çınar Mühendislik ve Müşavirlik A.Ş. ile İO Çevre Çözümleri Araştırma ve Geliştirme LTD. ŞTİ. katılmıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022c).

Su yönetimi modeli oluşturmak için gerçekleştirilen çalışmalarda konuya teknik açıdan yaklaşıldığı görülmektedir. Bu tespitin en önemli örneği eğitimlerde yüklenici firma olarak mühendislik şirketlerinin yer almasıdır. İdari ve yönetim açısından daha donanımlı kişi, kurum vb katılımı ile daha etkin bir model üretilebilir. Ayrıca çalışmalar 2019 yılında başlamış ve 2023 yılında hâlâ devam etmektedir. I. Su Şurası’nın tamamlanmasının ardından paylaşılan Sonuç Bildirgesi’nde veya Çalışma Gruplarının elde ettikleri Çalışma Belgeleri’nde bahsedilen modele ilişkin detaylı bir açıklama yer almamıştır. Bu husus kurumların süreçte koordinasyon eksikliği yaşadığının önemli göstergelerinden biridir.

Koordinasyon eksikliğinin giderilmesi ve kurumlar arası işbirliğinin güçlendirilmesine yönelik 2023 Kasım ayında Ulusal Su Kurulu kurulmuştur. Tarım ve Orman Bakanlığı başkanlığında oluşturulacak olan Kurul’da; Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı, Dışişleri Bakan Yardımcısı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı, Hazine ve Maliye Bakan Yardımcısı, İçişleri Bakan Yardımcısı, Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı, Milli Eğitim Bakan Yardımcısı, Sağlık Bakan Yardımcısı, Sanayi ve Teknoloji Bakan Yardımcısı, Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanı, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanı, Türkiye İstatistik Kurumu Başkanı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı ile Türkiye Belediyeler Birliği Başkanı’nın yer alacağı belirtilmiştir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023g).

Kurul’un kararlarını ve sekretarya hizmetlerini yürütme görevi SYGM’ye verilmiştir (Resmi Gazete, 2023b). Kurulun temel görevi üst düzey koordinasyon ve

işbirliği sağlamaktır. Ek olarak su yönetiminde politika ve strateji üretmek, sorunların çözümüne yönelik kararlar almak, kaynakları etkin ve verimli kullanımına yönelik kararlar almak gibi görevleri vardır (Resmi Gazete, 2023b).

3.3.3. Devlet Şu İşleri Genel Müdürlüğü

DSİ; 6200 Sayılı Kanun'la 18 Aralık 1953 tarihinde kurulmuş ve 1954 yılında teşkilatlanmıştır. Kuruluş temel itibarıyla su kaynaklarının planlanması, yönetimi, geliştirilmesi ve işletilmesinden sorumludur. (DSİ, 2022a). 2018 yılında yayımlanan 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı, kamu tüzel kişiliğini haiz, özel bütçeli bir genel müdürlük haline getirilmiştir. Kuruluşun görev ve sorumlulukları şu şekildedir (DSİ, 2022a):

- ✓ Taşkın koruma,
- ✓ Sulu ziraati yaygınlaştırma,
- ✓ Hidroelektrik enerji üretme,
- ✓ Büyükşehirlere içme suyu temini,

Bunların yanı sıra belediye teşkilatı olan yerleşim yerlerine de içme suyu temini amaçlarını etkin bir şekilde yerine getirebilmek için yukarıda sıralanan dört amaca hizmet etmesi bakımından ortak nokta olan baraj yapım çalışmaları konusunda öncelikli faaliyetlerine devam etmektedir (DSİ, 2022a). Görüldüğü üzere hidroelektrik enerji merkezli odaklar ve baraj yapım çalışmaları ön plandadır. Türkiye'de su yönetiminin ve kaynak değerlendirilmesinin kalkınmacı idare bakış açısından (geçmişteki topyekun kalkınma anlayışından) enerji üretimi merkezli iktisadi büyümeye dayalı bir anlayışa doğru geçildiğini göstermesi açısından da önemlidir (Duran, 2010:110).

Yapısal reformların sonucu çoğu kurumda olduğu gibi DSİ de revize edilmiştir. Türkiye'de 2002 yılından sonra yerleşme reformları hız kazanmıştır. Bu dönemde büyükşehir belediyelerinin ilçe belediyeleri üzerinde denetim yetkisinin genişlemesi yerelde merkezileşme tartışmalarına zemin hazırlamıştır. İl mülki sınırları ile büyükşehir belediye sınırlarının aynılaştırılması bütüncül bir yaklaşımı merkezileşmeye gidildiğinin bariz örneğidir (Belli ve Aydın, 2017: 409). Bu açıdan merkezi idare kurumlarında denetim vb. yetkilerin arttırılması gerekmektedir.

Yeniden düzenleme ile su ve kanalizasyon idarelerinin görev ve yetkileri arasında bulunan “içme su ve kanalizasyon projelerini tetkik, tasdik ve murakabe etmek” görevi DSİ’ye verilmiştir (Resmi Gazete, 2018b). Benzer şekilde su tahsisleri yapmak görevi ile ilgili olarak da Su Tahsisleri Hakkında Yönetmelik çıkarılarak DSİ’ye söz konusu tahsislerin amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının tespitine ilişkin çeşitli denetim ve yaptırım uygulama yetkisi de verilmiştir (Alıcı, 2020: 261).

DSİ; uluslararası alanda gerçekleştirilen işbirliklerinin tarafı olmaktadır. Küresel ölçekte suyun ticarileştirilmesinde destekçi ana kuruluşlardan DB ile işbirliği çerçevesinde önemli projelerin uygulayıcısıdır. Bahsedilen projelerden biri “Türkiye’nin Sulama Altyapısı DB Finansmanı ile Modernize Edilmesi” projesidir. Türkiye’nin Sulama Modernizasyon Projesi için 252 milyon Amerikan Doları (\$) tutarında kredi ve 2 milyon \$ tutarında Küresel Çevre Fonu hibesi onaylanmıştır. Projenin amacı, sulama altyapısının rehabilite edilmesi ve modern sulama hizmetlerinin iyileştirilmesi, çiftçilerin suya erişimini artırarak Sulama Birliklerinin kapasitelerini güçlendirmektir. DB Türkiye Ülke Direktörü Vekili Mariam Sherman proje ile ilgili olarak “Türkiye’de tarım sektörü nüfusun yaklaşık yüzde 21’ini istihdam etmekte ve kırsal işgücünün yüzde 60’ını oluşturmaktadır. Sulamanın yağmur suyuna dayalı tarıma göre üretkenliği ortalama üç kat arttırdığı düşünüldüğünde, sulama sistemleri yoluyla suya erişimin artırılması kırsal bölgelerde yaşayan yoksul insanların gelir seviyelerini yükseltecektir”, ifadelerini kullanılmıştır. Proje Hazine ve Maliye Bakanlığı öncülüğünde yürütülecektir ve DSİ uygulayıcı kurumdur (The World Bank, 2022). DSİ ise projenin amacını; ekonomik büyümeye katkı sağlama, gelişmiş su yönetimi uygulamalarının benimsenmesi, sulamada yenilenebilir enerji kullanımının artırılmasına ilişkin yenilikçi pilot uygulamaları arttıracığı çerçevesinde açıklamıştır (DSİ, 2022b).

3.3.4. Türkiye Su Enstitüsü

SUEN; 2011 yılında 658 Sayılı Türkiye Su Enstitüsü’nün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuş olup 2018 itibarıyla 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde teşkilat yapısı ve görevleri yeniden

düzenlenerek Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı olarak hizmetlerine devam etmektedir (SUEN, 2022). Kurumun başkanı da dahil olmak üzere, başkan yardımcısı, koordinatör, uzman, proje elemanı, yardımcı proje elemanı, diğer kamu kurumlarından görevlendirilenler ve destek personeli ile birlikte 28 personeli bulunmaktadır. SUEN' in başlıca görevleri "su ile ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşların çalışma, bilgi üretimi ve istatistik faaliyetleri ile diğer dış gelişmeleri takip etmek, ulusal ve uluslararası su sektörünün işbirliği içinde çalışması için gerekli faaliyetleri yürütmek, çalışmalarıyla ulusal ve uluslararası su sektöründe temayüz etmiş kurum ve kişiler ile gerektiğinde projelerde beraber çalışmak, sürdürülebilir su politikalarının geliştirilmesi ve küresel su meselelerinin çözülmesi yönünde stratejiler üretilmesi için gerekli imkân ve araçların geliştirilmesine katkı sağlamak, ulusal ve uluslararası su politikaları geliştirmek amacıyla bilimsel araştırmalar yapmaktır (Kalkınma Bakanlığı, 2014a). Bahsedilen görevler yerine getirilirken bu kapsamdaki faaliyetlerin desteklenmesi ve uluslararası forum, konferans, toplantı, seminer, sempozyum ve benzeri faaliyetlere katkıda bulunulması, ulusal ve uluslararası düzeyde eğitim programları düzenlenmesi, yabancı kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması da gözetilmelidir (Kalkınma Bakanlığı, 2014a). SUEN; su yönetiminde eğitim, karar alıcılara danışmanlık yapma, strateji geliştirme ve kurumsal kapasiteyi güçlendirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.

3.3.5. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı; 2021 yılında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı adını almıştır (Resmi Gazete, 2021). Bakanlığın teşkilat birimleri içinde su hizmetleri ve politikaları ile ilişkilendirilebilen iki birimi bulunmaktadır. Bunlar Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü²²'nin görev ve yetkileri bulunmaktadır.

---

²²Bakanlık bünyesinde dolaylı olarak su yönetimi konusunda yetkili diğer birim Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'dür. Sulak alanlar ve benzeri koruma statüsü bulunan diğer alanların tescil, onay ve ilanına dair usul ve esasları belirlemek ve bu alanların sınırlarını tescil etmek görevinin bulunması dolaylı olarak su yönetimi ile ilişkilendirilebilir.

Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün temel görevi “Yeraltı ve yerüstü sularının, denizlerin ve toprağın korunması, kirliliğin önlenmesi veya bertaraf edilmesi maksadıyla kirletici unsurlar ile kirliliğin giderilmesi ve kontrolüne ilişkin usul ve esasları tespit etmek ve uygulamayı sağlamak, acil müdahale planları yapmak ve yaptırmak, çevrenin korunması maksadıyla uygun teknolojileri belirlemek ve bu maksatla kurulacak tesislerin vasıflarını tespit etmek ve bu çerçevede gerekli tedbirleri almak ve aldırarak şeklinde tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2018a).

Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü'nün görevi “Çölleşme ve erozyonla mücadele amacıyla su havzalarının geliştirilmesine yönelik ulusal ve bölgesel düzeyde planlama yapmak, politika ve stratejiler belirlemek” şeklinde düzenlenmiştir (Resmi Gazete, 2018a). Bu maddeye ek olarak kuruluşun “görev alanına giren konularda ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ile kararların ulusal düzeyde uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak” şeklinde de bir görevi bulunmaktadır. Tartışma yaratan sorun ise su havzaları ile ilgili bir sözleşme olduğu takdirde söz hakkına sahip olan kurum Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın bir birimi mi yoksa Tarım ve Orman Bakanlığı'nın ilgili birim müdürlükleri mi olacaktır sorunsalıdır.

3.4. GÜNDEM: SU KAYNAKLARININ KORUNMASI

Su canlı ve cansız tüm varlıklar için kısaca yaşamın devamı için vazgeçilemezdir ve ikamesi yoktur. Aynı zamanda alternatifi de olmayan bu doğal kaynak çok etkin politikalarla korunmalı ve yönetilmelidir. Hızla artan dünya nüfusuna suya olan talebi arttırmakta ve buna karşılık su kaynakları da giderek azalmaktadır. Birçok uzman, bilim insanı, küresel ve yerel ölçekteki organizasyonlar konuya dikkat çekmektedir. Örneğin 30.09.2021 tarihli bir gazete haberine göre, DB Türkiye’de su yönetimine ilişkin şu ifadelerle yer vermiştir:

Banka, Tarım ve Orman Bakanlığıyla su güvenliği gündemi hakkında üst düzey sektörler arası görüş alışverişini desteklemek ve su güvenliğini artırmak amacıyla "Türkiye’de Su Kıtlığı" konulu çevrim içi seminer düzenledi. Seminer, Türkiye’de su kıtlığı, iklim etkilerine karşı dayanıklılık ve kırsal ekonominin yeniden canlandırılması konularında paydaşlarla diyalog sürecinin yürütülmesi hedefiyle gerçekleştirilmesi planlanan birçok çevrim içi seminerin de ilkinin oluşturdur. DB Sürdürülebilir Kalkınma Bölge Direktörü Steven Schonberger de

"Banka, Türkiye'yi bu gibi etkinlikler yoluyla su güvenliği sonuçlarını iyileştirmek için sadece ulusal ölçekte değil aynı zamanda küresel düzeyde su sektöründeki kanıta dayalı bilgi ve diyaloga önemli ölçüde katkıda bulunabilecek bir lider olarak görmektedir .(Milliyet, 2021).

3.4.1. Cumhuriyet Tarihinde Bir İlk: I. Su Şurası

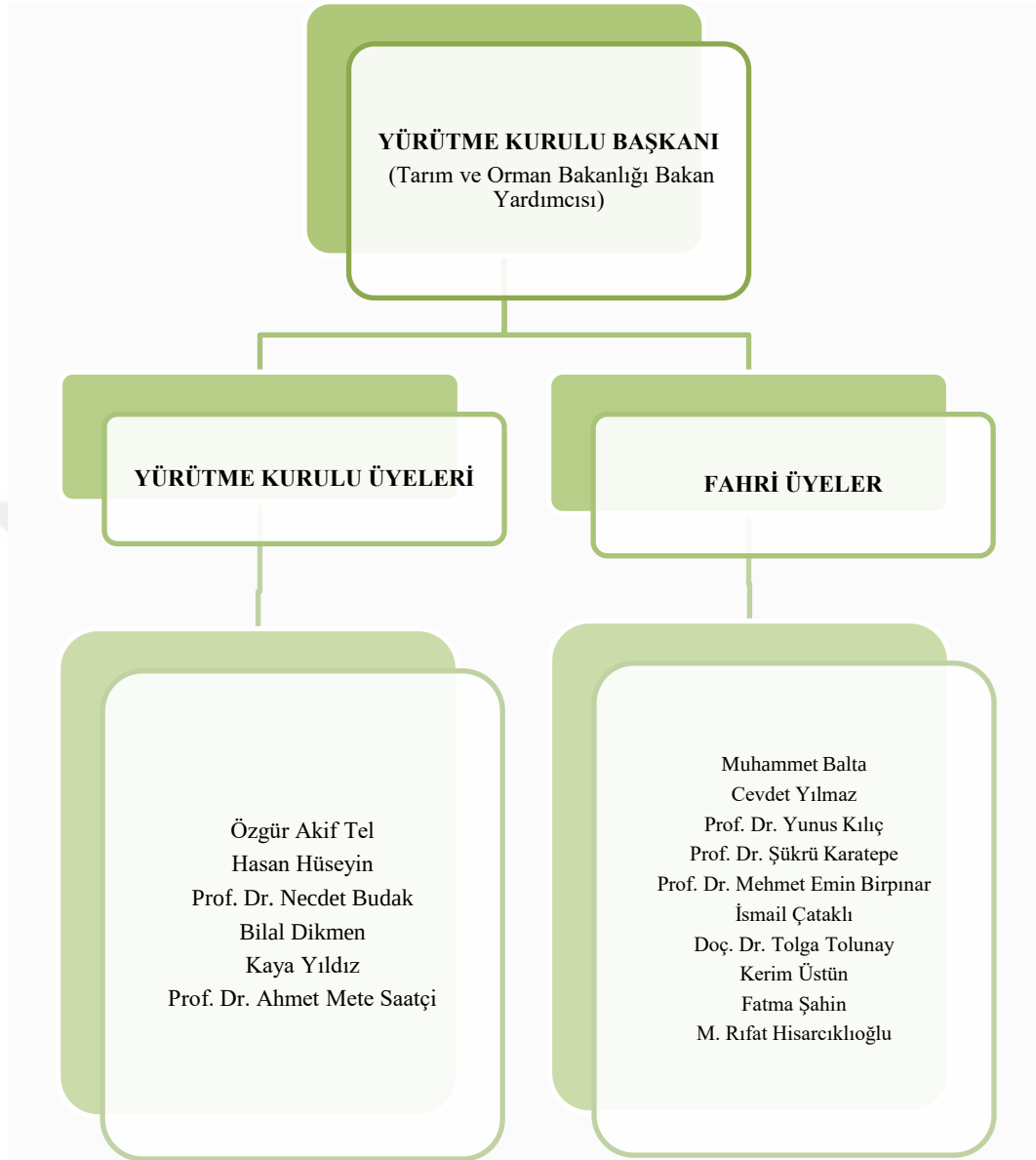
I. Su Şurası; 29 Mart 2021 tarihinde Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın himayesinde Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi'nde I. Su Şurası Lansmanı ile başlatılmıştır. Sürecin oluşmasında 17 Mayıs 2019 tarihinde yayımlanan Tarım Şurası Yönetmeliği esas teşkil etmiştir. Çünkü yönetmelik Tarım ve Orman Bakanlığı'nın kısa, orta ve uzun dönemdeki su politikalarının belirlenmesi açısından rehber niteliğindedir. I. Su Şurası 21 Ekim 2021 tarihinde Sonuç Bildirgesinin yayınlanması ile tamamlanmıştır. Şura kapsamında 11 çalışma grubu yer almıştır. Bu çalışma grupları kendi uzmanlık alanlarına göre farklı paydaşların katılımı ile çalışmalarını tamamlamış ve her biri sürecin sonunda çalışma belgelerini oluşturmuştur. Çalışma gruplarında Tarım ve Orman Bakanlığı ile beraber 56 farklı üniversiteden katılan yaklaşık 30 akademisyen, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından, 33 ulusal sivil toplum kuruluşundan, büyükşehir belediyelerinden, su ve kanalizasyon idarelerinde temsilciler katılmıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023c). Dönemin Tarım ve Orman Bakanı Bekir Pakdemirli ise Su Şurası'na ilişkin mesajında şu ifadelerle yer vermiştir:

"...Dünyanın yarı-kurak bir bölgesinde bulunan ülkemizde, kişi başına düşen yıllık kullanılabilir su miktarı 1.340 metreküp olup nüfus artışı ve sanayileşme hızı göz önüne alındığında, 2040 yılında bu miktarın yıllık 1.116 m³e kadar düşeceği öngörülmektedir. Bu verilere göre, ülkemiz günümüz itibarıyla su fakiri olmamasına rağmen Su Stresi altında bir ülkedir... Ülkemizin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmesi maksadıyla suyun bir ekonomik girdi olarak değerlendirileceği projelerle birlikte suyun gücü milletle buluşuyor diyebiliriz... İklim değişikliği ve kuraklık nedenleriyle suyun değerini çok daha fazla hissettiğimiz bir dönemden geçiyoruz. Bu süreç suyun kıymetini gözler önüne serdiğinden suya dair her konunun ilgili bütün taraflarla müzakere edilerek, su kaynaklarını daha verimli kullanabilmek amacıyla yapılması gereken faaliyetler belirlenecektir. Bu faaliyetlerin tüm paydaşlarla birlikte katılımcı bir anlayışla belirlenmesinde Birinci Su Şurası'nın çok büyük katkısı olacağını düşünüyorum... Birinci Su Şurasındaki temel amacımız; kısa, orta ve uzun dönem su ile ilgili stratejiler belirlemektir. Bu stratejiler doğrultusunda çiftçilerimizden akademisyenlerimize, sivil toplum kuruluşlarından bürokratlarımıza kadar su ile ilgili tüm paydaşlarımız ile birlikte su yönetim politikası belirlenmesi amaçlanmaktadır" (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023d).

Mesajda yer alan “lkemizin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmesi maksadıyla suyun bir ekonomik girdi olarak değeriendirileceği projelerle birlikte suyun gücü milletle buluşacak” ifadesinden de anlaşılacağı üzere uluslararası kuruluşlarından da desteklediği şekliyle su, bu tarihten itibaren de bir meta olarak görülmeye devam edilecek ve ticarileştirilmesi noktasındaki projeler hız kazanacaktır. Dolayısıyla su hizmetlerinin özelleştirilmesi uygulamalarından, suyun fiyatlandırılmasından kamuya doğru bir geri dönüş olmayacağı çıkarılmaktadır. Şekil 17’de I. Su Şurası teşkilat yapısına ait bir organizasyon şeması yer almaktadır.

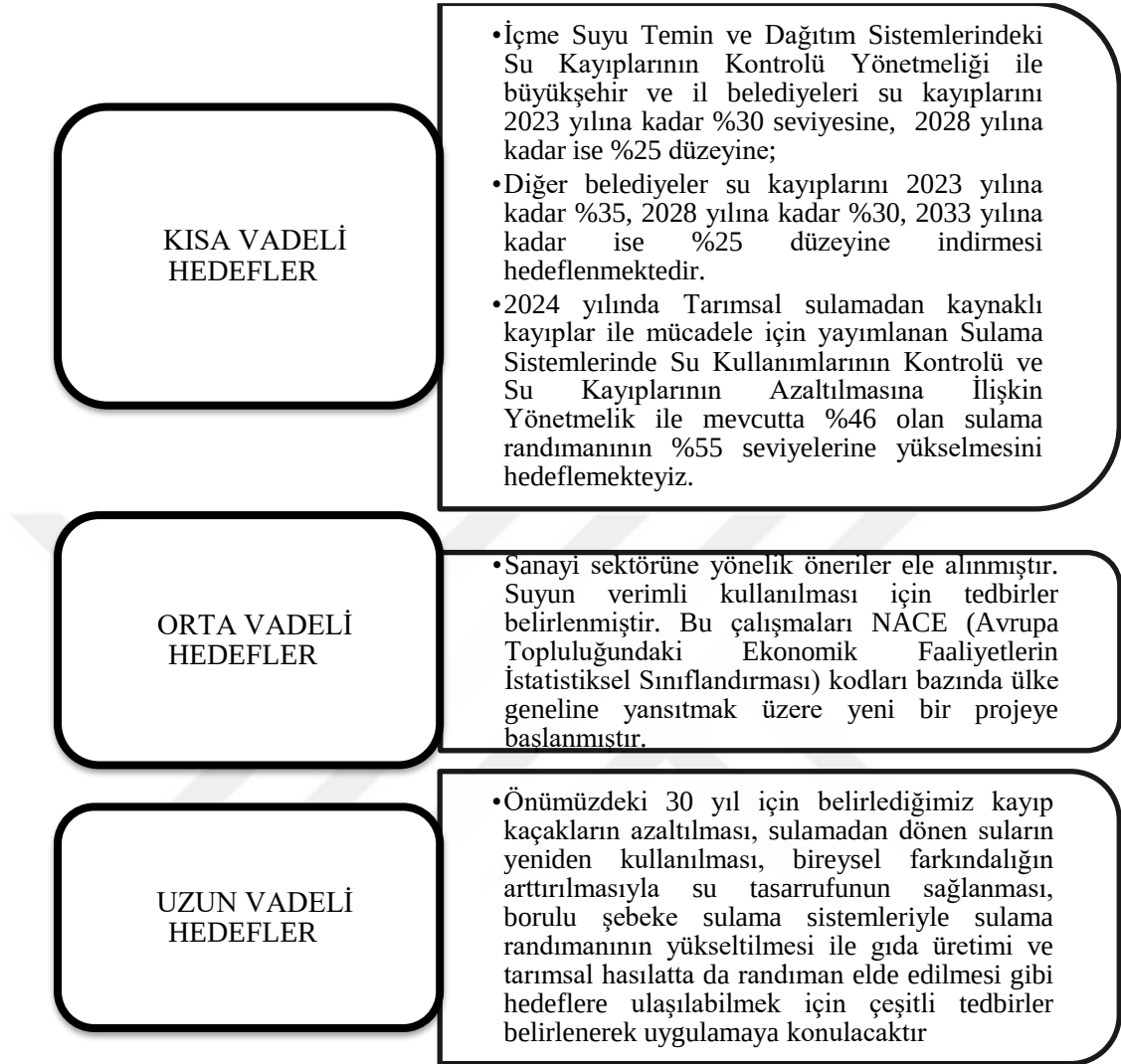
Şekil 17:I. Su Şurası Yürütme Kurulu Organizasyon Şeması

Kaynak: <https://susurasi.tarimormman.gov.tr/adresinden> yararlanılarak araştırmacı tarafından şemalaştırılmıştır.

Şekil 17’de; 2019 yılında oluşturulan kurullarda yer alan isimler 2023 yılı itibariyle hiçbir değişikliğe uğramamıştır, güncelliğini korumaktadır. I. Su Şurası kısa, orta ve uzun vadede önemli hedefler ortaya koymuştur. Temel hedef; su ile ilgisi olan tüm paydaşların da katkısı ile ortak bir su yönetimi politikası oluşturmaktır. Bu doğrultuda oluşturulan kısa, orta ve uzun vadeli hedefler Şekil 18’de gösterilmiştir.

Şekil 18:I. Su Şurası'nın Hedefleri

Kaynak: <https://susurasi.tarimorman.gov.tr/adresinden> yararlanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Şekil 18’de görüldüğü üzere I. Su Şurası hedefleri kısa, orta ve uzun vadede planlanmıştır. Türkiye’de mevcut su politikaları ve işleyiş göz önünde bulundurulduğunda uzun vadeli hedefler dikkat çekmektedir. Uzun vadeli hedefler başlığında bireysel farkındalığın artırılması ve su tasarrufuna ilişkin maddelerin yer alması tartışmalıdır. Çünkü etkin bir su yönetimi modelinin benimsenmesi için bireysel farkındalık ve bilinç oluşturma en temel hedeftir. Politikaların işlevselliği noktasında ise denetim önemlidir. Hedefler koyulurken denetim mekanizmalarına yer verilmemiştir. Dolayısıyla kısa ve uzun vadede belirlenen hedeflerin sonuca ulaşp

ulaşmadığını denetleyecek mekanizmalar bilinmemektedir. Belirlenen amaçların hızla sonuçlanması açısından çerçeve bir Su Kanunu'nun oluşturulması gerekmektedir. I. Su Şurası'nın tamamlanmasının ardından Su Kanununa ilişkin fikirler yinelenmiştir.

Bütün bu çalışmaların yanı sıra, hedeflere daha hızlı ulaşabilmek, su yönetimindeki yetki çatışmalarını önlemek, daha bütüncül ve sürdürülebilir bir su yönetimi için Su Kanunu taslağı hazırlanmış ve meclise sunulmuştur. Bu taslak ile su yönetimindeki çok başlılığın önüne geçilecek, havza bazında su yönetimi gerçekleştirilecek, havza esaslı su tahsisleri yapılacak, su kaynaklarının kullanılmasında öncelikler belirlenmiş olacak, suyun miktar ve kalite olarak yönetimi sağlanacak, su yönetimine paydaşların katılımı sağlanacak, mevzuat çakışması ve boşluklar giderilecektir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022).

1990'lı yılların sonundan itibaren çeşitli politika belgelerinde, siyasi söylemlerde yer alan “yasalaşamayan” Su Kanunu burada da yer almıştır. Ancak bu hedefin kısa, orta veya uzun vadeli mi olduğunu süreç gösterecektir.

3.4.2. I. Su Şurası'na İlişkin Değerlendirme

I. Su Şurası'nın mevcut durumu belirleyebilmesi ve ortak su yönetiminin oluşturulmasında yol gösterici olabilmesi için 11 çalışma grubu kendi uzmanlık alanlarında faaliyette bulunmuştur. I. Su Şurası çalışma grupları; Su Verimliliği Çalışma Grubu, Su Hukuku ve Politikası Çalışma Grubu, Tarımsal Sulama Çalışma Grubu, Suyun Havza Ölçeğinde Yönetimi Çalışma Grubu, Su Güvenliği ve Atık Su Hizmetleri Çalışma Grubu, Su Kaynaklarının Kalite ve Miktar Olarak Korunması ve İzlenmesi Çalışma Grubu, İklim Değişikliğinin Su Kaynaklarına Etkisi ve Uyum Çalışma Grubu, Su Kaynaklarının Yönetiminde Karar Destek Sistemleri Çalışma Grubu, Su Kaynaklarının Geliştirilmesi Çalışma Grubu, Depolamalı Tesisler (Yer Altı ve Yer Üstü Barajları, Göletler) Çalışma Grubu, Su Orman ve Meteoroloji Çalışma Grubu'ndan oluşmaktadır. Sürecin sonunda gruplara ait çalışma belgeleri yayınlanmıştır. Bu belgeler mevcut durum analizi yapılması, çeşitli önerileri içermesi açısından önemli bir yol göstericidir. Etkin bir su yönetimi için politikalar üretilmesine ilişkin Su Hukuku ve Politikası Çalışma Grubu ve çıktıları detaylandırılmıştır. 113 üyeden oluşmuş ve bu üyelerin katkılarıyla çalışmalarını tamamlamıştır.

- Su Yönetimi Genel Müdürlüğü,
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü,
- Türkiye Su Enstitüsü,
- Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü,
- Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü,
- Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü,
- Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı,
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü,
- Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü,
- Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü,
- İller Bankası Anonim Şirketi,
- Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü,
- Sınırtaşan Sular Dairesi,
- Bazı Mühendislik ve Müşavirlik Anonim Şirketleri,
- Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK),
- Üniversiteler,
- Çevre Kuruluşları Dayanışma Derneği (ÇEKUD),
- Çevre Vakfı,
- Su Elçileri Derneği,
- Su Politikaları Derneği,
- Türk Dünyası Mühendis ve Mimarlar Birliği,
- Mimar Mühendisler Grubu,
- TEMA,
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği,
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü,
- Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü,
- Meşrubatçılar Derneği,
- Tarımsal Kalkınma Vakfı.

Kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, üniversitelerin katılmasının yanı sıra dikkat çeken husus yerel yönetimlerin yer almamasıdır. Ayrıca üyelerin çoğunluğunu merkezi idare kurumları (bakanlıkların genel müdürlüğü) oluşturmaktadır. Bu da

oluşturulan su yönetimi modelinin merkezi idareye dayalı bir yapılanma olması noktasındaki eleştirileri doğurmaktadır. Su Hukuku ve Politikası Çalışma Grubu'nun üzerinde durduğu iki önemli nokta vardır. Bunlardan ilki mevcut sorunların çözümünde en önemli adım olan Taslak Su Kanununun revize edilmesi ve farklı boyutları ile ele alınması diğeri ise su yönetiminde yaşanan darboğazlardan oluşmaktadır. Türkiye'de su yönetiminin gerek idari gerek hukuki açıdan çok parçalı bir yapıda olduğu görülmektedir. Su mevzuatı ile ilgili ise çok sayıda birincil ve ikincil düzenlemeler yer almasına karşın su kaynaklarının korunması, yönetimi noktasında günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte çerçeve bir su yasası bulunmamaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021). Su Hukuku ve Politikası Çalışma Belgesi'nde daha önceki Şuralarda su ile ilgili alınan kararlara da yer verilmiştir. Örneğin, 2017 yılında gerçekleştirilen 2. Ormancılık ve Su Şurası'nda hukuki ve idari alt yapının oluşturularak Su Kanunu'nun çıkması yasalaşmasına ilişkin alınan kararlar mevcuttur. Benzer şekilde 2019 yılında gerçekleştirilen Tarım ve Orman Şurası'nda da AB ile uyum kapsamında Su Çerçeve Direktifi ile entegre edilerek hazırlanan Su Kanunu Taslağı'nın yasalaşmasına yönelik çalışmaların hızlandırılacağı maddesi yer almıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021). Su Kanunu eksikliğine dayanarak Türk Su Yönetimi Darboğazları belirlenmiştir. Darboğazlar; su yönetiminde birbirinde farklı görevlere sahip ve bağımsız kurumlar arasında etkin bir koordinasyon sağlanamadığı, su yönetiminde çok başlılık sorunudur (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021).

Tablo 8'de Su Hukuku ve Politikası Çalışma Grubu'nun stratejilerine yer verilmiştir. Kısa, orta ve uzun vadede gerçekleşmesi planlanan politikalara yer verilmiştir.

Tablo 8: Su Hukuku ve Politikası Çalışma Grubuna Ait Uygulanacak Stratejiler/Politikalar

Uygulanacak Stratejiler/ Politikalar	Eylemin Adı	Sorumlu Birim	İşbirliği Yapılacak Kurum ve Kuruluşlar	Kısa Vade	Orta Vade	Uzun Vade
				2022 – 2023	2022 – 2026	2022 – 2032
Su yönetiminde parçalı yapının ortadan kaldırılması ve mevcut hukuki yapıdaki boşlukların giderilmesi	Parçalı bir yapıda olan mer'î mevzuat yapısının tüm politik enstrümanların bütüncül olarak ele alınmasına ek olarak yetki karmaşasını ortadan kaldırmak ve mevcut hukuki yapıdaki boşlukları gidermek amacı ile Taslak Su Kanunu'nun hazırlanması	TOB(SYGM)	ÇŞB, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, STK lar ile ilgili diğer Bakanlıklar ve kurum/kuruluşlar	✓		
	Su yönetiminde yetki karmaşası düzeltilerek, kurumlar arası işbirliğinin ve koordinasyonun artırılması	Bakanlıklar, Belediyeler, İlgili Kurum/Kuruluşlar		✓	✓	✓
	Su yönetimde iyi çizilmiş görev tanımları ile kamu kurumlarının verimliliğinin artırılması	Bakanlıklar, Belediyeler, İlgili Kurum/Kuruluşlar		✓	✓	✓

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021.

Tablo 8’de su kanununun yasalaşması kısa vadeli bir hedef olarak ifade edilmektedir. 2023 yılında yasa hâlâ çıkarılamamış ve konu ile ilgili bir açıklama yapılmamıştır. Su kanununun yasalaşmasından sadece bir bakanlık ve genel müdürlük sorumlu tutulmuştur. İşbirliği yapılacak kurumlar belirtilse de su kanunu taslağını hazırlayacak ve nihai kararı vererek son halini oluşturacak olan birim Tarım ve Orman Bakanlığı’dır. Eylemin adı başlığı altında yer alan maddeler merkezi idarenin su yönetiminde etkinliği engelleyen unsurların bilincinde olduğunun ispatıdır.

Kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik tüm çözüm önerilerini içeren bir yol haritası hazırlanmıştır. 29 Mart 2021’de I. Su Şurası Lansmanı ile başlayan süreç 21 Ekim 2021 tarihinde Sonuç Bildirgesi’nin de yayımlanması ile son bulmuştur (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022). 21 Ekim tarihinde kapsamlı bir bildirge hazırlanmış ve kamuoyuyla paylaşılmıştır. I. Su Şurası Sonuç Bildirgesi çalışma gruplarının elde ettiği veriler ışığında kapsayıcı bir yaklaşımla, üzerinde çalışılan tüm alanları ele alarak genel bir analiz ve yol haritası

ortaya koymuştur. 28 maddeden oluşan Sonuç Bildirgesi'nde önceki yıllarda politika belgelerinde yer alan sorunlar ve mler yinelenmiştir.

1. Sürdürülebilirlik,
2. Verimlilik,
3. Etkinlik,
4. Katılımcılık,
5. Planlama,
6. Koordinasyon
7. Eēitim,
8. Suya erişimde adil/sosyal adalet,
9. Su Kanunu,
10. Özelleştirmeler,
11. Ulusal Su Bilgi Sistemi

Sonuç Bildirgesi'nde yer alan maddeler 11 tema çerçevesinde şekillendirilmiştir. Özellikle sulama projelerinde özel sektörü de içine alan yeni finansman modelleri oluřturulacaēı, su yönetiminde özel sektör iřbirliēine vurgu yapıldıēının göstergesidir. Bildirgede en önemli eksikliklerden biri izleme/denetim mekanizmalarına yer verilmemesidir. Hedefler koyulduktan sonra sürecin takibini yapacak olan mercilerin üzerinde durulmamıştır. Mevzuat düzenlemelerinin yapılarak parçalı yapının giderileceēı bildirge dahil birçok belgede yer almıştır. Ancak hiçbir politika belgesinde geline aşama, aksaklık yaşanan hususlar ve gerekçeler yer almamıştır. Düzenleyici kurumların eksikliēi sebebiyle sonuçlardan ders ıkaramamak, izleme ve denetim mekanizmalarının eksikliēini göstermektedir.

Sonuç Bildirgesi'nde de vurgulandıēı üzere su yönetiminde merkezi idare, katılımcılık çerçevesinde özel sektörün iřbirliēine açıktır. Su yönetiminde özel sektörün sadece su tesislerinde işletme olarak deēil eēitim, bilinçlendirme ve medyayı kullanma konusunda girişimlerinin başlaması neoliberal politikaların yansımalarından biridir.

3.4.3. Su Verimliliği Seferberliği

2023 yılının Ocak ayında Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından “Su Verimliliği Seferberliği” başlatılmıştır. 31 Ocak 2023 tarihinde gerçekleştirilen ilk toplantıya belediyeler, sanayi ve tarım sektörü temsilcileri katılmıştır. Su kaynaklarındaki azalmaya önemle dikkat çekilmekte ve hedefler koyulmaktadır. Ek olarak Tarım ve Orman Bakanlığı, tüm bakanlıklarda Su Verimliliği Birimi kurulmasını vurgulamaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023e). Yerel düzeyde çeşitli eğitimler ve toplantılar yapılmıştır. Çalışmaların en önemli çıktısı ise Değişen İklim Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2033)’dır. Bakanlık başlatılan seferberlikte “azalt-yeniden kullan-değiştir” ilkelerini vurgulamaktadır. Medyada yer alan çeşitli broşür ve afişler ile halkın bilinçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Medyanın daha aktif kullanılacağı öngörülmektedir.

Su verimliliği seferberliği için bir eylem planı oluşturulmuştur. Su ve kadın buluşmaları, kadın su meclisleri, su röportajları, gençlik su meclisi ve çocuk su meclisi kurulmasına yönelik çalışmalar yapılması vurgulanmaktadır. Eylem Planı’nda Diyanet İşleri Başkanlığı ile camilerde bilinçlendirme vb ile ilgili işbirliği yapılması vurgulanmıştır. Daha önceki plan ve çalışmalarda Diyanet İşleri Başkanlığı sektörün paydaşı olarak yer almamaktadır. Farklı yaklaşımların ortaya çıkmaya başladığını göstermektedir. Su kayıplarının önlenmesine yönelik kardeş belediye uygulamalarına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Fikir alışverişi ve tecrübelerin paylaşılması noktasındaki çalışmaların izleme ve denetiminden SYGM sorumludur. (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023f). İzleme ve denetim mekanizması olarak ilk kez SYGM belirtilmiştir.

Kısa, orta ve uzun vadeli hedefler oluşturulmuştur. Kısa vadede (2023 ilk yarısı) ; belgesellerin yayınlanması, belediye ve okulların su işbirliği, su ve kadın buluşmalarının gerçekleştirilmesi, sektörel dokümanların yayınlanması ve su verimliliği için finansal araçların oluşturulması hedeflenmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023f). 2023 yılının ilk yarısı bittiğinde SYGM’ de hedeflerin son durumuna ilişkin bir denetim çalışması görülmemektedir. En büyük eksikliklerden biri izleme faaliyetinin olmamasıdır. Dolayısıyla hedeflerin gerçekleşmesinde hangi

aşamada tıkanıklık yaşandığı bilinmemekte ve paylaşılmamaktadır. Su yasasının ivedilikle çıkarılacağı tartışmaları sıklıkla gündeme gelmekteyken kısa vadede bu hedef yer almamaktadır. Orta vadede (2023-2024); su kanunu hazırlanması, su verimliliği mevzuatının oluşturulması, su fonu oluşturulması ve su ajansı kurulması hedeflenmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023f). Uzun vadede (2024 sonrası); su tarifesine ilişkin mevzuatın hazırlanması, danışma hattı oluşturulması, belediye ve sanayi sektöründe su verimliliği birimlerinin kurulması amaçlanmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023f). I. Su Şurası 2021 yılında tamamlandığında kısa vadede (2021-2022) su kanunun hazırlanacağı hedefi yer almaktayken 2023 yılında Su Verimliliği Seferberliği eylem planında bu hedefin gerçekleştirilmediği görülmektedir. Dolayısıyla kurum içinde iki farklı organizasyon birbiriyle çelişmektedir. Koordinasyon eksikliği bakanlıklar arasında olduğu gibi bakanlığın kurumları arasında da vardır. Ayrıca mükerrerlik sadece kurumlar arası değil kurumların çalışmalarında da görülmektedir.

3.4.4. Dünyada Bir İlk: “SU ENDEKSİ”

Özel şirketler su hizmetlerinde doğrudan ve dolaylı olarak taraf olabilmektedir. Doğrudan hizmetlerin gördürülmesinde başat aktör olabileceği gibi Özel bir şirket olarak Finish; su tasarrufuna dikkat çekerek halkı bilinçlendirmek için medyayı aktif bir şekilde kullanmaktadır. Finish, Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası işbirliği ile dünyada bir ilk olarak su endeksi kavramı geliştirilmiştir. Endeks, Türkiye’de kullanılabilir su miktarı hakkında bilgi vermektedir. Finish Su Endeksi; Türkiye’de kullanılabilir su miktarını; tarım, hane halkı ve sanayi su tüketimlerini dikkate alarak hazırlanan bir değerdir. Finish Su Endeksi’nin yükselmesi su stresinin azaldığı anlamına gelmekteyken; düşmesi su stresinin arttığını göstermektedir. Bahsedilen endeksin 100’ün altına inmesi ise su stresinin varlığına işaret etmektedir. Endeks; 100 seviyesinin ne kadar altında olursa, su stresi de o kadar yüksektir. Endeksin 70 seviyesini alması ise şiddetli su stresi olduğu anlamına gelir. Endeksin 100 seviyesinin üzerine çıkması ise su stresinin olmadığı anlamına gelir (Yarının Suyu, 2022a). Haftalık olarak yayınlanan su endeksine göre barajların doluluk oranları, su miktarları gibi verilere ulaşılmaktadır.

En dikkat çekici hususlardan biri “Yarının Suyu” çalışmaları dahilinde insanların bilinçlenmesini hedefleyen projede bulaşık makinesi tableti markası olan Finish’in ve özel bir banka olarak Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası’nın öncü rol üstlenmesidir. “Yarının Suyu” kavramı ile birlikte en çok dikkat çekilen konulardan biri kuruyan göller. Bu noktada uzmanlar tarafından yapılabilecekler analiz edilmiş ve kuruması muhtemel göller için çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda yapılan çalışmalar National Geographic işbirliği ile birlikte kamuoyunda bir farkındalık yaratma çabası noktasında “25 Litre, Suyun Peşinde” gibi belgesellerle medyaya yansıtılmıştır. Yarının Suyu projesi ile Türkiye’de su kaynaklarına ait sayısal veriler, önemli bulgular da kamuoyuyla paylaşılmaktadır. Örneğin havzalar bazında su riski haritaları, havzaların su zengini, su kıtlığı yaşadığı veya su stresi altında olduğuna dair çalışmalar “<https://www.yarininsuyu.com/su-akademisi/>” adresinde erişilebilirliği kolay bir şekilde paylaşılmaktadır (Yarının Suyu, 2022a). Bu girişimin başarılı olduğunun bir örneği ise Kuyucuk Gölü’dür. Sosyal medya çalışmaları ile birlikte Kuyucuk Gölü üç dört yıl gibi bir zaman diliminde vatandaşların bilinçlenmesi ile kurumaktan kurtarılmıştır.

Özel bir şirketin halkı bilinçlendirmeye yönelik medyayı aktif bir şekilde kullanması, sayısal verilerin erişilebilirliği ve çeşitli eğitimlerin gerçekleştirilmesi su yönetiminde neoliberal politikaların etkilerinin en önemli göstergelerinden biridir.

3.5. İNGİLTERE-GALLER VE TÜRKİYE SU YÖNETİMİNE DAİR DEĞERLENDİRME

Su yönetimi oldukça dinamik bir süreç olarak gelişmeye ve yenilenmeye açık bir kamu politikasıdır. Tez çalışmasında İngiltere-Galler su yönetimi ile Türkiye’deki mevcut su yönetiminin süreç içerisinde nasıl değişikliklere uğradığı incelenmiştir. Her iki ülke farklı devlet geleneklerinde ve yönetim şekillerindedir. Dolayısıyla benzer ve farklı yönleri bulunmaktadır. İngiltere-Galler’de Türkiye’ye nazaran daha erken yıllarda neoliberal reformlar başlamıştır. Bununla birlikte İngiltere-Galler’de reformlarla birlikte değişikliğe uğrasa da reformlar öncesinde de çerçeve bir su yasasının varlığı göze çarpmaktadır. Türkiye bu açıdan karşılaştırıldığında oldukça eksik kalmaktadır. Çünkü İngiltere-Galler’de 1989 tarihli özelleştirmeleri içeren Su

Yasası öncesinde yürürlükte olan 1973 tarihli Su Yasası bulunmaktayken Türkiye’de su yasası hazırlık çalışmaları 2012-2018 yılları arasında hız kazanmış, 2018 yılında su yasası taslak için Fransa, Hollanda ve İngiltere’den uzmanlarla çalışılmıştır. İngiltere’nin Türkiye için örnek teşkil eden bir su yönetimi modeline sahip olduğunun göstergesidir. Ancak 2023 yılına gelindiğinde mevcut bir çerçeve su yasası bulunmamaktadır. Günün şartlarına ve uygulanmak istenen politikalara elverişli hale getirilmek için uygun hukuki zemin oluşturulabilmesi Türkiye’de uygulamada olan yasalarda çeşitli revizeleri de gerektirmiştir. Bahsedilen değişiklikler yapılırsa bile ve Cumhuriyet tarihinde bir ilk olarak nitelendirilen I. Su Şurası’nın 2021 yılında tamamlanması dikkat çekmektedir. 1990’lı yıllarda işbirliğine dikkat çeken politika belgelerine, geçmiş yıllarda yaşanan su krizlerine (su kıtlığı, kuraklık söylemlerine) rağmen böylesine kapsamlı ve birçok aktörü işbirliği çerçevesinde değerlendiren bir organizasyonun daha erken tarihli olması beklenebilirdi. Bu bağlamda İngiltere-Galler örneği ile bir mukayese yapıldığında İngiltere’de sürecin çok hızlı ilerlediği ve öncelikle bir yol haritası hazırlanarak ardından mevzuatta değişiklikler yapılması etkin bir su yönetimi modeli oluşturulmasında önemli bir husustur. Keza İngiltere’de hızlı bir şekilde başlayan özelleştirme uygulamaları, dönüşüm reformları ilk olarak mevzuat açısından gerekli yasalarla desteklenmiştir. Ayrıca İngiltere-Galler Su Yönetimi Modeli oluşturulurken su şirketleri ile de ilgili önemli ölçüde düzenleme yapılmıştır. Ancak Türkiye için yol haritası niteliği taşıyan I. Su Şurası Sonuç Bildirgesi’nde bu konuya değinilmemiştir.

Her iki ülkede de özellikle 1990’lı yılların başında su özelleştirmeleri açısından önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Hatta Çınar (2008: 51)’a göre Türkiye’de su özelleştirmelerinde Fransız Model’inden İngiliz Modeline doğru bir geçiş olacağı şeklindedir. Ayrıca su özelleştirmelerinde yerel yönetimler (Fransız Modeli) yerine bölgeselleşmiş, nehir havzaları düzeyinde işletmenin özel sektöre devrini öngören yaklaşım Türkiye’de hızlanmış görünmektedir. 2005 yılında DEFRA tarafından Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Orman Bakanlığı için hazırlatılan raporda İngiliz Modeli göz önünde tutularak su kalitesini takip edecek, çevresel standartları belirleyecek SÇD’nin uygulanmasını gözetleyecek Çevre Ajansı’nın kurulması önerilmiş bununla birlikte İngiltere’deki OFWAT benzeri bir ekonomik düzenleyicinin suya yönelik yatırım kararlarını değerlendirmesi ve tarife aralığını

belirlenmesi tavsiye edilmiştir (Çınar, 2008:551). Türkiye’de Çevre Ajansı 2020 yılında kurulmuştur (TÜÇA, 2023). Ancak su yönetimi ile ilgili doğrudan bir görevi bulunmamaktadır.

İki ülkenin özelleştirme sürecinde farklılaştığı bir diğer nokta da ekonomik düzenleyici kuruluşlardır. İngiltere-Galler’de özelleştirmelerin ardından üç önemli kuruluş göz çarpmaktadır. Bunlar; Su Hizmetleri Ofisi, İçme Suyu Müfettişliği ve Çevre Ajansı’dır ve bu kuruluşlar bağımsız idari otoritelerdir. Türkiye’de su yönetiminde yaşanan değişimin ardından bu tarz kuruluşların olmaması denetim, düzenleme, yaptırım, uygulama, koordinasyon ve uyumsuzlukların çözümü gibi pek çok açıdan önemli eksikliklerdir. Ayrıca Türkiye’de işbirliği ve mükerrerlik kavramlarının ayırt edilemediği görülmektedir. Çünkü bir görev birden fazla kurumun yetkisi kapsamındadır ve görev çakışması sorusu akıllara gelmektedir (Ulusal Su Planı, 2019). Su yönetiminde yetki ve sorumluluk sahibi birçok kurum ve kuruluşun kendi uygulamaları çerçevesinde ürettikleri veri, bilgi, eylem planı, strateji, politika, tedbir ve yatırım programları mevcut idari ve hukuki yapılanma nedeniyle uygulamada mükerrerliğe, kaynak israfına sebep olmaktadır (Ulusal Su Planı, 2019: 20). Ulusal Su Planı’nda mükerrerliğe dikkat çekilse de kurumların görevleri etkin bir şekilde yerine getirmesinin, katılım sağlanmasının ve denetimden sonra düzeltici tedbirlerin alınmasının politikaya etkisi göz ardı edilmemelidir. 2023 yılında “Su Vatandır, Su Medeniyettir, Suyumuza Sahip Çıkalım” sloganı ile su israfına dikkat çekilmesi ve Su Verimliliği Seferberliği’nin başlatılması planlama, izleme/denetim, organizasyon ve koordinasyon eksikliğinin örneğidir ki politikaların işlevsel olmadığını göstermektedir. Aynı zamanda bu eksikliği gidermek için önemli bir adımdır.

İki ülke arasındaki bir başka fark ise İngiltere-Galler’de 1970’li yıllarda ilk reform girişimlerinin içeriğidir ve Türkiye’de bu tür reform girişimleri yaşanmamıştır. İngiltere-Galler’de yapısal reformlar bölgesel nitelikte değişimleri getirmiştir. Su idareleri önce bölgeselleşmiş ardından 1983 tarihli Su Yasası ile bölgesel nitelikli su idarelerindeki kamu gücü azaltılmıştır. Böylece yapılan düzenlemelerle su yönetiminde kamusal statü indirgenerek ticari statüye alan açılmıştır denilebilir. 1989 yılında ise büyük bir özelleştirme girişi ile su idareleri su şirketlerine dönüştürülmüştür. Dolayısıyla su tekeli özel sektör eline geçmiştir.

1970’li yıllarda merkezi idarenin atadığı yöneticiler, yerel yönetimlerden ilgili birimlerin katılması gibi zorunluluklar su endüstrisinde yer alırken 1990’lı yılların başında artık bu zorunluluklar kaldırılmış ve su bir meta olarak özel sektör tekeline bırakılmıştır. Ancak İngiltere bu konuda müşterilerin itirazı ve şirketlerin tespit edilen yüksek kâr marjlarına karşılık gerekli yasal düzenlemeleri yaparak fiyat belirleme vb alanlara kanun eliyle müdahale etmiştir. Dolayısıyla minimal devletten düzenleyici devlete doğru bir geçiş söz konusudur. Türkiye için sürece baktığımızda ise günümüzde su fiyatlarının büyükşehir belediyelerinin belirlediği tarifeler dahilinde hesaplanması İngiltere-Galler’den ayrılan bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca fiyatlandırma ve temiz bilgiye erişim konusu açısından iki ülke karşılaştırıldığında İngiltere-Galler’de su hizmetleri konusunda bilgiye erişim açık ve şeffaf biçimdedir. Türkiye’de politika belgelerinde yer alan hedeflerin sonuçları ve aşamaları şeffaflıkla paylaşılmamaktadır.

Bir mukayese yapıldığında İngiltere-Galler su yönetimi diğer ülkeler için başarı örneği olarak değerlendirilmektedir. Çünkü su ve atık su hizmetlerinin gördürülmesi şirketlere bırakılmıştır. Dolayısıyla devlet kamu kaynaklarını kullanmakla, kâr ve zarar hesaplamasına gitmekle, personel giderleri gibi birçok külfeti düşünmekle yükümlü değildir. Şirketlerin kalite, miktar, fiyat gibi unsurlar yönünden denetlenmesi görevini yerine getirmektedir. Bu bağlamda başarısının altında yatan temel etken ise özelleştirmelerin kamu politikalarına girmesinin planlanmasıyla birlikte hükümetin ilk olarak yasal düzenlemelerle alt yapıyı oluşturması olarak görülebilir. Karar mekanizmalarının akılcı bir şekilde planladığı ve hızlı bir şekilde uygulamaya koyması da hükümetin kararlılığını göstermesi açısından belki de daha kolay kabullenebilirlik algısı yaratmıştır. Türkiye’de yaşanan sorun ise kilit noktaların kalkınma planları, yıllık programlar gibi önemli politika belgelerinde ifade edilmesine ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine rağmen uygulama açısından geri kalınmasıdır. Çerçeve bir su yasasının yokluğu görev ve sorumlulukların birbirine karışması noktasında kurumlar arası yetki koordinasyonu sorununa zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de hangi kurum ve kuruluşların söz sahibi olacağı, kararı hangi merciinin alacağı buna bağlı olarak kurumlar arası mükerrerlik ciddi bir tartışma konusudur. İngiltere-Galler’de ise Türkiye’nin aksine fiyatlandırma, denetim, yaptırım, halkın bilgilendirilmesi,

kurumların işleyişi gibi su yönetimi ile ilgili her faktör yasalarda ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Dolayısıyla yasal boşluklar İngiltere-Galler ile kıyas edildiğinde sürecin yavaş ilerlemesinin bir sebebidir. Tablo 9’da İngiltere-Galler ve Türkiye’de mevcut su yönetimleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 9: İngiltere-Galler Su Yönetimi ve Türkiye Su Yönetiminin Karşılaştırılması

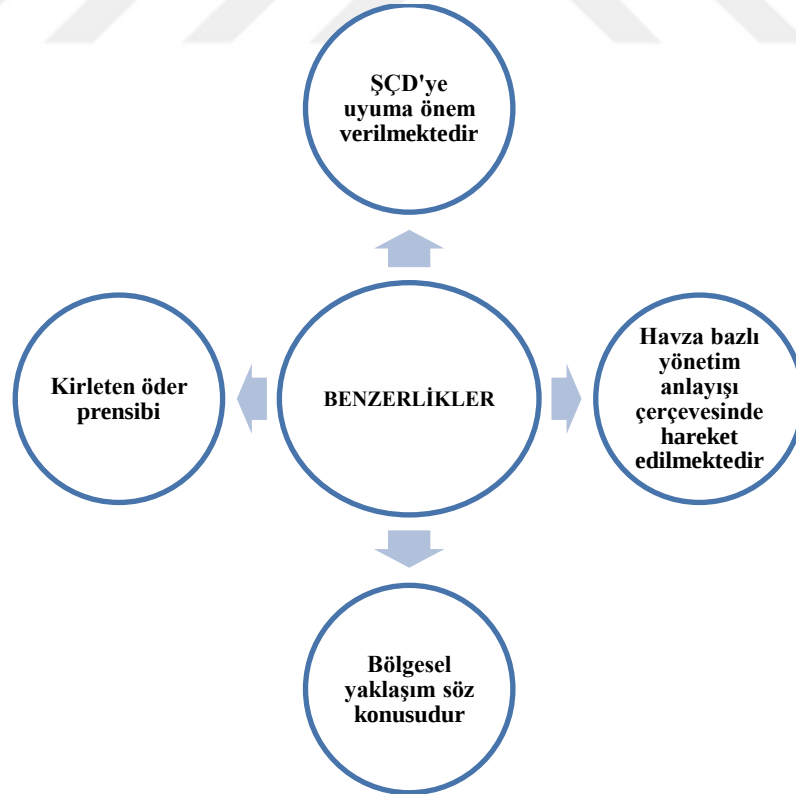
İNGİLTERE-GALLER	TÜRKİYE
Neoliberal politikalar öncesinde de çerçeve bir su yasası var ve revize ediliyor	1926 tarihli su yasası var ancak revize edil(e)miyor.
Risk yönetimi, kriz aşamasına gelmeden tedbir alınmaktadır.	Krizin sonucunu yönetme söz konusudur. (Su Seferberliği başlatılması en somut örnektir.)
Düzenleyici kuruluşlar bağımsız ve denetime tabidir.	Su yönetiminden sorumlu kuruluşlar merkezi idareye bağlıdır.
Görev ayrımı Türkiye’ye nispeten daha net	Görev karmaşası ve mükerrerlik söz konusu
Su hizmetlerinin gördürülmesinde özel sektör (şirketler) baş aktördür.	Su ve atık su hizmetlerinden yerel yönetimlerde ilgili müdürlükler sorumludur. (Büyükşehir olan illerde büyükşehir belediye başkanı aynı zamanda müdürlüğün de başkanıdır.)
Müşteri fatura limitleri OFWAT tarafından her 5 yılda bir fiyat incelemesi süreci ile belirlenmektedir.	Belediyeler ve büyükşehir belediyeleri su fiyatlandırmasını gerçekleştirir. (Fiyatlandırmaya yönelik tarife mevzuat çalışmalarının yapılacağı Su Verimliliği Seferberliği ’nde hedeflenmiştir.)
Su yönetimi konusunda devlet sürece; izleme ve denetim mekanizması açısından yaklaşmaktadır.	Su yönetimi sürecine teknik yaklaşılmaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı ev sahipliğinde gerçekleşen I. Su Şurası Genel Sekreterlik biriminde yer alan kişilerin çoğunluğu mühendislerden seçilmiştir. Konuya teknik bakış açısı ile yaklaşıldığının göstergelerinden biridir
Su şirketlerine kirletme noktasında ceza vb yaptırımları arttırma politikaları gündemdedir.	Kirleten öder ilkesi benimsenmiştir.
Yağmur suyu toplama projesi başarılı bir örnek olarak gösterilmektedir. (Proje bir	Su ve kanalizasyon hizmetleri müdürlüğünde yağmur suyunu uzaklaştırma bir görev olarak

yaklaşım vardır)	tanımlanmaktadır.
2009 yılından bu yana su şirketlerinin 5 yılda bir “Su kaynakları yönetim planları” ve kuraklık planları üretmeleri zorunlu hale getirilmiştir. (Planlar orta vadeli stratejik planlardır).	Su hizmetlerinden sorumlu idareler (DESKİ, İSKİ gibi) 5 yıllık stratejik planlar üretmektedir.
Sistemleştirilmiş bir su yönetimi modeli vardır.	Su yönetimi modeli sistemleştirilememiştir.
Suya ekonomik ve insani temelli bir yaklaşım söz konusudur.	Suya insani yaklaşım fikrinin benimsendiği ifade edilmektedir.

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

İngiltere-Galler ve Türkiye su yönetiminin farklılıkları kadar benzer yönleri de bulunmaktadır. Şekil 19’da her iki ülkenin ortak olduğu hususlar şemalaştırılmıştır.

Şekil 19:İngiltere-Galler Su Yönetimi ve Türkiye Su Yönetimi Benzerlikleri

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

2022 yılının Ağustos ayında İngiltere’de hükümet önemli bir karar almıştır. Bu karar, kuraklık ilan edilmesi ve bu doğrultuda su kullanımı ve şişe su alımının kısıtlanmasıdır (Milliyet, 2022). Benzer şekilde Türkiye’de 2023 yılı Nisan ayında bir karar alınmıştır. Çanakkale’de kuraklık sebebiyle barajlardaki su miktarının azalması üzerine Çanakkale Belediyesi Encümeni tarafından alınan kararla su kullanımına ilişkin bazı yasaklar gündeme getirilmiştir. Karar; halı ve kilim yıkamalarının yasaklanması, şehir şebeke suyu ve hortum ile araba yıkanmasının yasaklanması, bahçe sulamalarının sabah ve akşam kuyu suyu ile ya da damlama yöntemi ile biriktirilen yağmur suyu ile yapılması şeklindedir (Cumhuriyet, 2023a). İngiltere-Galler’de su kaynaklarındaki azalmaya karşı başka bir tedbir olarak hortum yasağı gündeme gelmiştir. Ancak Türkiye’den farklı olarak bu kararı su ve atık su hizmetlerinden sorumlu özel bir şirket olan Thames Water’ın aldığı görülmektedir (BirGün, 2023). Bu kıyaslamadan da görüldüğü üzere İngiltere’de özel şirketler önemli yetkilere sahiptir. Aynı zamanda hükümetle işbirliği içinde çalışarak alınan kararlar doğrultusunda farklı uygulamaları hayata geçirmektedir. Ek olarak su yönetiminde herhangi bir olumsuzluk ortaya çıkmasında muhatap direkt özel şirketler olmaktadır.

Türkiye’de İngiltere-Galler gibi hizmetin özel şirketlere tamamen devri söz konusu değildir. Hazırlanan Su Kanunu Taslağı’nda da belirtildiği üzere 29 yıllığına devir söz konusudur. Bu noktada bir diğer önemli farklılık Türkiye’de su tahsisine ilişkin fiyatlandırma konusunun Cumhurbaşkanı takdirine bırakılmasıdır. Ayrıca 2023 yılı Ocak ayında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan öncülüğünde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından “Su Verimliliği Seferberliği” toplantısı düzenlenmiştir (İletişim Başkanlığı, 2023). Toplantıda Türkiye’nin su stresi yaşadığı, kentsel, tarımsal ve endüstriyel su kaybının önlenmesi, yasal altyapının oluşturulması konularına değinilmiştir. Toplantıda ilk olarak sanayide uygulanan ve atıksu artıma tesislerinden ikinci defa arıtılarak elde edilen “Geri Kazanım Suyu Projesi” plaket almıştır.

İngiltere-Galler ve Türkiye süreci ele alması noktasında farklılaşmaktadır. Su kaynaklarındaki azalmaların ardından hemen kuraklık ilan edilmesi ve bazı kısıtlamaların getirilmesi İngiltere’de risk yönetimi aşamasında (sürecin başında) yöneticilerin faaliyetlerini göstermektedir. Türkiye’de ise sürecin olumsuz sonuçları

ile karşılaşıldığında seferberlik adı altında duruma yaklaşıldığı tespit edilmektedir. Bu bağlamda bir başka farklılık gerçekleştirilen toplantılara ev sahipliği yapan kurum ve kişilerin su yönetimi konusunda uzmanlaşmalarına yöneliktir.

Su politikalarının oluşturulması ve uygulanması bir yönetim sürecidir. Dolayısıyla planlama, örgütlenme, yönlendirme, izleme/denetim, katılımcılık ve koordinasyon fonksiyonları eksiksiz olarak işlediği takdirde etkin bir politikanın varlığından söz edilebilir. İngiltere-Galler'de Su Tüketici Konseyi katılımcılığa bir örnek olabilir. İngiltere-Galler'de su hizmetlerine yönelik politikalar oluşturulurken konunun daha çok yönetim boyutunun ele alındığı ve bu alanda uzman kişilerle çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Türkiye'de ise konuya daha teknik açıdan yaklaşıldığı görülmektedir. Örneğin I. Şurası Genel Sekreterlik biriminde yer alan kişiler genel olarak mühendislerden seçilmiştir. Bu durum su politikalarında yönetim boyutunun göz ardı edildiğinin göstergelerinden biridir. Bir kamu politikası olarak su politikalarında etkinliğin sağlanması için kamu yönetimine hakim uzman kişilerin de sürecin sadece fikir verme ve danışma aşamasında değil karar alıcı ve uygulayıcı aşamasında yer alması gerekmektedir. Ek olarak İngiltere-Galler'de hem kamu kurumları hem özel şirketler sorumluluk sahibidir. Örneğin OFWAT su şirketlerinin performans denetimini yapmakta ve su şirketleri belirlenen hedefleri yerine getirmediğinde yaptırım olarak müşterilere para iadesi zorunlu kılınmaktadır. Su şirketleri çevresel faktörleri göz ardı ettiği ve müşterilere kaliteli hizmet sunamadığı takdirde hükümetten bağımsız bir otorite tarafından denetlenmektedir. Türkiye'de ise denetim kamu kurumları tarafından yürütülmektedir. Hizmeti yürüten de denetleyen de kamu kurumudur. Dolayısıyla her iki ülke denetim/izleme mekanizmaları hususunda farklılaşmaktadır.

SONUÇ

Su kaynaklarının giderek azalması, suyun korunması, su kıtlığı ve kuraklık kavramları gelecek yıllarda devletlerin temel gündemi olmaya devam edecektir. Süreç bu aşamaya gelmeden ülkeler su yönetimi yaklaşımlarına yeni bakış açıları getirmektedir. Hızla artan dünya nüfusu su talebini arttırmakta buna karşılık su kaynaklarının bilinçsiz kullanımı ve suyun farklı sektörlerde kullanımı su miktarını azaltmaktadır. Bu süreçte yanlış politika uygulamalarının etkili olduğu da bilinmektedir. 1980'li yıllarda eğitim, sağlık gibi temel kamu hizmetlerinde neoliberal politikaların etkisi başlamıştır.

AB, DB, IMF, OECD ve WWC gibi uluslararası kuruluşların öncülüğünde düzenlenen sempozyumlar, su forumları ve çeşitli konferansların çıktıkları su yönetiminde yeni yaklaşımlara neden olmuştur. SÇD, yeni yaklaşımların yaptırıma dönüşmesinde en somut örneklerden biridir. 1990'lardan itibaren su; bir meta olarak görülmekte ve sermaye temelli bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Özelleştirmeleri teşvik edici projeler su hizmetlerinde bir dönüşüm yaratmıştır. DB ve IMF projelere bütçe desteği vererek özelleştirmeye yönelik kararların uygulanmasını sağlamaktadır. Bu yaklaşım zamanla bir bölünmeyi de beraberinde getirmiştir. Suyu bir meta olarak değerlendirip fiyatlandırılmasını savunanların yanı sıra hayatın idamesi için temel bir ihtiyaç olduğunu ve temiz suya erişimin herkes için bir hak olduğunu savunanlar da vardır. Sonuç olarak su yönetimi sadece su kaynaklarının tükenmemesi ya da planlaması sürecinin değil kalkınma, barış, sürdürülebilirlik için de önem arz etmektedir. Dolayısıyla disiplinlerarası bir yaklaşım ile ele alınmalıdır. Su yönetimi; birçok paydaşı olmasının yanı sıra birden çok disiplini de içermektedir.

Sosyo-ekonomik faktörler, gelenekler ve görüş ayrılıkları neticesinde ülkeler kendi su yönetimi modelleri konusunda farklılaşmaktadır. Bu bağlamda su hizmetlerini özel sektör, kamu-özel ortaklıkları ve kamu tekelinde gerçekleştiren farklı ülke örnekleri bulunmaktadır. Su arz ve talep dengesinin bozulması nedeniyle yaşanan su krizleri mevcut su politikalarında değişiklikler yapılması ile çözülmeye çalışılmaktadır. Örneğin su hizmetlerinin özelleştirildiği ülkelerde su krizinin yaşanmasının faturası özel sektöre ve hükümetin politikalarına kesilmiştir. Özelleştirmelerin yaygınlaştığı ülkelerde yaşanan sorunlar, toplumsal hareketlerle

eleştirilmiş ve kamuoyu baskısı sebebiyle su hizmetlerinde kamu ağırlıklı modele geçişe neden olmuştur. Kamu ağırlık modelin aksine su yönetiminde özelleştirmeler sonucu ortaya çıkan aksaklıkları düzenlemekle başarı sağlayan ülke örnekleri de bulunmaktadır. İngiltere-Galler başarılı ülkelerin başında gelmektedir.

Her iki ülke; yönetim şekilleri ve devlet gelenekleri göz önüne alınarak incelendiğinde benzer ve farklı yönleri sahiptir. İngiltere-Galler, su yönetimi modelini sistemleştirme hususunda başarılıdır. Su sektörü özelleştirilirken başarılı olunmasının temel sebebi politikaya karar verildiğinde ilk olarak hukuksal zeminin mevzuat değişiklikleri ile hazırlanmasıdır. Çünkü mevzuat özelleştirmelere açık ve uygun hale getirildiğinde uygulamada aksaklık yaşanmamaktadır. Sorun yaşandığı takdirde bağımsız denetim mekanizmalarının işlevselliği öne çıkmaktadır. Medyanın, sivil toplum örgütlerinin gücünün yanı sıra kurumlar arasında net bir görev ayrımı/tanımı olması şeffaf bir politika, su yönetiminde etkinlik ve etkililik sağlamaktadır. Türkiye’de ise merkeziyetçi bakış açısı doğrultusunda su yönetiminde ana aktör merkezi idare kurumlarıdır. Türkiye’de etkin bir politika izlenememesinin en önemli sebebi İngiltere-Galler modelinden temel farklılık olan denetim mekanizmalarıdır. Türkiye’de denetleyici organlar bulunmakla birlikte işlevsellik, etkililik açısından önemli eksiklikler bulunmaktadır. Somut göstergelerden biri 1997 yılında kalkınma planlarında ilk defa yer almaya başlayan su kanunu çıkarılması ihtiyacı, koordinasyon eksikliği gibi sorunlara yönelik tespitlerin 2023 yılında hâlâ politika belgelerinde hedef olarak yer almasıdır.

Tezde; İngiltere-Galler su yönetimi ve Türkiye su yönetimi neoliberal politikaların etkisi bağlamında incelenmiştir. Neoliberal politikaların etkisi ile değişen kurumlar, politikaların işlevselliği, kamu hizmetinin nasıl gördürüldüğü, denetim mekanizması ve yaptırımlar analiz edilmiştir. Türkiye’de merkezi idare sorunları tespit etmekte ve çözüm önerilerini geliştirip uygulamaktadır. Ancak su yönetiminde politikalarda ve düzenlenen organizasyonlarda alınan kararlarda tekrara düşülmekte ve hedef koymaktan ileri gidilememektedir. Gerçekleştirilen hedeflerden biri olan havza başında yönetimin uygulamaya geçebilmesinin nedeni ise AB’ye uyum çalışmalarıdır. İngiltere-Galler’de ise neoliberal politikalarla çözüm üretilmektedir. Bu sayede sermayenin de kazanması sağlanarak etkin bir politika sürdürülmektedir. Türkiye’de hedeflerden sonuç alınmadan başka bir organizasyon

ile su yönetimi yeniden ele alınmaktadır. Örneğin Türkiye’de 2021 ve 2023 yıllarında su yönetimine ilişkin ulusal düzeyde çalışmalar gerçekleştirilmiştir. I. Su Şurası ve Sonuç Bildirgesi’nde yer alan kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerin/stratejilerin sonuçları ele alınmadan aynı söylemlerin 2023 yılında Su Verimliliği Seferberliği belgelerinde yer alması çalışmalardan sonuç alınmadığını göstermektedir. 2021 yılında seferberlik düzeyine gelmeden planların yapılması ve ulusal bir yol haritası olarak politika belgelerinin belirlenmesinin üzerinden iki yıl geçmeden seferberlik düzeyinde çalışmaların hızlanması politikaların işlevsizliğini ya da uygulamadaki yetersizlikleri göstermektedir. Türkiye’de soruna kriz aşamasında müdahale edildiğinin somut göstergesidir. İngiltere-Galler’de kriz aşamasına gelmeden tedbirler alınmakta ve tedbirlere ilişkin yasal düzenlemeler kısa aralıklarla gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği eksikliği, fikir birliğine varılamaması ve mükerrerlik gibi sorunlar etkin ve etkili bir politika oluşturulmasına engeldir. Bu bağlamda su yönetiminde sistemleştirilememiş bir model olduğu görülmektedir. Modelin etkinliğine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Türkiye farklı noktaları olsa da İngiltere-Galler su yönetimini kısmen rol model almaktadır. İngiltere-Galler’de su yönetimi ilk önce kamuya aittir. Politikalar doğrultusunda merkezileştirilmiş ardından özelleştirmeye açılmıştır. Türkiye’de süreç eş zamanlı işlememektedir. İngiltere-Galler gibi merkezileşmenin ardından tam anlamıyla özelleştirmeye geçilmese de süreç başlamıştır.

Türkiye’nin su yönetimi modelini oluşturmaya çalışan ve su yönetimi sürecine neoliberal yaklaşımda İngiltere-Galler’e göre daha geç başlayan bir ülkedir. Havza bazında yönetim fikri AB’ye uyum çalışmaları kapsamında olsa da uygulamada yönetim modeli oluşturulurken İngiltere-Galler’in bölgesel su yönetimi yaklaşımına benzer bir yol izlendiği görülmektedir. Özel bir şirket tarafından Su Endeksi’nin oluşturulması ve medyayı aktif bir şekilde kullanarak halkı bilinçlendirme çalışmaları yapması Türkiye’de su yönetiminde neoliberal politikaların etkisine örnektir. Su Verimliliği Seferberliği ile Su Ajansları ve Su Fonu oluşturulmasının hedeflenmesi su politikalarının finansmanında değişiklik yapılacağını göstermektedir. Ajanslar; İngiltere-Galler’deki bağımsız idari otoriteler benzeri bir yapıda olursa işlevsel bir denetim mekanizması olarak politikalarda

etkinliği sağlayabilir. Ek olarak 2023 Kasım ayında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak amacıyla Ulusal Su Kurulu kurulmuştur. Ancak diğer bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve sektör temsilcileri gerekli görüldüğü durumlarda toplantılara davet edilebilecektir. İnisiyatif Ulusal Su Kurulu'na bırakılmıştır. Dolayısıyla koordinasyonun sadece merkezi idare kurumları arasında geliştirileceği olasılığı katılımcılık unsurunu zedelemektedir.

Türkiye'de tespit edilen ve çözüm önerileri geliştirilen konularda amaca ulaşılıp ulaşılmadığını denetleyecek/izleyecek otoriteler etkin bir şekilde işlememektedir. Denetim sonucunda hangi kurumda ya da aşamada mutabakata varılmadığı tespit edilerek paylaşılmamaktadır. Bu durum şeffaflık ve rehberlik eksikliğinin göstergelerindendir. Türkiye'de merkezi idare dahilinde bakanlıklar, cumhurbaşkanlığı politika kurulları ve ilgili kurumların kendi politikaları vardır. Devletin de ulusal bir su politikası olmasına rağmen henüz başarı sağlanamamıştır. Tespit edilen eksikliklerin giderilmesi için çeşitli çalışmalar yürütölmektedir. Bahsedilen güncel gelişmeler, etkin bir su yönetimi modelinin geliştirilmesi için yararlı olabilir.

KAYNAKÇA

Avrupa Birliği (AB). (2022). *AB Türkiye Raporu*.[https://www.ab.gov.tr/site-images/birimler/kpb/2022_turkiye_report_tr_27.11.2022_22.05.pdf](https://www.ab.gov.tr/site/images/birimler/kpb/2022_turkiye_report_tr_27.11.2022_22.05.pdf) (E.T. 18.11.2022).

Acar, E. (2010). *Kamu Yönetiminde Dönüşüm Kapsamında Su Dağıtım Hizmetlerinin Çözümlemesi. (Doktora Tezi)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akıllı, H. (2012). Türkiye’de Su Yönetiminin Değişen Yüzü: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü. *Memleket, Siyaset, Yönetim Dergisi*. 7(18):55-85

Alp, S. (2009). Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör. *Maliye Dergisi*. (156): 265-279.

Alıcı, O.V. (2020). Su ve Kanalizasyon İdareleri Üzerindeki İdari Vesayet Yetkisinin Dönüşümü: Teknik Vesayet. *TAAD*. 11(42): 247-268.

Ambalajlı Su Üreticileri Derneği (SUDER). (2022). <https://suder.org.tr/suder-hakkinda-2/#1583405868788-3dbc49fe-326f>. (E.T. 26.02.2022).

Ambalajlı Su Üreticileri Derneği (SUDER). (2023). <https://suder.org.tr/ambalajli-su/istatistik/>. (E.T. 19.09.2023).

Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi (ASKİ). (2022). <https://www.aski.gov.tr/TR/IC-ERIKDETAY/Ankara-Suyunun-Tarihcesi/19/7> (E.T. 18.05.2022).

Avrupa Çevre Ajansı, (2018). <https://www.eea.europa.eu/tr/isaretler/aca-isaretler-2018/makaleler/avrupa2019da-su-kullanimi-2014-miktar>. (E.T. 01.11.2021).

Aydın, A. Ve Gök, S. (2015). İngiltere’de Kamu Personel Sisteminde Değişim: Geleneksel Westminster Modeli’nden Esnek Örgütlenme Modeline Doğru. *Kahramanmaraş Üniversitesi İİBF Dergisi*. 5(2): 21-38.

Aydoğdu, M. Mancı, A.R. ve Aydoğdu M. (2015). Tarımsal Su Yönetiminde Değişimler; Sulama Birlikleri, Fiyatlandırma ve Özelleştirme Süreci. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(52): 146-60.

Ayrangöl, Z. (2012). *Küresel Kamusal Mallar ve Su Hakkı (Doktora Tezi)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Barlow, M. (2017). *Su Hakkımız: BM’nin Suya ve Hıfzıssıhhaya Dair İnsan Haklarını Tanımasının Beş yıl Ardından Gelişmelerin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Sivil ve Ekolojik Haklar Derneği.

Baykal, N. (2018). Suyun Metalaşması, Yerel Yönetimler ve Su Hakkı Mücadelesi. *Emek Araştırma Dergisi (GEAD)*.9(14): 119-136.

Balseven, H. (2009). İngiltere’de Refah Reformlarının Ekonomi Politikası. *Akdeniz İİBF Dergisi*. (18): 1-29.

Belli A. ve Aydın A. (2017). 6360 Sayılı Kanun ve Yerelde Merkezileşme. *International Journal Of Social Science*. (2): 401-413.

Bilen, Ö. (2008). *Türkiye’nin Su Gündemi Su Yönetimi ve AB Su Politikaları*. Ankara: Umut Tanı Sağlık Matbaa.

BirGün, (2023). <https://www.birgun.net/haber/ingiltere-de-su-kullanimina-kisitlama-hortum-yasagi-basliyor-398447>. (E.T. 10.06.2023).

Birleşik Krallık'ta Kamu Yönetimi Reformları (1979-2008). <http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/U3QcS+BirlesikKralliktaKamuYon etimiReformlari.pdf> (E.T. 08.10.2022).

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED). (1992). *The Dublin Statement on Water and Sustainable Development*. <https://www.gdrc.org/ue-m/water/dublin-statement.html>. (E.T.15.06.2023).

Can, G. (2015). *Entegre Su Yönetiminde Yasal-Kurumsal Yapı ve İşleyiş. (Uzmanlık tezi)*. Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı.

Consumer Council For Water (CCW). (2023). <https://www.ccw.org.uk/our-work/our-strategy/> (E.T.18.05.2023).

Cumhuriyet. (2023a). <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/canakkalede-su-kullanimina-kisiltama-mi-getirildi-canakkalede-su-kullanimina-ne-zamana-kadar-kisiltama-getirildi-2057039>. (E.T. 24.04.2023).

Cumhuriyet. (2023b). <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/chpli-bakan-suyumuzun-yuzde-75i-bosa-gidiyor-cumhurbaskaninin-haberi-yok-2066382>. (E.T.21.09.2023).

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022). <https://www.csb.gov.tr/> (E.T. 29.01.2022).

Çınar, T. (2006). “Su Yönetimi ve Finansmanında Strateji, Model ve Aktörler”. *Su Yönetimi: Küresel Politika ve Uygulamalara Eleştiri*. (Editör: Tayfun Çınar ve Hülya K. Özdiñ), Ankara: Memleket Yayınları.

Çınar, T. (2006). Su Hizmetlerinin Özelleştirilmesinde Model Ülkeler ve Türkiye Örneği. *Toplum ve Hekim Dergisi*. 23(1): 41-52.

Department for Environment, Food and Rural Affairs (DEFRA).(2023). <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-environment-food-rural-affairs/about> (E.T.21.04.2023).

Derdiman, Z. ve Pektaş, C. (2016). Kamu Hizmetlerinin Özel Teşebbüslere Gördürülmesi Açısından Sosyal Devlet Anlayışının İçeriği ve Değeri. *Uludağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*.2(2): 115-74.

Devlet Personel Başkanlığı. (2016). “İngiltere Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi”.<https://docplayer.biz.tr/124453489-T-c-devlet-personel-baskanligi-ingiltere-kamu-yonetimi-ve-kamu-personel-sistemi-devlet-personel-baskanligi-avrupa-birligi-ve-dis-iliskiler-birimi.html> (E.T. 20.02.2022).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1996). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*.https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/Yedinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1996-2000.pdf (E.T. 10.09.2023).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1999). *2000 Yılı Programı*.https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/2000_Yili_Programi.pdf (E.T.19.11.2023).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*.https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-2001-2005.pdf (E.T. 10.09.2023).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2004). *2005 Yılı Programı*.https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/2005_Yili_Programi.pdf (E.T.19.11.2023).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2005). *2006 Yılı Programı*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/2006_Yili_Programi.pdf (E.T. 19.11.2023).

Devlet Su İşleri (DSİ). (2022a). <https://dsi.gov.tr/Sayfa/Detay/692> (E.T.21.01.2022).

Devlet Su İşleri (DSİ). (2022b). <https://dsi.gov.tr/Sayfa/Detay/724> (E.T.07.03.2022).

Dışişleri Bakanlığı. (2004). https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2004.pdf (E.T. 10.09.2023).

Dışişleri Bakanlığı, (2023). <https://www.mfa.gov.tr/avrupabirligiilesukonusu.tr.mfa#:~:text=AB%20su%20mevzuat%C4%B1n%C4%B1n%20ana%20belgesi,sular%C4%B1n%C4%B1n%20kirlenmesinin%20%C3%B6nlenmesi%20amac%C4%B1n%C4%B1%20ta%C5%9F%C4%B1maktad%C4%B1r.> (E.T. 26.09.2023).

Diamond, P. (2011). Beyond The Westminster Model The Labour Party And The Machinery Of The British Parliamentary State. *Renewal*. 19(1): 64-74.

Duran, O. (2010). *Kamu Yönetimi Reformu Çerçevesinde Türk Su Yönetimi (Doktora Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dündar, R. (2018). *Karşılaştırmalı Su Politikaları Analizi: Ortaklık Kavramı Etrafında Bir Değerlendirme (Doktora Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dünya Su Konseyi (WWC). (2022). <https://www.worldwatercouncil.org/en/history> (E.T.05.09.2023).

Dünya Su Konseyi (WWC). (2023). <https://www.worldwatercouncil.org/en/world-water-council>. (E.T. 10.06.2023).

Dünya Su Forumu. (2009). <https://www.worldwatercouncil.org/en/world-water-forum>. (E.T. 12.11.2022).

Drinking Water Inspectorate (DWI). (2021). <https://www.dwi.gov.uk/what-we-do/working-with-others/> (E.T. 20.10.2021).

Drinking Water Inspectorate (DWI). (2022). <https://www.dwi.gov.uk/private-water-supplies/> (E.T. 10.06.2022).

Drinking Water Inspectorate (DWI). (2023). <https://www.dwi.gov.uk/> (E.T.20.11.2023).

Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF). (2021). https://www.wwf.org.tr/calismalarimiz/tatli_su/. (E.T.10.06.2021).

Environment Agency (EA). (2023a). <https://www.gov.uk/government/organisations/environment-agency/about>. (28.04.2023).

Environment Agency (EA). (2023b). https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1135202/EA_Org_Chart_Jan_2023.pdf.

Ekoloji Ağı, (2011). <https://ekolojiagi.wordpress.com/2011/03/01/dunyada-suyun-ticarilestirilmesi-ve-su-mucadeleleri/> (E.T. 05.08.2021).

Eryılmaz, B. (2014). *Kamu Yönetimi: Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar, Politikalar*. İstanbul: Umuttepe Yayınları.

Eşki, H. (2009). Düzenleyici Kurumlara İngiltere Örneği Üzerinden Bakmak. *Sayıştay Dergisi*. (1) 72: 67-84.

Evsahibioğlu, N. Aküzüm, T. ve Çakmak, B. (2010). Su Yönetimi, Su Kullanım Stratejileri ve Sınıraşan Sular. *Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi Bildiri*. TMMOB, Ankara.

European Union (EU). (2022). https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities_en (E.T. 03.01.2022).

Food and Agriculture Organization of The United Nations (FAO).(2017). AQUASTAT Database. (E.T. 23.01.2021).

Food and Agriculture Organization of The United Nations (FAO).(2023a). <https://www.fao.org/land-water/databases-and-software/aquastat/en/> (E.T. 10.06.2023).

Food and Agriculture Organization of The United Nations (FAO). (2023b). <https://www.fao.org/common-pages/search/en/?q=water+act+> (E.T. 19.11.2023).

FAO and Earthscan. (2011). *The State Of The World's And Water Resources For Food And Agriculture*. (<http://www.fao.org/3/i1688e/i1688e.pdf>) (E.T. 15.01.2021).

Flood and Water Management Act (2010). <https://www.legislation.gov.uk/u-kpga/2010/29/introduction>. (E.T. 11.10.2023).

Fidan, Y. (2010). Yönetimden Yönetişime: Kavramsal Bir Bakış. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(1): 5-10.

Gaziantep Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü, (GASKİ).(2022). <https://gaski.gov.tr/9-dunya-su-forumu-basladi/> (E.T. 30.05.2022).

Gazete Duvar, (2022). <https://www.gazeteduvar.com.tr/yonetmelik-degisti-kirli-su-temiz-oldu-haber-1553054> (E.T. 03.03.2022).

Gönüllük, G. (2019). *Türkiye’de Su Yönetiminde Merkez Yerel İlişkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güzelsarı, S. ve Tuluay, F.N. (2011). Küresel Su Yönetimi ve Suyun Ticarileştirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1(22): 54-83.

Harvey, D. (2004). “Yeni” Emperyalizm: Mülksüzleştirme Yoluyla Birikim. Çev. Evren Mehmet Dinçer. *Praksis*. (11): 23-48.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2020). <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/6/2020/06-/yasalcerceve1.pdf>. (E.T. 22.02.2022).

Hukka, J. ve Katko, T. (2003). Water Privatisation Revisited: Panacea or Pancake? *IRC (Uluslararası Su ve Sanitasyon Merkezi, Hollanda)*. https://www.researchgate.net/publication/344418283_Water_privatisation_revisited_-_panacea_or_pancake (E.T. 05.01.2022)

Hürriyet Gazetesi, (2007). <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dunyanin-suyu-tukeniyor-7068649> (E.T. 27.02.2022).

International Water Resources Association (IWRA).(2022). <https://www.iwra.org/> (E.T. 21.06.2022).

İklim Haber, (2020). <https://www.iklimhaber.org/turkiye-su-fakiri-ulkeler-klasmanina-girdi/> (E.T. 20.01.2021).

İletişim Başkanlığı, (2023). https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin-detay/cumhurbaskani-erdoganin-esi-emine-erdoganin-onculugunde-su-verimlilik-seferberliginin-tanitim-toplantisi-duzenlendi. (E.T. 15.06.2023).

İlhan, A. (2011). *Yeni Bir Su Politikasına Doğru: Türkiye’de Su Yönetimi, Alternatifler ve Öneriler*. İstanbul: Sosyal Değişim Derneği.

İlhan, A. ve Yüce, N. (2012). Bolivya ve Güney Afrika’da Su Hakkı Mücadeleleri. <https://www.suhakki.org/2012/12/bolivya-ve-guney-afrikada-su-hakki-mucadeleleri/> (E.T. 10.06.2023).

Kalkınma Bakanlığı. (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani-2007-2013.pdf (E.T.10.09.2023).

Kalkınma Bakanlığı. (2014a). *Su Kaynakları Yönetimi ve Güvenliği- Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2014-2018)*.

Kalkınma Bakanlığı. (2014b). *Onuncu Kalkınma Planı*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf / (E.T.10.09.2023).

Kalkınma Bakanlığı, (2018). *Su Kaynakları Yönetimi ve Güvenliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu(2019-2023)*.

Kalkınma Bakanlığı. (2019). *On Birinci Kalkınma Planı*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf (E.T. 10.09.2023).

Karagöz, H. (2009). Dünya ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları. *Konya Ticaret Odası*.

Karakaş, M. (2007). *Su Hukuku Bağlamında Su Kaynaklarının Yönetimi, Kurumsal ve Hukuksal Yapı (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karakılçık, Y. (2011). Küresel Aktörlerin Su Stratejileri ve “Bölgesel Su Birliği” Gerekliliği: AVSUBİR. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 2(1): 74-90.

Karasu, K. (2004). “İngiltere’de Kamu Yönetimi”. *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri* (Yay. Haz. Koray Karasu), Ankara: İmge Yayınevi.

Karcı, Ş.M. (2008). Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Temel Değerleri Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz İİBF Dergisi*. (16): 40-64.

Kartal, F. (2009). Suyun Metalaşması, Suya Erişim Hakkı ve Sosyal Adalet. *Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi*. (454): 65-69.

Kocaoğlu, B. (2019). Kamu Kurumlarında Yönetimsel Kapasitenin Güçlendirilmesi. *Sayıştay Dergisi*. (114): 117-133.

Kurmuş, O. (2010). Türkiye’de Neoliberalizm. *Mülkiye Dergisi*. 34(268). 9-41.

Kurun, İ. (2017). Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Kamu Hizmetlerine Etkisi: Belediyeler Örneği. *Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi*. 8(16): 85-106.

Kutlu, Ö. (2013). Yerel Yönetimlerde Kurumsal Kapasite Geliştirme Çalışmaları. *TODAİE (Kamu Yönetiminde Değişim ve Güncel Sorunlar)*. 1(372): 459-479.

Küçükbaşol, Y. (2015). Küresel Ölçekte Su Piyasasında Tekelleşme. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*,(4): 55-79.

Maden, T. (2015). Tuna Nehri ve Peipsi Gölü Örneği Çerçevesinde Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi ve Sınırşan Sular. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*. 1(1): 105-140.

Meriç, B.T. (2004). Su Kaynakları Yönetimi ve Türkiye. *Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası Karst Su Kaynakları Uygulama ve Araştırma Merkezi (UKAM)*. 28(1): 27-38.

Mert, A. (2006). IMF ve Dünya Bankası Su Politikaları, Çokuluslu Şirketlerin Türkiye'deki Uygulamaları. *TMMOB Su Politikaları Kongresi Bildiri*. TMMOB, Ankara.

Milliyet, (2021). <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/dunya-bankasidan-turkiyeye-su-kaynaklari-yonetimi-ovgusu-6609526>. (E.T.07.03.2022).

Milliyet, (2022). <https://www.milliyet.com.tr/dunya/ingilterede-resmen-kuraklik-ilan-edildi-sise-su-alimina-kisiltama-6806398>. (E.T.10.06.2023).

Narin, A. (2016). Su Hakkı ve Bir Müdahale Aracı Olarak Suyun Özelleştirilmesi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)*. 7(27): 729- 755.

Natural Resources Wales (NRW). (2023). <https://naturalresources.wales/about-us/what-we-do/our-roles-and-responsibilities/water/resources/water-management/?lang=en> (E.T.01.04.2023).

Northern Ireland Water (NI Water). (2023). <https://www.nidirect.gov.uk/articles/water-services> (E.T. 31.03.2023).

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2006). <http://gsdrc.org/docs/open/cc110.pdf>. (E.T. 18.05.2022).

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2015). <https://www.oecd.org/governance/oecd-principles-on-water-governance.htm> (E.T. 03.03.2022).

Öngür, T. (2009). “Su Savaşları” Kimin Savaşı ?. *TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Bülteni*.

https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/48a43bb0eadc849_ek.pdf?dergi=HABER%20B%DCLTEN%DD.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, (2023). <https://www.oib.gov.tr/turkiyede-ozellestirme> (E.T. 09.09.2023).

Özer, A. (2005). Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi. *Sayıştay Dergisi*. (59): 3-46.

Özsoy, S. (2009). *Su ve Yaşam: Suyun Toplumsal Önemi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pehlivan, M. (2019). *Neoliberal Politikalar İle Su Hizmetinde Yaşanan Dönüşüm: Özelleştirmeler, Dünyada ve Türkiye’de Alternatif Su Hizmeti Modelleri (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Peker, S. ve Yılmaz, L. (2013). Su Kaynaklarının Türkiye Açısından Ekono-Politik Önemi Ekseninde Olası Bir Tehlike: Su Savaşları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*. 3(1): 57-74.

Resmi Gazete. (1994). *Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapılması Hakkında Kanun*. Sayı: 21959. 13.06.1994.

Resmi Gazete. (2018a). *Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*. Sayı: 30474. 10.07.2018.

Resmi Gazete. (2018b). *Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*. Sayı: 30479. 15.07.2018.

Resmi Gazete. (2019). *Havza Yönetimi Merkez Kurulu, Havza Yönetim Heyetleri ve İl Su Yönetim Koordinasyon Kurullarının Teşekkülü, Görevleri, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Tebliğ*. Sayı: 30659. 18.01.2019.

Resmi Gazete. (2021). *Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*. Sayı: 31643. 29.10.2021.

Resmi Gazete. (2023a). <https://www.resmigazete.gov.tr/>. (E.T. 14.09.2023).

Resmi Gazete. (2023b). *Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*. Sayı:32384. 29.11.2023.

Salihoğlu, S. (2006). Küresel Su Siyaseti Nedir? *Su Yönetimi Küresel Politika ve Uygulamalarına Eleştiri* (3-42). Editör: Tayfun Çınar ve Hülya K. Özdiç. Ankara: Memleket Yayınları.

Scottish Water. (2020). <https://www.scottishwater.co.uk/About-Us/What-We-Do/The-Water-Industry-in-Scotland>. (E.T. 05.03.2020).

Scottish Water. (2023a). <https://www.scottishwater.co.uk/About-Us/What-We-Do/Water-Sector-Vision> (E.T.02.06.2023).

Scottish Water. (2023b). <https://www.scottishwater.co.uk/About-Us/What-We-Do/The-Water-Industry-in-Scotland> (E.T.20.11.2023).

Seymour, R. (2023). A Short History of Privatisation in the UK: 1979-2012. The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/mar/29/short-history-of-privatisation> (E.T.07.05.2023).

Sobacı, Z.M. (2011). Politika Transferi Bağlamında Kamu Yönetiminde Neoliberal Reformların Yayılması: Açık Toplum Enstitüsünün Rolü. *Sosyo Ekonomi Dergisi*. 16(16): 191-210.

Sobacı, Z.M. Miş, N. ve Köseoğlu, Ö. (2018). Türkiye'nin Yeni Yönetim Modeli ve Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı. *SETA Perspektif Dergi*. 206: 1-6.

Sözcü, (2021). <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/dogal-hayati-koruma-vakfi-10-il-yuksekk-su-krizi-riski-altinda/> (E.T. 22.01.2021).

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *On İkinci Kalkınma Planı*.<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/11/20231101M1-1-1.pdf> (E.T. 03.11.2023).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2021). *I. Su Şurası Sonuç Bildirgesi*. <https://susurasi.tarimorman.gov.tr/> (E.T. 10.03.2022).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2021). *Su Hukuku ve Politikası Çalışma Grubu Çalışma Belgesi*.https://cdniys.tarimorman.gov.tr/api/File/GetFile/467/Sayfa/1497/1861/DosyaGaleri/su_hukuku_ve_politikasi_grubu_calisma_belgesi.pdf (E.T. 11.03.2022).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2022a). <https://www.tarimorman.gov.tr/Lin/1/Misyonumuz-Vizyonumuz> (E.T. 21.01.2022).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2022b). <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Haber/724/Hidrotrk-Projesi-Kapanis-Toplantisi-Gerceklestirildi>.(E.T. 12.03.2022).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2022c). <https://www.tarimorman.g-ov.tr/SYGM/Haber/934/GenelMudurlugumuzProjelerindeKullanilacakHidrotrkModelineIliskinTanimEgitimiGerçekleştirildi>. (E.T.12.03.2022).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023a). https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Haber/1105/Birlesmis-Milletler-_bm_-2023-Su-Konferansinin-Ardindan. (E.T. 22.07.2023).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023b). <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/Havza%20H%C4%B0ESunumlar/Su%20Kanunu%20Tasla%C4%9F%C4%B1.pdf>. (E.T.14.08.2023).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023c). *I. Su Şurası*<https://susurasi.tarimorman.gov.tr/Sayfa/Detay/1423> (E.T. 10.09.2023).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023d). <https://susurasi.tarimorman.gov.tr/Sayfa/Detay/1430>. (E.T. 10.09.2023).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023e). <https://www.suverimliligi.gov.tr/haberler/> (E.T.18.11.2023).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023f). <https://www.suverimliligi.gov.tr/manifesto/> (E.T.19.11.2023).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023g). <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM-/Haber/1191/Ulusal-SuKurulununKurulmasinalliskinCumhurbaskanligiKararnamesi-29-11-2023-Tarihli-Ve-32384-Sayili-Resmi-Gazetede-Yayimlanarak-Yururluge-Girdi>. (E.T. 02.12.2023).

Taşkın, T. (2006). Birleşik Krallık'ta Su Yönetimi ve Özelleştirme Süreci. *Su Yönetimi Küresel Politika ve Uygulamalarına Eleştiri* (121-144). Editör: Tayfun Çınar ve Hülya K. Özdiç. Ankara: Memleket Yayınları.

Taşkın, T. (2009). Osmanlı Sakalarından Modern Sakalara: Ticarileşen Damacana Sektörü. *Memleket, Siyaset, Yönetim Dergisi*. 4(10): 76-92.

TEMA Vakfı. (2022). <https://www.tema.org.tr/> (E.T. 31.01.2022).

The Water Services Regulation Authority (OFWAT). (2015). *The Development Of The Water Industry In England And Wales*, https://www.ofwat.gov.uk/wpcontent/uploads/2015/11/rpt_com_devwatindust270106.pdf. (E.T.23.03.2023).

The Water Services Regulation Authority (OFWAT). (2022). <https://www.ofwat.gov.uk> (E.T. 26.09.2022).

The Water Services Regulation Authority (OFWAT). (2023a).<https://www.ofwat.gov.uk/regulated-companies/ofwat-industry-overview/licences/>. (E.T. 18.05.2023).

The Water Services Regulation Authority (OFWAT). (2023b). <https://www.ofwat.gov.uk/water-companies-to-return-114m-to-customers-for-under-performance/> (E.T.18.11.2023).

The World Bank. (1999). <https://documents1.worldbank.org/curated/en/192-541468177877302/pdf/499590WP0Box341ition0and0Regulation.pdf>. (E.T.16.08.2021).

The World Bank. (2020). Leases and Affermage Contracts.<https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/agreements/leases-and-affermage-contracts>. (E.T. 15.01.2020).

The World Bank. (2021). <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/project-detail/P169970> (E.T. 13.05.2021).

The World Bank. (2022). <https://www.worldbank.org/tr/news/press-release/2019/01/22/irrigation-in-turkey-to-be-modernized-with-world-bank-financing>. (E.T. 07.03.2022).

Tuluay, F. N. (2010). *Küresel Su Yönetimi ve Su Politikaları: Türkiye’de Suyun Özelleştirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi)*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkiye Belediyeler Birliği. (2022). https://www.tbb.gov.tr/Tr/icerik_baglidareler_231. (E.T.12.03.2022).

Türkiye Çevre Ajansı (TÜÇA). (2023). <https://www.tuca.gov.tr/>. (E.T. 18.05.2023).

Türkiye’de Suyun Durumu ve Su Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar: Çevresel Perspektif, (2014). <https://www.skdturkiye.org/files/yayin/Turkiyede-Suyun-Durumu-ve-Su-Yonetiminde-Yeni-Yaklasimlar-Raporu.pdf> (E.T. 21.08.2022).

Türkiye Su Enstitüsü (SUEN). (2022). <https://suen.gov.tr/Suen/page.aspx?pg=hakkimizda>. (E.T.12.02.2022).

Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD). (1993). *İngiltere’de Özelleştirme Uygulamaları Sempozyumu*.<https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/9068-ingiltere-de-ozellestirme-uygulamalari-sempozyumu>. (E.T. 26.09.2023).

Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD). (2008a). *Küresel Su Krizine Çözüm Arayışları: Şebeke Suyu Hizmetlerine Özel Sektör Katılımı- Dünya Örnekleri Işığında Türkiye İçin Öneriler*. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/3669-kuresel-su-krizine-cozum-arayislari---sebeke-suyu-hizmetlerine-ozel-sektor-katilimi--dunya-ornekleri-isiginda-turkiye-icin-oneriler>. (E.T. 16.08.2021).

Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD). (2008b). *Türkiye’de Su Yönetimi: Sorunlar ve Öneriler*. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/3665-turkiyede-su-yonetimi---sorunlar-ve-oneriler>. (E.T. 06.02.2022).

UK. (2023a). <https://www.gov.uk/government/organisations> (E.T. 18.05.2023).

UK. (2023b). <https://www.gov.uk/government/news/environment-secretary-statement-on-ofwat-performance-report> (E.T.29.10.2023).

Ulusal Su Planı (2019 2023). <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/NHYP%20DEN%C4%B0Z/ULUSAL%20SU%20PLANI.pdf>. (E.T. 18.05.2023).

United Nations (UN). (2003). https://unhabitat.org/sites/default/files/-documents/201905/water_and_sanitation_in_the_worlds_cities_local_action_for_global_goals_.pdf (E.T. 14.08.2021).

United Nations (UN). (2021). *World Water Development Report*. <https://www.unwater.org/publications/un-world-water-development-report-2021>. (E.T. 18.05.2022).

United Nations (UN). (2022). *World Water Development Report*. <https://www.unwater.org/publications/un-world-water-development-report-2022> (E.T. 22.11.2022)

United Nations(UN) .(2023). *World Water Development Report*.
<https://www.unwater.org/publications/un-world-water-development-report-2023>.
(E.T.15.06.2023).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF). (2023).
<https://www.unicef.org/turkiye/hikayeler/su-ve-k%C3%BCresel-iklim-krizi-hakk%C4%B1nda-bilmeniz-gereken-10-%C5%9Fey>.

Ünlü, E. (2017). *Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde Türkiye’de İçilebilir Su Yönetimi Politika Analizi (Yüksek Lisans Tezi)*. İzmir: Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yarının Suyu. (2022a). <https://www.yarininsuyu.com/su-akademisi/> (E.T. 01.05.2022).

Yarının Suyu. (2022b). <https://www.yarininsuyu.com/finish-su-endeksi>. (E.T. 06.03.2022).

Yay, S. (2014). Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmaları Dergisi*. 3(9): 147-161.

Yayman, H. (2000). 1980 Sonrası Türkiye’de Özelleştirme Uygulamalarının Gelişimi ve Kamu Yönetimi Üzerine Etkileri. *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. 2(3). 135-156.

Water Act. (2003). <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/37/contents>. (E.T. 11.10.2023).

Water Industry-Financial Assistance. (2012). <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/-2012/8/introduction>. (E.T. 11.10.2023).

Water Act. (2014). <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/21/introduction>. (E.T. 11.10.2023).

Water UK. (2022). <https://www.water.org.uk/about-us> (E.T.16.09.2023).

